

Mira Jussila

**PERHEKESKUSTYÖSSÄ TARVITTAVAN OSAAMISEN KEHITTYMINEN
KOULUTUKSEN AVULLA**

**PERHEKESKUSTYÖSSÄ TARVITTAVAN OSAAMISEN KEHITTYMINEN
KOULUTUKSEN AVULLA**

Mira Jussila
Opinnäytetyö
Kevät 2013
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja
johtamisen koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

Tekijä: Mira Jussila

Opinnäytetyön nimi: Perhekeskustyössä tarvittavan osaamisen kehittyminen koulutuksen avulla

Työn ohjaajat: Yliopettaja, ThT, Hilikka Honkanen ja Yliopettaja, TtT, Arja Veijola

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2013

Sivumäärä: 91 sivua + 12 liitesivua

Oulun seudun ammattikorkeakoulussa tammikuussa 2012 alkaneiden perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen (30 op) tavoitteena oli edistää perhekeskumallin käyttöönottoa kunnissa sekä tuottaa uudenlaista osaamista perhekeskustoiminnan tarpeisiin. Koulutuksen tarkoitus oli tuottaa lapsiperhepalvelujen uudistamiseen liittyvien ohjelmien edellyttämää erityisosaamista perheiden varhaiseen tukeen, moniammatilliseen yhteistyöhön ja perhekeskustoiminnan kehittämiseen. Perhepalveluiden uudenlainen järjestäminen ennaltaehkäisevästi, varhaisen tuen menetelmin, matalankynnyksen palveluna on tällä hetkellä erittäin ajankohtaista. Perhekeskusten suuntaan kehitettävissä palveluissa korostuvat perhelähtöisyys, perheiden osallisuus sekä moniammatillinen ja -toimijainen eri sektoreiden välinen yhteistyö dialogia edistävine työmenetelmineen.

Tutkimuksen tarkoitus oli kuvata ko. erikoistumisopintojen aikaista osaamisen kehittymistä ja osaamisen kehittymistä edistäviä tekijöitä ja kehittämishaasteita koulutuksen toteutuksessa opiskelijoiden kuvaamana. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa perhekeskustyötä kehittäville toimijoille sekä koulutusta järjestäville tahoille sisällöistä, jotka perhekeskustyössä ovat keskeisiä sekä menetelmistä, joilla perhekeskustyötä ja siinä tarvittavaa osaamista voidaan kehittää. Tietoa voidaan käyttää perhekeskustyön kehittämisessä ja siihen liittyvien lisä- ja täydennyskoulutusten suunnittelussa.

Tutkimus on tapaustutkimus, jossa yhdistyvät laadullinen ja määrällinen tutkimusote. Aineiston keruu toteutettiin Webropol-kyselynä, jossa oli sekä määrällisiä että laadullisia kysymyksiä. Aineisto analysoitiin etnografisella sisällönanalyysillä, jossa vältetään pitkälle vietyä luokittelua. Etnografinen sisällönanalyysi puoltaa paikkansa silloin, kun halutaan korostaa tapaustutkimuksen kontekstisidonnaisuutta.

Tutkimustulosten mukaan teoria- ja tutkimustiedon merkitys opiskelijoiden ammatillisen varmuuden ja asiantuntijuuden kehittymisen kannalta koettiin merkittävänä asiana. Omaa ja omien työyhteisöjen toimintaa alettiin koulutuksen aikana reflektoida. Aikaisempia toimintamalleja kyseenalaistettiin uudenlaisen ajattelun myötä. Osaamista tuotiin työyhteisön ja toisten toimijoiden tietoon. Perhetyössä käytettyjen menetelmien osaaminen parani merkittävästi ja käytetyt menetelmät muuttuivat enemmän perhelähtöisiksi, perheen osallisuutta ja heidän voimavarojaan tukeviksi. Moniammatillinen ja -toimijainen yhteistyö ymmärrettiin perhelähtöisen, osallistavan ja tavoitteellisen työskentelyn edellytyksenä. Valtakunnallisten perhepoliittisten ohjelmien tuntemus lisäsi rohkeutta kehittää toimintaa perhekeskusten suuntaan. Tulosten perusteella moniammatillinen opiskelijaryhmä, oma henkilökohtainen kiinnostus, opettajien asiantuntijuus ja kokemukselliseen oppimiseen pohjautuva opetus vaikuttivat koulutuksen toteutuksessa vahvasti oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen.

Asiasanat: perhekeskus, osallisuus, perhekeskeisyys, varhainen tuki, moniammatillisuus, yhteistyö, ammatillinen kehitys, erikoistumisopinnot

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Development and Management of Health and Social Care

Author: Mira Jussila

Title of thesis: Developing Competences Required in Family Centre through Education and Training

Supervisors: Principal Lecturer, PhD, Hilikka Honkanen and Principal Lecturer, PhD, Arja Veijola

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2013

Number of pages: 91 pages + 12 appendices

The Professional Specialization Studies in Family Center Expert (30 ECTS cr) started at Oulu University of Applied Sciences in January 2012. The aim of the education was to encourage family centers in the municipalities. The objectives of the education were to provide special skills for early intervention for families, multiprofessional cooperation and development work for family centre activities in accordance with the requirements of the renewal process in social services. Organizing new, preventive and early interventive, low-threshold type of family services are of current interest. Family orientation and participation, multi-professional transdisciplinary cooperation and dialogue promoting work methods are strongly linked to the family centre services.

The purpose of this research was to describe the development of the skills provided by the studies and to describe the effects of the implementation of the training as a factor promoting or inhibiting learning and the development of professional competence as described by the students. The target of the research was to give information to the people who develop family center work and organize the education about the content that is essential for family centre work. The information can also be used for developing family center work and the planning and implementation of continuing and further education related to family center work.

The research is a case study that combines qualitative and quantitative research. The data collection was carried out as a Webropol inquiry which consisted of both quantitative and qualitative questions. The data was analyzed by using ethnographic content analysis which avoids detailed classification. Ethnographic content analysis supports the case when you want to highlight a case study's contextuality.

According to the research results, the importance of the theory and research data was considered significant for the students' professional confidence and the development of their expertise. Personal and workplace-related activities were reflected during the education. The former ways of working were questioned by the new way of thinking. The know-how was brought to the working community. Methodological competence was improved significantly and the working methods became more family-oriented, family inclusive and supportive of their resources. Multi-professional and transdisciplinary cooperation was understood to be the basis for the family-oriented, participatory and goal-oriented work. Awareness of the nationwide family policy programs increased the courage to develop the actions towards the family centers. Based on the results, learning and skills development were strongly affected by the multi-professional student group, the students' own personal interests, the teachers' expertise and instruction based on experiential learning in the course of the education.

Keywords: Family Centers, family orientation, participation, co-operation, early intervention, professional development, specialization education

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	7
2 PERHEKESKUSTOIMINTA	9
2.1 Perhekeskustoimintaa ohjaavat taustatekijät.....	9
2.2 Perhekeskus Suomessa, pohjoismaissa ja maailmalla	10
2.3 Yhteenveto perhekeskuskäsitteen määrittelystä	13
3 OSAAMINEN PERHEKESKUKSESSA.....	15
3.1 Perhekeskuksen kehittäminen ja johtaminen.....	15
3.2 Perhelähtöinen työskentely	19
3.3 Moniammatillinen ja -toimijainen yhteistyö	22
3.4 Perheen osallisuus.....	23
4 PERHEKESKUSOSAAMISEN KEHITTYMINEN	26
4.1. Osaamisen kehittämisen näkökulma	26
4.2. Perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot	27
4.2.1. Oppimisjaksojen toteutuminen	31
4.2.2 Perhekeskustyön käsikirja.....	35
5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	37
6 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT, TUTKIMUSAINEISTOT JA.....	38
ANALYYSIMENETELMÄT	38
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	42
7.1. Tutkimusprosessin kuvaus	42
7.2 Tutkimusryhmä	45
8 TUTKIMUSTULOKSET	46
8.1. Osaamisen kehittyminen.....	46
8.2. Osaamisen kehittämistä edistävät tekijät ja kehittämishaasteet koulutuksen toteutuksessa.....	64
9 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	69
9.1 "Nyt nämä teorialiedot ei mee ohi, vaan mää otan niistä kopin".....	69
9.2. "Ryhmältä oppinut valtavasti" - Osaamista edistävät ja haastavat tekijät.....	72
10 POHDINTA.....	76
10.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	76
10.2. Tutkimusprosessin arviointia.....	77
10.3 Tulosten pohdintaa.....	78
10.4 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimushaasteet.....	81
LÄHTEET	84
LIITTEET	91

TAULUKOT, KUVIOT JA LIITTEET

TAULUKOT:

- TAULUKKO 1. PERHETYÖN ERILAISET TYÖMALLIT
TAULUKKO 2. PERHEKESKUSOSAAJAN AMMATILLISTEN ERIKOISTUMISOPINTOJEN OPINTOJAKSOKUVAUKSET
TAULUKKO 3. OPPIMISJAKSOJEN SISÄLLÖT JA OPPIMISTAVOITTEET
TAULUKKO 4. KYSELYN ARVIOINTIASTEIKKO
TAULUKKO 5. OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKATAULU JA VAIHEISTUS

KUVIOT:

- KUVIO 1. MENTORIN ASiantuntijuus
KUVIO 2. PERHELÄHTÖISYYDEN RAKENNUSPUUT
KUVIO 3. LAPSEN OSALLISUUDEN TASOT SUHTEESSA TYÖNTEKIJÄN TOIMINTAAN
KUVIO 4. KOLBIN MALLI
KUVIO 5. PERHEKESKUSTYÖSSÄ TARVITTAVA OSAAMINEN
KUVIO 6a. STRATEGISESSA OSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 6b. STRATEGISESSA OSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 6c. STRATEGISESSA OSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 7a. YHTEISTYÖOSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 7b. YHTEISTYÖOSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 8. VUOROVAIKUTUSOSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 9a. MENETELMÄOSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 9b. MENETELMÄOSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 10a. TIEDONHAKUUN JA TOIMENPITEIDEN KÄYNNISTÄMISEEN LIITTYVIEN VÄITTÄMIEN MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 10b. ARVIOINTIOSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 10c. KEHITTÄMISOSAAMISESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 11a. OMAN KEHITTYMISEN SUURIMMAT MUUTOKSET LUKUMÄÄRINÄ (n=15)
KUVIO 11b. OMASSA KEHITTYMISESSÄ TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA LUKUMÄÄRINÄ (n=15)

LIITTEET:

- LIITE 1. OPPIMISJAKSOJEN SISÄLLÖT, AIHEALUEET JA TOTEUTTAMISTAVAT
LIITE 2. PERHEKESKUSOSAAJAN ALKUKYSELY
LIITE 3. PERHEKESKUSOSAAJAN LOPPUKYSELY
LIITE 4. SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

1 JOHDANTO

Perheiden moninaisuus asettaa tällä hetkellä perhepalveluiden järjestämisen uudenlaisen haasteen eteen. Perhepalveluita kehoitetaan järjestämään perhekeskusten suuntaan, joissa korostuvat perhelähtöisyys, varhainen tuki, osallisuus ja moniammatillinen ja -toimijainen yhteistyö. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä korostetaan, että äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoidossa, opetuksessa ja muussa terveydenhuollossa tulee edistää lapsen ja nuoren kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Tähän lainsäädäntöön nojautuu myös perhekeskustoiminta. (THL 2012a ja 2012b, hakupäivät 2.2.2012). Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimusohjelmassa (2007-2011) sanotaan, että lapsen ja vanhemman varhaisen vuorovaikutuksen ja lapsen muun sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen on vakiinnutettava osaksi neuvoloitten toimintaa. Suunnitelmallinen ja moniammatillinen yhteistyö mahdollistuu kehittämällä neuvoloita perhekeskusten suuntaan. (Valtioneuvosto 2011, hakupäivä 8.2.2012.)

Perhekeskus on paikka, minne on koottu lapsiperheiden palvelut saman katon alle. Perhekeskuksissa voivat toimia julkisen sektorin lisäksi yksityinen ja kolmas sektori. Parhaimmillaan perhekeskuksessa vältetään perheiden juoksuttaminen luukulta toiselle, sillä kaikki perheen tarvitsemat palvelut on koottu saman paikkaan. Tällöin toiminta on mahdollisimman perhelähtöistä ja palvelut tarjotaan matalankynnyksen palveluna ennaltaehkäisevästi ja joissa perheet ovat itse mukana toiminnan suunnittelussa. Perhekeskuksissa mahdollistuu perheiden vertaistuki ja yhteisöllisyys. (Sosiaaliportti 2012a, hakupäivä 2.2.2012; Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3-4, 20-22; Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2012, hakupäivä 16.2.2012; Pietilä-Hella 2006, 64-76.)

Uusia toimintamalleja suunniteltaessa sosiaali- ja terveystieteiden palveluihin, on asiakaslähtöisyyttä pidettävä kaiken toiminnan lähtökohtana. Asiakkaat osallistetaan mukaan palveluiden kehittämiseen. Tällainen vaatii erityistä osaamista johtamiselta, myös perhekeskuksissa. Perhekeskuksissa korostuu monen eri sektorin yhteistyö perheiden parhaaksi, joka mahdollistuu hyvässä vuorovaikutuksessa kaikkien toimijoiden kesken. Kaikkien toimijoiden osaamiset on osattava yhdistää ja osaamisen kartoittamiseen tarvitaan erilaisia arviointimenetelmiä. Perhekeskustyössä moniatoimijaisen verkoston yhteistyö ja asiantuntijuuden yhdistämistä perheiden hyvinvoinnin tueksi on haaste myös johtamiselle. (Sosiaaliportti 2013, hakupäivä 25.1.2013; Toikko 2012, 12.; Kaste-ohjelma 2012-2015, 30-31, hakupäivä 25.1.2013; Valtioneuvoston kanslia 2011; Sosiaaliportti 2012a, hakupäivä 2.2.2012; Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3-4, 20-22; Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2012, hakupäivä 16.2.2012; Pietilä-Hella 2006, 64-76.)

Perhekeskusosaajan asiantuntijuuden kehittyminen vaatii ammattialan osaamisen lisäksi vahvaa henkilökohtaista kasvua ja kehitystä. Tietoisuus omasta ja toisten ajattelusta, kokemuksista ja taidoista sekä kyky jäsentää omaa osaamistaan suhteessa muiden tietoihin ja taitoihin on metakognitiota. Metakognitiiviset taidot antavat edellytykset tavoitteelliseen kehittymiseen ja ammatilliseen kasvuun. (Ruohotie 2006, 107-119; Hemmilä & Hintikka 2001, hakupäivä 5.2.2013.) Nykypäivänä asiantuntijuus on yhä enemmän kykyä luoda uutta osaamista moniammatillisissa verkostoissa yhteistyössä toisten asiantuntijoiden kanssa (Hakkarainen 2005).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvata koulutuksen aikana tapahtunutta osaamisen kehittymistä ja koulutuksen toteutukseen liittyviä asioita osaamista edistävinä tai estävinä tekijöinä. Tavoitteena on tuottaa perhekeskustyötä kehittäville tahoille sekä koulutusten järjestäjille tietoa niistä sisällöistä, jotka ovat perhekeskustyössä keskeisiä sekä menetelmistä, joilla perhekeskustyötä ja siinä tarvittavaa osaamista voidaan kehittää. Tietoa voidaan käyttää perhekeskustyön kehittämisessä ja siihen liittyvien lisä- ja täydennyskoulutusten suunnittelussa.

Tutkimus on tapaustutkimus, jossa yhdistyy määrällinen ja laadullinen tutkimusote (Eriksson & Koistinen 2005). Aineiston keruu suoritettiin Webropol-kyselynä (Webropol 2012, hakupäivä 1.2.2012). Kyselyyn vastasi 15 perhekeskusosaajan ammatillisiin erikoistumisopintoihin (30 op) Oulun seudun ammattikorkeakoulussa osallistunutta opiskelijaa. Aineisto analysoitiin etnografisella sisällönanalyysillä. (Hammersley & Atkinson 1995; Honkanen 2008).

2 PERHEKESKUSTOIMINTA

2.1 Perhekeskustoimintaa ohjaavat taustatekijät

Perhekeskustoiminnasta ei ole erillistä lainsäädäntöä. Perhekeskustoiminta nojautuu voimassaolevaan sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön, joka korostaa että äitiys- ja lastenneuvolassa, muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä tulee edistää lapsen ja nuoren kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta ennaltaehkäisevästi, moniammatillisesti ja suunnitelmallisesti. Myös Nuorisolaki (693/2010) edellyttää palveluilta monialaista yhteistyötä. (THL 2012a, hakupäivä 1.2.2012.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman (Kaste) taustalla on perhekeskusajattelu. Kaste-ohjelma on strateginen ohjausväline, jolla uudistetaan ja johdetaan suomalaista sosiaali- ja terveyspolitiikkaa. Ohjelman tavoitteena on osallisuuden, terveyden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä palveluiden laadun ja vaikuttavuuden parantaminen ja alueellisten erojen kaventaminen. Uudessa Kaste -ohjelmassa vuosille 2012 - 2015 määritellään sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet, kehittämistoiminnan ja valvonnan painopisteet sekä niiden toteuttamista tukevat uudistus- ja lainsäädäntöhankkeet, ohjeet ja suositukset. Kaste-ohjelmasta tehdään sosiaali- ja terveydenhuollon pääohjelma, jolla on selkeät tavoitteet ja rajattu määrä strategisesti tärkeitä osaohjelmia. Kaste-ohjelma 2012-2015 on osittain jatkumoa 2008-2011 Kaste-ohjelmalle. (Kaste-ohjelma 2008-2011, hakupäivä 29.1.2013; Kaste-ohjelma 2012-2015, hakupäivä 2.2.2012.)

Perhekeskus on kirjattu Terveyden edistämisen politiikkaohjelmaan 2007-2011 kohtaan "Neuvola- ja perhekeskustyö sekä päivähoito". Poliitiikkaohjelmassa sanotaan, että lapsen ja vanhempien varhaisen vuorovaikutuksen ja lapsen muun sosioemotionaalisen kehityksen tukeminen on vakiinnutettava osaksi neuvoloiden toimintaa. Vanhemmuuden ja parisuhteen tukemisen vakiinnuttamista pidetään tärkeänä, neuvolan on myös kyettävä tukemaan erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja heidän perheitään. Neuvolatoimintaa kehoitetaan kehittämään perhekeskusten suuntaan, jolloin mahdollistetaan suunnitelmallinen ja moniammatillinen yhteistyö kaikkien lapsiperheiden kanssa toimivien yhteistyötahojen kesken. Myös vertaisryhmä- ja isätoiminnan kehittämistä pidetään tärkeänä. (Valtioneuvosto 2007, hakupäivä 8.2.2012.)

2.2 Perhekeskus Suomessa, pohjoismaissa ja maailmalla

Sosiaaliportti määrittelee perhekeskuksen perheiden kohtaamispaikaksi ja moniammatilliseksi verkostoksi, jossa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin erilaiset lapsi- ja perhepalvelut yhdistyvät. Perhekeskustoiminnassa voivat olla mukana esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvola, varhaiskasvatuspalvelut, koulutoimi sekä perheyön palvelut. Yhteistyö seurakunnan, lapsi- ja perhejärjestöjen muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa pohjautuu sopimus pohjaiseen kumppanuuteen. Tällä tavalla pyritään yhdistämään useiden eri toimijoiden asiantuntijuutta ja vältetään sitä, että perhe joutuu kulkemaan ”luukulta luukulle”. Perhekeskusten toimintaa ohjaavat varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn periaatteet. Olennaista on myös se, että perheet ovat itse mukana suunnittelemassa toimintaa. Perhekeskusten toiminta on perhe- ja lapsilähtöistä perhettä osallistavaa toimintaa, jossa perhe on oman tilanteensa asiantuntija. Perheille perhekeskus voi ilmetä uudistuneena palvelukäytäntönä (esim. perhevalmennus), konkreettisena toimitilana (esim. perhetalo) tai kohtaamispaikkana lapsille ja vanhemmille (esim. perhekahvila, avoin päiväkotitoiminta). (Sosiaaliportti 2012a, hakupäivä 2.2.2012.)

PERHE-hankkeen loppuraportissa perhekeskus määritellään nykyaikaiseksi tavaksi tukea lapsiperheiden arkea ja järjestää lapsiperheiden palvelut. Palveluverkoston monipuolisuuden ansiosta perhekeskuksissa perheen ongelmat voidaan havaita mahdollisimman varhain ja antaa niihin apua. Tärkeäksi toimintaperiaatteeksi nimetään vertaistoiminnan ja yhteisöllisyyden edistäminen. Vertaisryhmissä vanhemmat tutustuvat toisiinsa ja saavat näin ystäviä, tukea ja yhteisöllisyyttä, josta on hyötyä myöhemmin esimerkiksi päiväkotien tai koulun kanssa tehtävässä yhteistyössä. Järjestöt ja seurakunnat mainitaan vertaisryhmien vetämisen osajoina. Myös tilojen merkitystä pidetään suurena, koska ne mahdollistavat erilaisten mm. asiantuntijaluentojen järjestämisen, mutta myös tärkeän perheiden omaehtoisten tapaamisten kohtaamispaikan. Vanhemmuus vahvistuu vertaiskokemusten jakamisen ja omaa lasta koskevan ymmärryksen syvenemisen kautta. (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3-4.)

PERHE-hankkeen kehittämistyön keskeisessä asemassa ovat vanhemmuuden vahvistaminen, perheiden peruspalvelut ja toimijoiden kumppanuus. Hankesuunnitelmassa palvelujen kehittämistä ohjaaviksi periaatteiksi asetettiin viisi pääperiaatetta, jotka rakentuivat lapsi- ja perhepalveluiden kehittämisen haasteista, kuten huoleen vanhemmuudesta ja voimavarojen riittävyydestä ja palvelutarpeen kasvamisesta. Perheiden ongelmat koettiin entistä monimutkaisempina ja työntekijät kokivat, ettei heidän osaamisensa riittänyt. Osaamisen riittämättömyyden kokemusten vuoksi työntekijät saattoivat sen vuoksi myös uupua työssään. Palvelujen kehittämisen viisi pääperiaatetta ovat (Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 20-2):

1. *Tavoitteena lasten hyvinvointi*
2. *Kehitetään lasten ja perheiden peruspalveluja ja perustyötä*
3. *Edistetään vertaistoimintaa ja yhteisöllisyyttä*
4. *Luodaan yhteistyö- ja kumppanuuskulttuuria ja*
5. *Uudistetaan palvelurakenteita*

Perhekeskus-käsite esiintyi ensimmäisen kerran sosiaali- ja terveysministeriön asiakirjoissa vuonna 2003. Vuonna 2004 peruspalveluministeri Liisa Hyssälä viittasi kirjoittaessaan perheiden uusista palveluista siihen, että perhekeskuskäsite on vakiintunut. Vuonna 2006 perhekeskuskokeiluja oli käynnissä jo 30 paikkakunnalla. Lapsen hyvinvointi on perhekeskustoiminnan johtoajatuksena oleva toiminta- ja ajattelutapa, jonka tavoitteena on löytää toimivia ratkaisuja niihin tavoitteisiin ja kysymyksiin, joita lapsiperheet pitävät merkityksellisinä. Tavoitteeseen pääsyn edellytyksenä on, että tavoite asetetaan myönteisesti yhdessä perheen ja moniammatillisten ja -alaisten toimijoiden kesken. Perhekeskus on myös paikka, jossa lapsiperheet voivat tavata toisiaan kasvokkain, perhekeskus mahdollistaa myös moni-ilmeisen toimintojen kehittämisen paikallisissa olosuhteissa. Perhekeskusten toiminta on ennakoivaa ja ehkäisevää sekä huolenaiheisiin puuttuvaa. (Pietilä-Hella 2006, 64-76.)

Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto on aloittanut toimintansa vuonna 2008 kehittääkseen lapsia, nuoria ja heidän perheitään tukevaa koulutusta. Perhekeskusverkoston mukaan perhekeskusta ei ole tarkasti määritelty käsitteenä - siksi sen toiminta vaihtelee hyvin paljon eri puolella maata. Perhekeskusverkoston näkemyksen mukaan perhekeskuksessa olevat toimijat ovat niitä, jotka työskentelevät varhaisen tuen ja ennaltaehkäisevän työn parissa. Perhekeskustoiminta on myös monitoimijaista työtä, missä esimerkiksi kunta, yksityiset palveluntuottajat ja järjestöt ovat yhteistyössä perheen hyvinvointia ja kasvatustehtävää tukien. (Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2012, hakupäivä 16.2.2012.)

Ruotsi on ollut edelläkävijä perhekeskusten kehityksessä. Ensimmäinen perhekeskus perustettiin Ruotsissa jo 1970-luvulla, todellinen perhekeskusbuumi tapahtui kuitenkin vasta 2000-luvun alussa. Suomessa ja Norjassa perhekeskusten kehitystyö alkoi myös 2000-luvun alussa, tuolloin myös muut pohjoismaat alkoivat kehittää perhekeskustoimintaa. Perhekeskuksille on pohjoismaissa käytössä useita eri nimityksiä. Ruotsissa ja Suomessa Perhekeskus -käsite on käyttöön vakiintunut. Norjassa perhekeskuksista käytetään käsitettä Familiens hus (perhetalo). Poikkeavista nimityksistä riippumatta käsitteen merkitys on kaikissa sama. Peruslähtökohtana perhekeskustoiminnassa on lasten ja vanhempien hyvinvointi ja vahvat vuorovaikutussuhteet. Hyvinvoivilla vanhemmillä on resursseja vastata lastensa tarpeisiin. Terveen vanhemmuuden ja toimivien vuorovaikutus-

suhteiden kautta lapsilla on mahdollisuus turvalliseen ja onnelliseen lapsuuteen. (Kekkonen, Montonen & Viitala 2011, 9-10.)

Pohjoismaisen perhekeskuksen tavoitteena on lisätä vanhempien tietoisuutta, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja kannustaa heitä vaikuttamaan olosuhteisiinsa yhteisössään. Perhekeskusten tavoitteena on myös toimia matkankynnyksen palveluna ja yleisenä toimintana kaikille lapsiperheille. Perhekeskus rakentuu terveyden edistämisen ja ennaltaehkäisevän tuen palveluista. Monipuoliset palvelut mahdollistavat varhaisen ja joustavan tuen ja avun tarjoamisen lapsille ja heidän perheilleen. Perhekeskus edistää sosiaalista osallisuutta yhteisöön ja tarjoaa helpon kokoontumispaikan perheille riippumatta heidän sosioekonomisista eroistaan tai etnisistä taustoistaan. Vertaisryhmien kautta vanhemmat saavat tukea vanhemmuudelleen samanlaisessa elämäntilanteessa olevilta vanhemmilta, he ystävystyvät ja saavat näin laajennettua yhteisöään. Perhekeskus antaa uuden menetelmän lapsiperheiden arkeen tarjoamalla moniammatilliset ja monialaiset palvelut yhdessä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kanssa. (Kekkonen, Montonen & Viitala 2011, 10; THL 2012a, hakupäivä 1.2.2012; THL 2012b, hakupäivä 1.2.2012; Bing 2011, 16-19.)

Perhekeskus määritellään eri tavalla eri maissa ja maanosissa. Yhdysvalloissa perhekeskuksia on paljon, mutta ne poikkeavat paljon meidän pohjoismaisesta käsityksestä perhekeskuksista. Family Centre tarkoittaa lähinnä paikkaa, missä hoidetaan esim. autistisia lapsia ja keskitytään erilaisiin terapiapalveluihin. The Chicago Center for Family Health Approach määrittelee perhekeskustoiminnan niin, että heidän tehtävänsä on tarjota innovatiivista kliinistä opetusta, palveluja, konsultointia ja tutkimuksia, jotka edistävät perheen terveyttä, kehittymistä ja sopeutumista stressaaviin elämän haasteisiin. Yhtenä päätavoitteena on tarjota perheille järjestelmällisiä ja merkittäviä lähestymistapoja terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen Families, Illness, and Collaborative Healthcare -ohjelman avulla. Toisin kuin perinteisissä koulutuksissa ja kliinisissä palveluissa he painottavat lähestymistapaa, jolla pyritään kannattelemaan perhettä tukemalla sen vahvuuksia ja voimavaroja. Heidän toimintatapsa lähtökohtana on kunnioitus erilaisia perheitä, heidän arvojaan ja elämässä kohtaamiinsa haasteita kohtaan ja auttaa perheitä sopeutumaan sosiaalisista ja taloudellisista muutoksista johtuvaan stressiin. (Rolland & Walsh 2005, 285.)

The Chicago Center for Family Health Approach:n perhekeskustoiminta on tarkoitettu sellaisille perheille, joita on kohdannut vakava sairaus, vamma tai perheenjäsenen menetys. Suurimmassa osassa amerikkalaisissa Family Center -nimeä kantavissa perhepalveluissa keskitytään kuitenkin lähinnä terapiapalveluihin. Perhekeskuksen asiakkaaksi päästäkseen perheessä pitää olla jokin vaikea sairaus tai muu perheen omaa toimintakykyä alentava tekijä. Ennaltaehkäisevänä työmuotona Family Center -nimisiä paikkoja juurikaan määritelty. (Rolland & Walsh 2005, 285.)

Britanniassa tehdyssä perhekeskuksista kertovassa kirjallisuuskatsauksessa sanotaan, että ensimmäinen perhekeskusta muistuttava toiminta alkoi Britanniassa jo 1970-luvun sosiaalipalveluiden alaisina toimintoina lähinnä riskiperheille. Kirjallisuuskatsaus pitää perhekeskus -käsitteen määrittelemättömyyttä kiusallisena. Jotkut tutkijat ovat pyrkineet kehittämään yleisen käsitteen perhekeskuksista. 1980-luvulla perhekeskukset olivat eräänlaisina päivähoitolaitosten alaisina voimavarakeskuksina, jotka painottuivat asuinympäristöön ja kykyyn toimia perheiden kanssa. Keskuksat tarjosivat mm. leikkipaikkoja, kokoustiloja ja monenlaista toimintaa hyvin käytännönläheisestä toiminnasta, esimerkiksi ruuanlaitosta, suhteellisen hienostuneisiin interventioihin, kuten perheterapioihin ja erilaiseen perheneuvontaan. (Warren-Adamson 2006, 171-172.)

2.3 Yhteenveto perhekeskuskäsitteen määrittelystä

Perhekeskusajattelu pohjoismaissa on siis keskenään hyvin samansuuntaista ja perhekeskus määritellään niissä lähes samanlaisena. Perhe on toiminnan lähtökohta ja varhainen tuki ja ennaltaehkäisevä työ ovat avainsanoja toiminnalle. Perhekeskus on paikka, jonne on koottu lapsiperheiden alueellista hyvinvointia edistäviä palveluja. Perheen osallisuus on tärkeää pohjoismaisessa perhekeskuksessa. Perhekeskus tarjoaa perheille mahdollisuuden vertaistukeen ja näin ollen edistää yhteisöllisyyttä. (Kekkonen, Montonen & Viitala 2011, 10; THL 2012a ja 2012b, hakupäivä 1.2.2012.)

Yhtenä perhekeskuksen määritelmänä Suomessa voidaan pitää sitä, että perhekeskus on aina jokin paikka ja tila, missä perheet voivat kokoontua joko ohjattuun toimintaan tai pitämään omaehtoisia tapaamisia muiden lapsiperheiden kanssa. Perhekeskus määritellään Suomessa myös paikkana, minne on koottu kaikki lapsiperheiden palvelut saman katon alle. Tällaisella toiminnalla pyritään siihen, että perhe saa kaikki tarvitsemansa palvelut niin sanotusti luukulta toiselle juoksuttamatta mahdollisimman perhe- ja lapsilähtöisesti yhdestä paikasta. Asiakslähtöisyyttä pidetään perhekeskuksissa toiminnan lähtökohtana - asiakkaat otetaan vahvasti mukaan suunnittelemaan heille kohdistuvia palveluja. Perheet ovat oman toimintansa asiantuntijoita ja suunniteltaessa heidän perhettään tukevia palveluja lähtökohtana ovat aina perheen omat toiveet ja heidän itse asettamansa tavoitteet. Vanhemmuuden vahvistaminen, ennaltaehkäisy ja varhainen tuki ovat perhekeskuksen toiminnan pääperiaatteita. Suomessa perhekeskus määritellään myös verkostona, jonka toimijoina ovat julkinen sektori, yksityiset palveluntarjoajat ja järjestöt. Näiden kolmen tahon yhteistyön kehittäminen on yksi perhekeskuksen tärkeimmistä haasteista. Kumppanuus ja sen kehittäminen tuli esille monessa Suomen perhekeskuksia koskevissa julkaisuissa. (Sosiaaliportti 2012a, hakupäivä 2.2.2012; Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3-4, 20-22; Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2012, hakupäivä 16.2.2012; Pietilä-Hella 2006, 64-76.)

Perhekeskus määritellään muualla maailmassa lähinnä korjaavaa työtä tekeväksi toiminnaksi, jossa pyritään tukemaan perheen voimavaroja silloin, kun perheen oma toimintakyky on jo heikentynyt. Toiminnan lähtökoh- tana oleva perheen tukeminen on yhteistä kaikkien kuvattujen määritelmien kanssa. Yhdysvalloissa painotus perhekeskuksissa on lähinnä terapiapalveluissa, yhteys pohjoismaiseen ajatteluun löytyy toiminnan vahvasti perheen omia voimavaroja tukevassa luonteessa. (Rolland & Walsh 2005, 285; Warren-Adamson 2006, 171-172.)

Perhekeskustoiminta on siis erilaista riippuen siitä, missä maassa toimintaa harjoitetaan (Rolland & Walsh 2005, 285; Warren-Adamson 2006, 171-172; Sosiaaliportti 2012, hakupäivä 2.2.2012; Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3-4, 20-22; Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2012, hakupäivä 16.2.2012; Pietilä-Hella 2006, 64-76). Perhekeskustoiminta on myös erilaista Suomessa paikkakunnasta riippuen. Kaikissa perhekeskuksissa noudatetaan lapsi- ja perhepoliittisia ohjelmia, ministeriön linjauksia ja yhteiskunnan sen hetki- siä tarpeita, mutta toimintatavat perhekeskuksissa poikkeavat valtakunnallisellakin tasolla toisistaan melko paljon. Yhteisenä tekijänä voidaan pitää kuitenkin perheen monipuolista ja monitoimijaista tukea, jossa nojau- dutaan vahvasti varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn teemoihin ja joissa perheiden ääni on vahvasti kuuluvilla. Perhekeskus edistää lapsiperheiden hyvinvointia. (Sosiaaliportti 2012a, hakupäivä 2.2.2012; Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3-4, 20-22; Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2012, hakupäivä 16.2.2012; Pietilä-Hella 2006, 64-76.)

3 OSAAMINEN PERHEKESKUKSESSA

Tässä luvussa on kuvattuna opinnäytetyön neljä keskeistä käsitettä, jotka ovat: *perhekeskuksen kehittäminen ja johtaminen (osaamisen kehittymisen näkökulma)*, *perhelähtöinen työskentely*, *moniammatillinen ja -toimijainen yhteistyö ja perheiden osallisuus*.

Käsitteiden avaamisen lisäksi kappaleessa kuvataan, millaista osaamista perhekeskuksissa tarvitaan. Kuvattuna on myös, mitä osaamisen kehittäminen ja henkilökunnan osaamisen tehokas ja monipuolinen käyttöönotto vaatii perhekeskusten johtamiselta. Lisäksi kerrotaan perhelähtöisestä työskentelystä ja sen taustalla olevasta ekokulttuurisesta teoriasta sekä moniammatillisesta ja -toimijaisesta yhteistyöstä sekä niiden merkityksestä perhekeskustyössä.

3.1 Perhekeskuksen kehittäminen ja johtaminen

Kaste-ohjelmassa 2012-2015 kehoitetaan huolehtimaan henkilöstön riittävästä osaamisesta. Johtamista vahvistetaan tulevan kauden aikana uudistamalla palvelurakenteita ja asiakaslähtöisiä toimintatapoja. Johtamista pyritään vahvistamaan osaamisen kehittämisen näkökulmasta, jonka tavoitteena on henkilöstön riittävyys ja henkilöstön riittävä osaaminen. Koulutustarpeen ennakointi sekä alueellisesti että valtakunnallisesti haastaa johtamisen kehittämään yhä enenevässä määrin erilaisia työkaluja osaamisen arviointiin ja kehittämiseen. Kaste -ohjelma haastaa oppilaitokset luomaan yhteistyössä toimijoiden kanssa uusia sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon jälkeisiä koulutuksia vastaamaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen uudistuvissa palvelurakenteissa. (Kaste-ohjelma 2012–2015, 30-31, hakupäivä 2.2.2012.)

Asiakaslähtöisyyden tulee olla kaiken palvelun lähtökohtana suunniteltaessa uusia toimintamalleja sosiaali- ja terveyspalveluihin. Toiminnan ja palveluiden suunnitteluun osallistetaan sekä asiakkaita että henkilöstöä. Monialaisen yhteistyön kehittämisen korostaminen on yksi perhekeskustoiminnan lähtökohdista. Henkilöstön osaamisen kartoittaminen vaatii johtamiselta perhekeskuksissa aikaisempaa enemmän työtä, jotta moniammatillinen osaaminen ja työntekijöiden hiljainen tieto saadaan kaikkien ammattilaisten, toimijoiden ja asiakkaiden käyttöön. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan työntekijöiden kokemuksen kautta tullutta vaikeasti määriteltävää ja sanoiksi puettavaa tietoa, joka kuitenkin ohjaa työntekijän työntekoa vahvasti. (mm. Kuronen ym. 2007, 4-6). Edellä mainitut asiat huomioon ottava johtaminen takaa palveluiden kustannustehokkuuden ja myös sen, että

kaikki tarvittava tieto ja osaaminen on palveluiden käyttäjien saatavilla. (Kaste-ohjelma 2012-2015, 30-31, hakupäivä 2.2.2012.)

Perhepalveluiden kehittämisestä perhekeskusten suuntaan oli maininta jo aiemmassa Kaste-ohjelmassa, (2008-2011). Uudessa Kaste-ohjelmassa sen merkitys korostuu entisestään palvelu-uudistuksia mietittäessä. Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa (2011) mainitaan, että perhepalveluja kehitetään edelleen Kaste 1 -ohjelmassa luotujen käytäntöjen mukaisesti ja monitoimijaista yhteistyötä pidetään toiminnan edellytyksenä. Lisäksi kotipalvelua ja matalan kynnyksen palveluja tullaan hallitusohjelman mukaan lisäämään ja kehittämään. Perhekeskuksissa perheille pyritään tarjoamaan palveluja mahdollisimman laajasti saman katon alla, jolloin eri sektoreiden välinen yhteistyö ja palveluiden helppo saatavuus korostuvat. Toikon (2012) mukaan nykyaikainen palveluiden kehittäminen sosiaali- ja terveysalalla pyrkii siihen, että palvelut olisivat mahdollisimman helposti saatavilla ja asiakkaita lähellä. Lapsiperheiden moninaisuus ja heidän tarpeisiinsa vastaaminen tuo uusia haasteita palvelujen kehittämiseen. Palvelujen kehittäminen haastaa eri sektorit yhteistyöhön uusien toimintamallien ja palveluiden järjestämiseksi. Juuri tällainen kehittäminen vastaa sitä ajatusta, mitä perhekeskuksissa pidetään tärkeänä: monitoimijaisen verkoston yhteistä osaamista ja asiantuntijuuden yhdistämistä perheiden hyvinvoinnin tueksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Parhaimmillaan tällaisessa verkostossa yhdistyy sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin asiantuntijuus. Asiakkaan osallisuutta palvelujen suunnittelussa tulee hyödyntää, jotta palvelut vastaavat sitä tarvetta, mikä lapsiperheillä on. (Sosiaaliportti 2013, hakupäivä 25.1.2013; Toikko 2012, 12.; Kaste-ohjelma 2012-2015, 30-31, hakupäivä 25.1.2013; Valtioneuvoston kanslia 2011; Sosiaaliportti 2012a, hakupäivä 2.2.2012; Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3-4, 20-22; Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2012, hakupäivä 16.2.2012; Pietilä-Hella 2006, 64-76.)

PERHE-hankkeen loppuraportti kuvaa, millaista kehittämistä ja osaamista perhekeskuksissa tarvitaan. Kaiken kehittämisen lähtökohtana on *lasten hyvinvointi* ja vanhemmuuden tukemisen katsotaan olevan avainasemassa lasten hyvinvoinnista puhuttaessa. *Lasten ja perheiden peruspalvelujen ja -työn kehittämistä* pidetään tärkeänä. Ennaltaehkäisevä työ ja uudet toimintamallit varhaisen puuttumisen välineinä nousevat tässä keskeiseen asemaan. Vertaistoimintaa ja yhteisöllisyyttä pidetään asiantuntijuutta hyvin tukevana toimintana. Kolmas kehittämisen kohta perhekeskuksissa onkin *vertaistuen mahdollistaminen ja siihen liittyvien toimintojen juurruttaminen lapsiperheiden palveluissa*; Perheiden aktiivinen osallistuminen mahdollistuu ja he voivat toisiin lapsiperheisiin tutustuessaan verkostoitua paremmin asuinympäristöönsä. Neljäntenä kehittämisen kohtana PERHE-hanke pitää *yhteistyö- ja kumppanuuskulttuurin muodostamista*. Moniammatillisuuden ja -toimijuuden ajatukset lisäävät varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisyyn liittyvien toimintamallien luomista ja uudistamista. Viidentenä kehittämisen kohtana on *palvelurakenteiden uudistaminen*, johon pyritään pääsemään kokoamalla

toimijat yhteistyöhön ja voimavarat yhteiseen käyttöön. Yhteisten voimavarojen mahdollisimman hyvä tunnistaminen ja tehokkaaseen käyttöönottoon liittyvien keinojen löytäminen vaatii paljon perhekeskusten johdolta ja edellyttää yhteisiä kokoontumisia ja avointa dialogia eri toimijoiden kesken. (PERHE-hankkeen loppuraportti 2008, 13-14.)

Johtamisen haasteena ovat henkilöstön osaamisen ja voimavarojen tunnistaminen ja niiden yhdistäminen tehokkaasti lapsiperheiden tueksi. Yhteistyötä eri toimijoiden välillä tarvitaan ja se vaatii keinoja yhteiseen vuoropuheluun, jotta perhekeskuksissa tehtävä työ voidaan jakaa eri toimijoiden osaamisalueiden ja vahvuuksien mukaan. Päällekkäistä työtä pyritään välttämään, jolloin avoin keskustelu nousee yhä enenevässä määrin keskiöön. Jokaisen ammattilaisen osaaminen on tuotava toisten toimijoiden tietoon, jotta päästään mahdollisimman hyviin tuloksiin ilman päällekkäisyyksiä. Jokaisen ammattilaisen työnkuvat ja roolit perheen tukemisessa pitää avata kaikkien toimijoiden tietoon. Yhteisten voimavarojen tunnistamisessa voivat olla työvälineinä mm. kuntastrategiat ja kuntien hyvinvointikertomukset sekä erilaiset osaamisen kartoittamisen mittarit avoimen keskustelun ja asioista sopimisen lisäksi. (PERHE-hankkeen loppuraportti 2008, 14; Veijola 2004, 31-33; Kaste -ohjelma 2012-2015, 30-31, hakupäivä 2.2.2012.)

Perhekeskuksen johtaminen ja kehittäminen on aktiivista vuoropuhelua perhekeskuksessa toimivien ammattilaisten, mutta myös asiakkaiden kanssa. Vuoropuhelun toteutuessa johtamisen voidaan ajatella olevan mahdollisimman tavoitteellista ja kehittämistä tukevaa sekä työyhteisön että palvelunkäyttäjien näkökulmasta. Johtaminen on dialoginen prosessi, joka edellyttää johdon ja koko työyhteisön sitoutumista perhekeskustyön kehittämiseen ja jossa johtajan vuorovaikutustaidot ovat erittäin tärkeässä asemassa. Esimiehen auktoriteetti on erittäin hyvä keino sitouttaa ja motivoida työntekijät kehittämisprosessiin. Vastuuta jakamalla esimies voi osallistaa työntekijöitä vastaamaan omalla työpanoksellaan työyhteisön ja sen toimintojen kehittämisestä. Tällöin työntekijät saadaan toimimaan innovatiivisesti oman työn kehittämiseksi ja kehittäminen tapahtuu nimenomaan niistä tarpeista, mitkä ovat nousseet työntekijöiden ja parhaassa tapauksessa asiakkaan tarpeiden kautta ilman johdon sanelemaa pakkoa. Johdon tehtävä on tukea työntekijöiden innovatiivisuutta ja yritteliäisyyttä ja antaa mahdollisuuksia vaikuttaa omaan työhönsä sekä antaa raamit kehittämiselle mm. taloudellisesta näkökulmasta. (Seppänen-Järvelä 2009, 71-75; Helakorpi 2004, 2-3, hakupäivä 14.1.2013; Kansikas 2007, 66.)

Perhekeskuksissa tarvittavaa osaamisen johtamista voidaan verrata Helakorven (2004) määrittelemän mentoriaasantuntijuuden mukaisiin osa-alueisiin. Perhekeskuksen johtajan tulee olla hyvin perillä johtamastaan organisaatiosta ja sen eri toimijoista ja heidän toimintatavoistaan. Johtajien tulee omata hyvät tiimi- ja verkostotyötaidot, mutta myös liiketoimintataitoja organisaation toiminnan kustannustehokkuudesta vastatakseen. Perhe-

keskusten johtaminen vaatii vahvaa kehittämisosaamista, johon voidaan Helakorven (2004) tavoin ajatella kuuluvan työntekijöiden yksilöllisen kasvun ja kehittymisen tukeminen sekä perhepalvelujen ja siihen liittyvien toimintamallien kehittäminen. Substanssiosaamiseen Helakorpi ajattelee kuuluvan ammatillisen tietotaidon ja työelämätietouden. Johtajalla tulee olla riittävä koulutustaso ja työkokemus kyetäkseen suunnittelemaan ja toteuttamaan perhekeskusten kehittämistyötä sekä riittävä ymmärrys työelämästä ja johtamastaan alasta. (Helakorpi 2004, 3-4, hakupäivä 14.1.2013.)

Työyhteisölliseen osaamiseen Helakorpi lukee liiketoimintaosaamisen ja tiimityö- ja verkosto-osaamisen. Liiketoimintaosaamista perhekeskuksen johtamisessa voidaan ajatella olevan sen, että siellä tarjottavat palvelut ovat taloudellisesti kannattavia. Johtajalla tulee olla kykyä lukea tilastoja kyetäkseen suuntaamaan tehokkaaksi ja taloudelliseksi. Myös laadunhallinta ja strategisen suunnittelun taidot ovat perhekeskusten johtamisessa tärkeitä asioita. Tiimi- ja verkostotyötaidot ovat perhekeskustyössä erityisen tärkeässä asemassa, koska saman katon alla toimii useita ammattilaisia, joilla on erilaiset tiedot ja taidot perheiden kanssa tehtävästä työstä. Johdon tulee kyetä hyödyntämään nämä taidot mahdollisimman tehokkaasti. Johdolta vaaditaan hyviä verkostotyötaitoja löytääkseen työntekijöiden vahvuudet ja osaamiset (kuvio 1) ja kyetäkseen nivouttamaan ne yhteen. (Helakorpi 2004, 3-4, hakupäivä 14.1.2013.)

KUVIO 1. Mentorin asiantuntijuus (Helakorpi 2004).

THL:n vuoden 2012 lopussa julkaistussa Perhekeskukset Suomessa -raportissa tulee myös vahvasti esille se, että johtamisella on iso merkitys perhekeskusten toiminnan tavoitteellisuudessa ja monialaisen yhteistyön

kehittymisessä. Perhekeskustoiminnan toteuttamiseen tarvitaan raportin mukaan ohjaus- ja johtoryhmä ja työn organisoimiseen moniammatillinen tiimi. Kunnan hallintorakenteella katsottiin olevan merkitystä siihen, kuinka hyvin eri sektorit ja erityisesti kolmas sektori oli huomioitu perhekeskuksissa. Niissä kunnissa, missä hallinto oli opetus- ja sivistystoimen alaisena, olivat palvelut monialaisimpia ja neuvola, päivähoito ja sosiaalitoimi yhdistyivät hyvin kolmannen sektorin palveluja unohtamatta. Yhteen sovittavaa johtamista pidettiin perhekeskustoiminnan edellytyksenä. Raportin mukaan osaaminen perhekeskuksissa on vahvaa, mutta lisää osaamista toivottiin mm. perheiden erotilanteisiin, parisuhdetyöhön ja vanhemmuuden tuen ohjelmiin. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 81-82.)

Perhekeskuksia voidaan pitää oppimiskeskuksina tai oppivina organisaatioina, joissa ammattilaiset oppivat toisiltaan, mutta myös asiakkailtaan. Tällaisen oppimisen edellytys on siinä, että ammattilaiset ovat avoimia asiakkailtaan tulleele palautteelle ja vastaanotettavaisia toisten ammattilaisten kokemuksille. Ammattilaisten haasteena on, miten he pystyvät soveltamaan oppimaansa perheiden erilaisiin tilanteisiin. Työntekijän oma motivaatio ja kyvyt vaikuttavat oppimiseen, mutta myös johdon ja esimiesten tuki kehittämiselle on tärkeää. (Bing 2011, 100; Helakorpi 2004, 2-4; Moilanen 1999, 9.)

3.2 Perhelähtöinen työskentely

Perheiden auttaminen on ollut viimeisten vuosikymmenten aikana hyvin ammattilaisjohtoista. Perheen tilanteen arviointi ja heidän avun tarpeeseensa vastaavien palveluiden tarjoaminen olivat ainoastaan ammattilaisten näkökulman mukaisia. (Määttä 2001, 96.) Nykyaikaisen perhekeskuksissa tapahtuvan työskentelyn lähtökohtana on perhelähtöisyys. Erilaiset perhetyön mallit ovat kuvattuina taulukossa 1.

Jokainen perhe on ainutlaatuinen kokonaisuus, jossa perhe itse on oman tilanteensa asiantuntija. Perheiltä tuleva tieto perheen tilanteesta, arvoista ja tavoista sekä heidän voimavaroistaan on äärimmäisen tärkeää lähdettäessä suunnittelemaan perheelle tarjottavia palveluja. Perhe määrittelee avun ja tuen tarpeensa ja tukeminen tapahtuu perheen lähtökohdista käsin. Perheen arvojen ja toimintatapojen kunnioitus on erittäin tärkeää, jotta pystytään vastaamaan perheen avun tarpeeseen perheen valitsemalla tavalla. Perhelähtöisyydessä korostuu myös kasvatuskumppanuus (partnership), jolloin ammattilaiset toimivat yhdessä perheen kanssa saman, perheen asettaman, tavoitteen saavuttamiseksi. Perheen asiantuntijuus oman perheensä tilanteesta on vähintään samanarvoista, kuin ammattilaisen tieto ja kokemus toisista vastaavista perhetilanteista. Suunnitelma perheen tukemiseksi tehdään aina vuoropuhelussa perheen kanssa ja perhe voi milloin vaan halutesaan kieltäytyä tarjotusta tuesta. Muutenkin perhetyö perhekeskuksessa on perhettä valtaistavaa (empowerment), joka tukee perheen kykyä tehdä päätöksiä. Vastuuta päätöksistä annetaan perheelle. Perhelähtöisyys

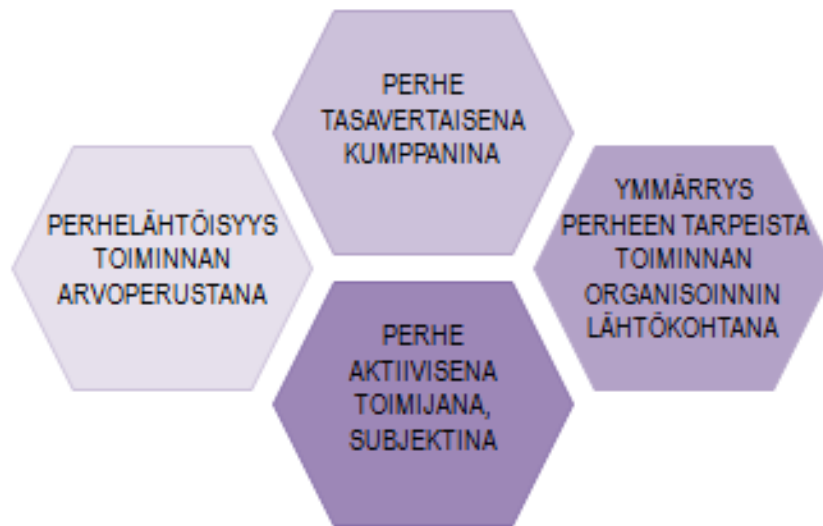
lähtee sen kaltaisesta ajattelusta, että perhettä ei kyetä tarpeeksi auttamaan, mikäli ei tiedetä tarpeeksi heidän arjen toimintaympäristöstään eli lähinnä kodista ja sen kulttuurista ja /tai toimintamalleista. (Mattus 2001, 23-24; Määttä 2001, 97-105; Rantala 2002, 37-40; THL 2012a, hakupäivä 1.2.2012.) Perhekeskuksessa ammattilaisten työote on arvostava ja perhekeskustyön tavoitteena on vahvistaa vanhemmuuden taitoja ja kykyjä ja tukea vuorovaikutusta lastensa kanssa. (Mattus 2001, 23-24; Määttä 2001, 97-105; Rantala 2002, 37-40; THL 2012a, hakupäivä 1.2.2012.)

TAULUKKO 1. Perhetyön erilaiset työmallit (mukaillen Durnst, Trivette & Hamby 1991; Määttä 2001, 95-99).

Ammatillisesti johdettu työ Eri ammattilaiset arvioivat perheen tarpeet, laativat suunnitelmat ja vastaavat niiden toteutuksesta.
Perheelle delegointi Toiminta keskittyy lapselle suunnattuihin palveluihin sekä ammattilaisten perheille hyödyllisiksi arvioimiin palveluihin. Perheet pestataan toteuttamaan ammattilaisten määräämää opetusta tai kuntoutusta.
Lapsilähtöinen perhetyö Perhe ja ammattilaiset määrittelevät yhdessä perheen tarpeet ja tavoitteet. Arviointi rajautuu niihin perheen tarpeisiin, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen. Perhettä rohkaistaan käyttämään ensisijaisesti ammatillisia palveluja.
Perhelähtöinen työ Perheen jokapäiväiseen elämään vaikuttavat asiat ohjaavat arviointia ja palvelujen tuottamista. Perheen palvelusuunnitelmaan ei kirjata mitään ilman perheen lupaa. Perheen asiantuntijuus huomioidaan palvelujen suunnittelussa ja sitä pidetään tarjottavien palvelujen lähtökohtana. Perhe on aktiivisesti mukana toiminnassa ja koko perheen tarpeet otetaan huomioon.

Perhekeskeisyys on perhelähtöisyyden synonyyminäkin usein käytetty termi. Perhelähtöisyyden voidaan ajatella olevan perhekeskeisyyden seuraava askel. Perhekeskeisyydessä palvelut tarjotaan asiakkaalle ja asiakas on palveluiden keskipisteessä, mutta perhelähtöisyydessä asiakas on itse suunnittelemassa hänelle tarjottavia palveluja yhdessä palvelutarjoajien kanssa. Perhelähtöisessä ajattelussa asiakkaan voimavarat hyödynnetään myös palvelun suunnittelussa ja niiden kehittämisessä ja asiakas nähdään toimijana eli subjektina. Kun

perhe on itse toimijana perhekeskuksessa, voidaan ajatella, että perhe aktivoituu ja alkaa huolehtia enemmän omasta hyvinvoinnistaan. Alla olevassa kuviossa on kuvattuna perhelähtöisyyden pääperiaatteet (kuvio 2). Perhelähtöisyys vastaa käsitteenä paremmin juuri siihen toimintaan, mitä perhekeskuksissa tehdään, jolloin asiakas on toiminnan suunnittelussa mukana. Käytän opinnäytetyössäni käsitettä perhelähtöisyys. (Mattus 2001, 23-24; Määttä 2001, 97-105; Virtanen ym. 2011, 18-19.)

KUVIO 2. Perhelähtöisyyden rakennuspuut (mukaellen THL 2012).

Perhekeskuksissa tapahtuvan työn taustalla voidaan ajatella olevan ekokulttuurinen teoria. Ekokulttuurinen teoria on Los Angelesin yliopiston (UCLA) CHILD -tutkimusryhmän kehittämä teoria, jonka mukaan perhe nähdään aktiivisena, omaa elämänsä muokkaavana subjektina. Perheen arkinen toimintaympäristö tukee lapsen kasvua ja kehitystä. Kodin lisäksi lapsen kasvuun ja kehitykseen ovat vaikuttamassa kaikki perheen toimintaympäristöt, kuten koulu tai päivähoido. Kaikki päivittäiset vuorovaikutustilanteet vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen ja rutiineja pyritään muuttamaan perhelähtöisesti niin, että ne tukevat kaikkien perheenjäsenten tarpeita. Lasten oppiminen tapahtuu arjen vuorovaikutustilanteissa. Ammattilaisten tulee tietää perheen arvot, jotta he voivat tietää, mitä asioita perhe pitää itselleen merkityksellisinä. Se, mitä ammattilaiset pitävät perheelle tärkeinä asioina, voivat olla perheelle täysin merkityksettömiä ja aiheuttaa ainoastaan ylimääräistä rasitetta. Ammattilaisille onkin haaste olla arvioimatta perheen tilannetta omista arvoistaan käsin ja selvittää se, mikä on perheen kannalta tärkein asia heidän perhekulttuurissaan ja mitä asioita perhe itse haluaa lähteä muuttamaan saadakseen parhaiten omaa perhettään tukevan toimintaympäristön. (Määttä 2001, 76-86; Rantala 2002, 20-23; Veijola 2004, 26.)

3.3 Moniammatillinen ja -toimijainen yhteistyö

Moniammatillisen yhteistyön käsite alkoi näkyä eri ammattiryhmien ja asiantuntijoiden yhteistyön kuvauksissa 1980-luvun loppupuolella vakiintuen käyttöön 1990-luvulla (Isoherranen 2004, 13). Moniammatillinen yhteistyö on eri alojen asiantuntijoiden erityisosaamisen tuomista yhteen. On tärkeää tietää, mitkä ovat kunkin työntekijän vahvuudet ja erityisosaamisen alueet ja mitkä ovat työntekijöiden yhteiset osaamisalueet. Itsenäinen päätöksenteko vähenee yhteistyössä ja tämä työntekijöiden on aina jossain määrin hyväksyttävä. Samalla he saavat kuitenkin paljon muita etuja, kun kaikkien osaaminen yhdistetään. Hyvä vuorovaikutus mahdollistaa moniammatillisen yhteistyön, jolloin yhdessä tehtävä työ muodostuu tarkoituksenmukaiseksi. Moniammatillinen yhteistyö on myös yhdessä oppimista, jossa opitaan parhaiten jakamalla ja keskustelemalla muiden ammattihenkilöiden kanssa. (Veijola 2004, 31-33.)

Lasten kuntoutuksen näkökulmasta tehdyn tutkimuksen (Veijola 2004) tulosten perusteella moniammatillisen yhteistyön esteenä ovat suvaitsemattomuus ja tiedon puute. Tämä näkyy tasa-arvon ja keskustelun puutteina. Tutkimuksen perusteella ammattihenkilöiden tulisi aluksi opetella puhumaan ja toimimaan tasa-arvoisesti yli ammatti- ja organisaatorajojen yhteisen tavoitteen asettamiseksi - vasta sen jälkeen voidaan alkaa kehittää tasa-arvoista yhteistyötä perheiden kanssa. Positiivinen asenne ja sitä kautta kunnioitus ja keskusteleva avoin ilmapiiri nousivat yhteistyön onnistumisen kannalta keskeiseen asemaan. (Veijola, Isola & Taanila 2006, 195.)

Perhekeskuksissa moniammatillinen yhteistyö ja sen toimivuus korostuu, koska perhekeskusten ideana on se, että lapsiperheiden palvelut löytyvät saman katon alta. Tämä haastaa ammattihenkilöt työskentelemään yhteistyössä kaikkien perheen kanssa toimivien tahojen kanssa, myös yksityisen ja kolmannen sektorin. Pääallekkin tehtävää työtä voidaan vähentää, kun toisten toimijoiden työnkuvat ja -tehtävät ovat muidenkin perheen kanssa toimivien tiedossa. (Sosiaaliportti 2013, hakupäivä 25.1.2013; Toikko 2012, 12.; Kaste-ohjelma 2012-2015. 30-31, hakupäivä 25.1.2013; Valtioneuvosto 2011; Sosiaaliportti 2012a, hakupäivä 2.2.2012; Honkanen & Mellin 2008, 120-121; Viitala, Kekkonen & Paavola 2008, 3-4, 20-22; Pietilä-Hella 2006, 64-76.) Moniammatillinen yhteistyö haastaa ammattilaiset edistämään työssä oppimista ja työtehtävien ja niiden rakenteiden kehittämistä. Kaste-ohjelmassa vaaditaan moniammatillisen työn kehittämistä henkilöstön riittävyyden ja osaamisen takaamiseksi. (Kaste-ohjelma 2012–2015, 31.) Moniammatillinen yhteistyö vaatii hyvää vuorovaikutusta ja tiedonsiirtoa toimijalta toiselle. Keskeiseen asemaan nousee dialogisuus, sillä tarkoituksena on päästä yhteiseen päämäärään ja yhteisymmärrykseen ja saada näkemys perheen kokonaistilanteesta mahdollisimman laajasti (Isoherranen 2004, 30).

Terveystieteiden lain (1329/2010) tammikuussa 2013 voimaan tulleessa muutossäädöksessä kehoitetaan terveyspalveluja olemaan yhteistyössä päivähoidon ja sosiaalihuollon kanssa siinä määrin, mitä potilaan asianmukainen hoito edellyttää. Erityisesti neuvolapalveluissa kehoitetaan edistämään lasten hyviä ja turvallisia kasvuoloja ja tukemaan vanhemmuutta yhteistyössä perheen kanssa. Palvelujen moniammatillista suunnittelua on ohjattu myös perusopetuslaissa (628/1998), päivähoitolaissa (36/1973), lastensuojelulaissa (417/2007) ja nuorisolaissa (693/2010). Oulun seudun lapsi- ja nuorisopoliittisen suunnitelman (2012) yhtenä näkökulmana pidetään sitä, että erilaiset lasten ja nuorten kehitysyhteisöt toimivat kasvatuskumppaneina ja tämän edellytyksenä pidetään yhteistyötä eri yhteisöjen kesken lasten ja nuorten parhaaksi.

Parhaimmillaan moniammatillinen yhteistyö on poikkitieteellistä (transdisciplinary), jossa sitoudutaan toimimaan perheen hyväksi yli ammatti- ja tiederajojen. Tällöin perheen rooli on olla aktiivinen osallistuja ja oman tilanteensa asiantuntija, jonka mielipiteet, toiveet ja voimavarat otetaan huomioon ja ne toimivat ammattilaisten tarjoaman tuen lähtökohtana. Poikkitieteellisessä yhteistyön mallissa kaikki ovat tietoisia toisten osaamisalueilta, rooleista ja mahdollisista erityisosaamisista. Tällöin kaikki oppivat toisiltaan. (McCollum & Hughes 1990; Woodruff & McGonigel 1990.)

Monitoimijaisen yhteistyön käsitettä käytetään usein rinnakkain moniammatillisen yhteistyön kanssa, mutta monitoimijaisuus -käsitteestä löytyy vähän määrittelyjä. Monitoimijaisen yhteistyön voidaan tässä tutkimuksessa ajatella olevan enemmän perhelähtöistä yhteistyötä, kuin mitä moniammatillinen yhteistyö on. Toimijoina voivat olla ammattilaisten lisäksi myös muut toimijat, kuten perhe sekä perheen läheiset ja ystävät, jotka omalta osaltaan ovat mukana perheen verkostossa. Monitoimijainen yhteistyö ei ole niin ammattilaisjohtoista kuin moniammatillinen yhteistyö, joten sen voidaan ajatella olevan lähempänä perhekeskustoiminnalle tyypillistä perhelähtöistä ekokulttuurista toimintaa (Määttä 2001, 76-86; Rantala 2002, 20-23; Veijola 2004, 26).

3.4 Perheen osallisuus

Perhekeskusajattelun ja -toiminnan ytimenä on, että perheiden ääni tulee kuulluksi, heidän toiveensa on toiminnan suunnittelun ja tarjottavien palveluiden lähtökohtana ja heidän osallisuuttaan tuetaan. Tukea pyritään tarjoamaan juuri niihin asioihin, mitä perheet pitävät tärkeänä ollessaan oman perheensä ja lastensa asiantuntijoita. (Kekkonen, Montonen & Viitala 2011, 10; THL 2012a, hakupäivä 1.2.2012.)

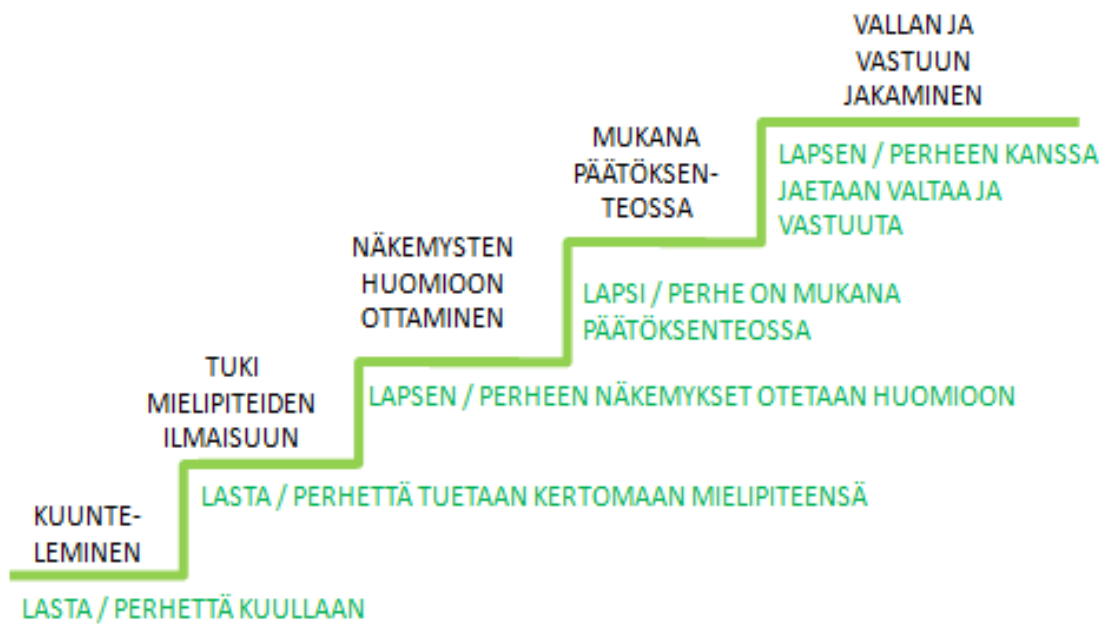
Osallisuus on käsitteenä vaikeasti rajattava ja moniulotteinen. Osallisuuden ajatellaan liittyvän yhteiskuntaan ja yhteisöön kuulumisen tunteeseen esim. työn tai harrastusten kautta. Se kuvaa yksilön mahdollisuuksia vaikuttaa asioiden kulkuun sekä vastuuta ja sitoutumista niihin (Särkelä-Kukko 2012). Osallisuus voidaan jakaa

esim. Madsenin mukaiseen malliin, jossa osallisuuteen kuuluu tieto-osallisuus, suunnittelu/konsultaatio-osallisuus, päätösosallisuus ja toimintaosallisuus. Tieto-osallisuuteen kuuluu tiedottaminen, kuuleminen, kyselyihin vastaaminen ja palvelusitoumukset. Suunnittelu- /ja konsultaatio-osallisuuteen kuuluu valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta, yhteissuunnittelut ja -foorumit. Päätösosallisuuteen kuuluu esim. varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmien toteuttamiseen ja sisältöjä koskeviin päätöksiin osallistumista. Toimintaosallisuuteen kuuluvat toimintaan osallistuminen, talkoot, avustukset ja omien projektien toteuttamiset. (Järvi 2006, 7.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) mukaan lapsella on oikeus osallistumiseen. Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsella on mahdollisuus olla mukana hänen asioidensa käsittelyssä. Osallisuus on yksi kasvun ja kehityksen perusedellytyksistä. Osallisuus perustuu tasa-arvoiseen ja yhteiseen tietoon, koostuu oikeudesta saada tietoa ja oikeudesta olla mukana kaikessa itseä koskevassa päätöksenteossa. Osallisuus on mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämään, palveluihin ja elinympäristöön. Osallisuus on vastavuoroista ja mahdollistuu työntekijän aidossa kiinnostuksessa asiakkaaseen, vertaistuki, yhteinen kieli ja ennen kaikkea kuunteleminen ja kuuleminen toteutuessa. (Thomas 2002; Veijola 2004.) Lasta kuultaessa työntekijöillä on haasteensa, koska lasten kuuleminen vaatii aina erityistä miettimistä sen suhteen, miten voidaan kuulla eri-ikäisiä lapsia. Lainsäädäntö määrittelee, millä tavoin lasta voidaan hänen asioissaan kuulla. (Sosiaaliportti 2012b, hakupäivä 13.9.2012; THL 2012a, hakupäivä 1.2.2012.)

Yhteiskunnallisesti osallisuus on tällä hetkellä vahvasti esillä ja sen lisääminen on mainittu monissa eri asiakirjoissa (mm. lastensuojelulaki 8§, nuorisolaki 8§, perustuslaki 6§). Erilaiset lasten ja nuorten järjestöt ovat osaltaan tukemassa lasten osallisuutta ja ovat ottaneet osallisuuden kehittämisen mukaan strategioihinsa. Monet hankkeet ja järjestöt panostavat perheiden osallisuuden tukemiseen. (Pelastakaa lapset ry 2012, hakupäivä 21.3.2013; Nuorten ystävät ry 2013, hakupäivä 22.3.2013; MLL 2008.)

Osallisuutta voidaan tukea erilaisilla menetelmillä, jotka mahdollistavat perheen ja lasten osallistumisen esimerkiksi toiminnan suunnitteluun. Perhekeskustoiminta on osallistavaa toimintaa, joka on asiantuntijalähtöisyyden sijaan aina perhelähtöistä toimintaa. Asiantuntijuus tukee perhettä perheen itse määrittämällä tavalla. Perheen osallisuuden tasot suhteessa työntekijän toimintaan on kuvattu portaina, joissa lapsen ja perheen osallisuus kasvaa sitä mukaa, mitä ylemmäs portaita päästään kiipeämään. (Kuvio 3.)

KUVIO 3. Lapsen osallisuuden tasot suhteessa työntekijän toimintaan (Shier 2001, 107-117; Thomas 2002).

4 PERHEKESKUSOSAAMISEN KEHITTYMINEN

4.1. Osaamisen kehittymisen näkökulma

Oppiminen on osaamisen lähtökohta. Otalan (2008) mukaan oppiminen on pysyvä muutos ihmisen ajattelussa tai toiminnassa. On olemassa sekä tietoista, että tiedostamatonta oppimista. Tiedostamattomassa oppimisessa omaksumme esimerkiksi työpaikkamme tiettyjä tapoja huomaamattamme - oppimamme tavat voivat olla joko hyviä tai huonoja toimintatapoja. Tiedostamaton oppiminen perustuu behavioristiseen käsitykseen oppimisesta, jossa opettaja antaa tiedon oppijalle ja oppilas on passiivinen oppimisprosessissa. (Ojala 2008, 65; Sahlberg & Leppilampi 1994, 21-25.)

Tietoinen oppiminen pohjautuu konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppija on aktiivinen omassa oppimisessaan (Ojala 2008, 65). Oppijan omat tunteet, mielenkiinnon kohteet ja oppimisympäristö vaikuttavat siihen, millaista oppiminen on. Oppimiseen vaikuttavat myös toiset oppijat. Oppimista ohjaa oppijan oma ymmärrys oppimistarpeista, ymmärrys motivoi ja synnyttää halun oppia oppijan itselleen tärkeiksi ajattelemiaan asioita. Oppimisen tavoitteellisuus lähtee myös omien oppimistarpeiden ymmärryksestä ja sen oivaltamisesta, minkä asioiden tulee muuttua tavoitteiden saavuttamiseksi. (Ojala 2008, 65; Ruohotie 2006, 110.)

Oppiminen voi tapahtua kokemuksen kautta. Kolbin (1984) mukaan oppiminen edellyttää tiedon saamista ulkopuolelta ja sen jälkeen aktiivista kokeilua, jotta oppiminen muuttuisi tiedosta taidoksi (kuvio 4). Ihmisen omat havainnointit, reflektointi ja konkreettinen kokemus luovat pohjan oppimiselle, asian käsitteellistämiseksi ja ymmärrykselle, jonka kautta osaamista voi soveltaa uusissa ja erilaisissa tilanteissa. (Kolb 1984, 21-22.)

KUVIO 4. Kolbin malli (Männikkö & Pohjatalo 2013).

Asiantuntijuuden kehittyminen vaatii ammattispesifin osaamisen lisäksi henkilökohtaista kasvua ja kehittymistä. Oppijan kyky itsereflektioon nousee tärkeään osaan. Omat elinikäiset kokemukset, kyky vastaanottaa toisten kokemuksia ja uusi tieto täytyy osata yhdistää ja ottaa osaksi omaa ammatillisuutta. Tämä tapahtuu reflektoinnin kautta. Reflektio tarkoittaa omien ja toisten sisäisten tilojen havainnointia ja niiden tunnistamista, toiminnan tarkastelua eri näkökulmista sekä vuorovaikutuksessa aktivoituneiden tunteiden ja erilaisten sisäisten prosessien tarkastelua. (Tiuraniemi 2002, 2-9.) Reflektio vaatii oivalluksia sekä omien olettamusten kyseenalaistamista ja niistä oppimista. Persoonallinen kehittyminen on kasvua sisäiseen eheyteen ja se auttaa itseenäisyyteen ja itseohjautuvuuteen. Osaamisen kehittyminen vaatii myös metakognitiivisia valmiuksia. Metakognitio on tietoisuutta omasta ja toisten ajattelusta, kokemuksesta, tiedosta ja taidoista sekä kykyä jäsentää omaa ajattelua suhteessa muiden tietoon. Metakognitiiviset valmiudet antavat edellytykset oman osaamisen tavoitteelliseen kehittämiseen ja ammatillisuuden kasvuun ja ne haastavat opiskelijan ajattelun ja tiedon yhdistämisen oman ammatillisuuden tueksi. Metakognitiiviset valmiudet ohjaavat oppijan kykyä kontrolloida ja ymmärtää omaa oppimistaan. (Ruohotie 2006, 107-119; Hemmilä & Hintikka 2001, hakupäivä 5.2.2013.)

Asiantuntijuus on nykypäivänä entistä enemmän kykyä toimia yhteistyössä toisten osaajien ja asiakkaiden kanssa. Perhekeskustyössäkin vaaditaan niin monenlaista osaamista, ettei yksittäinen työntekijä voi hallita sitä yksin - tarvitaan jatkuvaa vuoropuhelua toisten toimijoiden välillä. (Ojala 2008, 51; Veijola 2004, 31-33; Isoheranen 2004, 30.) Hakkaraisen (2005) mukaan asiantuntijuus määrittyy kykyä luoda uudenlaista osaamista ja tietoa toisten asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä.

4.2. Perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot

Perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot (30 op) alkoivat Oulun seudun ammattikorkeakoulussa tammikuussa 2012. Koulutusta on kehitetty yhteistyössä ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkoston kanssa. Koulutuksen tavoitteena on kehittää alueellisia ja kaikille tarkoitettuja lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluita vahvistamalla työntekijöiden ja toimijoiden osaamista sekä kehittämällä perhekeskusajattelu- ja -toimintamallia. Koulutuksen painopiste on terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksiä rakentavassa ja riskejä ehkäisevässä työssä, jossa keskeistä on varhainen puuttuminen matalan kynnyksen palveluissa sekä osallisuutta vahvistava osaaminen. Koulutuksen tarkoituksena on tuottaa uudenlaista erityisosaamista perheiden varhaiseen tukeen, moniammatilliseen ja -monitoimijaiseen yhteistyöhön sekä perhekeskustoiminnan kehittämiseen. (Perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot 2011, hakupäivä 5.2.2013; Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2011, hakupäivä 5.2.2013.)

Perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen sisältö koostui neljästä eri kokonaisuudesta, joita olivat:

Matkalla perhekeskusosaajaksi (5 op)

Yhteistyö ja kumppanuus perhekeskustyössä (8 op)

Perheiden osallisuus ja varhainen tuki (10 op)

Perhekeskustyön kehittäminen (7 op)

(Perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot 2011, hakupäivä 5.2.2013.)

Opintojaksojen oppimistavoitteet ja sisällöt on kuvattu tarkemmin taulukossa 2.

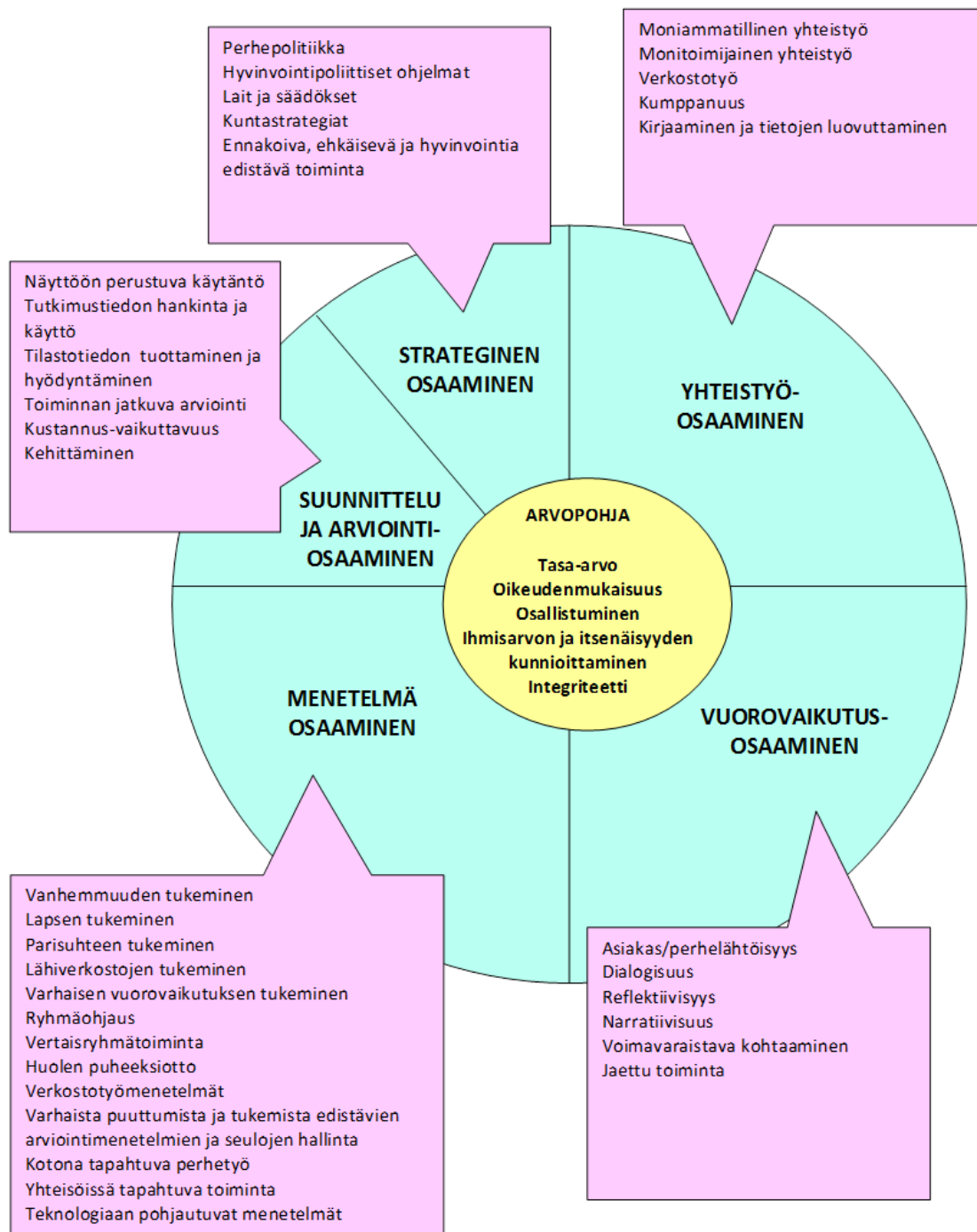
Perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen pilottikoulutus alkoi 16.1.2012 ja päättyi joulukuussa 2012. Koulutus toteutettiin monimuoto-opiskeluna ja oppilaitoksella toteutettavia lähipäiviä oli kaksi päivää kuukaudessa, kesä-heinäkuu 2012 pois lukien. Koulutukseen sisältyi kahdeksan kuukauden mittaista oppimisyksiköitä, jotka koostuivat kahden kuukausittaisen lähipäivän lisäksi jokaiseen lähijaksoon valmistavasta työkentästä ennakkotehtävien sekä lähijakson jälkeisestä reflektioivasta työstä verkko-oppimisympäristössä Optimassa. Verkko-oppimisympäristössä keskusteltiin toisten opiskelijoiden kanssa lähipäivien aikana käsitellyistä ja keskustelluista materiaaleista sekä opettajien verkkoon laittamista, muusta aiheeseen liittyvästä, materiaalista. Toiminnallisiin ja dialogisiin lähipäiviin osallistuminen oli koulutukseen osallistumisen edellytys. Koulutukseen vaadittava pohjakoulutus oli korkeakoulututkinto tai opistoasteen tutkinto sekä kahden vuoden työkokemus sosiaali- tai terveysalalta. Koulutuksen vastuupettajina toimivat yliopettaja, ThT, Hilikka Honkanen ja yliopettaja, TtT, Arja Veijola. (Perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot 2011, hakupäivä 5.2.2013.)

TAULUKKO 2. Perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen opintojaksokuvaukset.

OPINTOJAKSO:	OSAAMISTAVOITTEET:	SISÄLTÖ:
MATKALLA PERHEKESKUS- OSAAJAKSI 5 op	Opiskelija osaa arvioida perhekeskustoimintaa ja perhekeskusosaajan osaamista ja kompetensseja strategisella ja ammatillisella tasolla. Hän osaa laatia itselleen osaamisen kehittymissuunnitelman ja kehittää omia oppimistaitojaan. Hän tiedostaa omat tapansa toimia perheiden kanssa ja osaa arvioida ja kehittää toimintatapojaan tunnistuen vahvuutensa ja kehittämistarpeensa. Opiskelija syventää eettistä tietämystään toiminnasta perheiden kanssa ja perhekeskustyötä ohjaavista arvoista. Hän tulee tietoiseksi omista perheisiin ja yhteistyötahoihin liittyvistä arvoistaan ja asenteistaan ja sisäistää perhekeskustyön arvoperustan. Opiskelija perustaa toimintansa tutkituun ja näyttöön perustuvaan tietoon.	Perhekeskustoiminnan strategiset ja ammatilliset lähtökohdat. Perhekeskustyössä tarvittava osaaminen ja arvoperusta. Perhekeskusosaajan kompetenssit, niiden arviointi ja kehittäminen. Itsetuntemuksen kehittyminen. Informaatiolukutaito; tiedon haku ja käyttö. Näyttöön perustuva toiminta.
MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS PERHEKESKUSTYÖSSÄ 8 op	Opiskelija osaa edistää ja tukea yhteistoimintaa perheiden ja eri ammattiryhmien kanssa yhteisen tavoitteen suuntaisesti yli tiede-, ammatti-, ja organisaatorajojen. Hän osaa arvioida perheen voimavaroja ja tukea toiminnassaan perheen aktiivista roolia. Hän osaa edistää moniasiantuntijuutta ja arvioida ja kehittää verkostotyötä. Hän osaa käyttää yhteistoiminnan kehittämisessä hyväksi teoreettista ja tutkimustietoa yhteistyön kehittämisestä ja yhteistyötä sekä kumppanuutta edistävästä ja estävistä tekijöistä. Hän osaa arvioida ja edistää sekä sisäisen että ulkoisen kumppanuuden ja ammatillisen kumppanuuden kehittämistä toiminnassa. Hän osaa käyttää uusia arviointimenetelmiä yhdessä sovittujen tavoitteiden saavuttamisen arvioinnista.	Moniammatillinen ja -toimijainen yhteistyö käsitteenä, ilmiönä, toimintamuotona ja toimintaympäristönä sekä kehittämisen kohteena. Kumppanuus työtä määrittävänä tekijänä ja yhteistyömuotona sekä kehittämisen kohteena. Voimavarasuuntautunut toiminta. Toiminnalliset työmenetelmät. Dialogiset verkostotyömenetelmät. Yhteistoiminnan toimintamallit ja hyvät käytännöt.
PERHEIDEN OSALLISUUS JA VARHAINEN TUKI 10 op	Opiskelija osaa etsiä, arvioida ja käyttää tietoa perheitä osallistavista ja voimavaralähtöisistä varhaisen tuen hyvistä käytännöistä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Hän osaa edistää ja tukea näyttöön perustuvien hyvien käytäntöjen ja toimintamallien käyttöönottoa alueensa perhekeskustyössä ottaen huomioon työtä ohjaavan lainsäädännön, hyvinvointipoliittiset ohjelmat sekä alueen/kunnan hyvinvointistrategiset tavoitteet. Opiskelija osaa käynnistää toimenpiteitä päätöksenteon ja ammatillisen osaamisen tueksi edistämään hyvien käytäntöjen toimeenpanoa alueensa perhekeskustyössä.	Toimintaa ohjaava lainsäädäntö ja informaatio-ohjaus. Hyvinvointipoliittiset painoalueet, esim. lapsiperheiden hyvinvointierojen kaventuminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Näyttöön perustuvat hyvät käytännöt perhekeskustyössä (esim. vanhemmuuden tukeminen, vertaisryhmätoiminta, varhaisen puuttumisen menetelmät, verkostotyömenetelmät, perhetyö) Työmenetelmät ja toimintamallit päätöksenteon tueksi (esim. lapsipoliittinen ohjelma, hyvinvointikertomus, IVA). Työntekijöiden ammatillisen osaamisen kehittäminen. Tavoitesuuntautunut arviointi.
OSAAMISEN JA TYÖN KEHITTÄMINEN 7 op	Opiskelija osaa arvioida ja kehittää asiantuntijuusalueensa kannalta tarvittavaa osaamista. Opiskelija osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida muutosprosesseja strategisella ja ammatillisella tasolla uudistuvissa palvelurakenteissa ja -prosesseissa. Hän kykenee arvioimaan palveluprosessien laatua ja tuottavuutta.	Uudistuvat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteet ja prosessit sekä muutoksen johtaminen. Osaamisen kehittämishaasteet eri erikoistumisaloilla muuttuvissa sosiaali- ja terveysalan toimintaympäristöissä. Osaamisen ja työn kehittämisen menetelmiä. Laadun ja vaikuttavuuden arviointimenetelmiä.

(Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2011, hakupäivä 5.2.2013.)

Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto on määrittänyt perhekeskuksissa tarvittavan osaamisen, joka koostuu viidestä eri osaamisen alueesta (kuvio 5). Näiden kaikkien osa-alueiden taustalla ovat perhekeskustoimintaa ohjaavat arvot.

(Kuva: Hilka Honkanen 2010)

KUVIO 5. Perhekeskustyössä tarvittava osaaminen (mukaellen Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto 2012).

Perhekeskusosaajan erikoistumisopinnot toteutettiin oppimistavoitteisiin tähtäävällä suunnitelmalla, jota ei ollut kirjoitettu toteutuksen osalta kovin tarkkaan. Joustavuus mahdollisti sen, että opintojen aikana pystyttiin suunniteltujen opintokokonaisuuksien lisäksi vastaamaan opiskelijoilta nousseisiin oppimistarpeisiin. Jokaisten lähi-

päivien jälkeen opiskelijoilta pyydettiin palautetta sekä opiskelijan omasta oppimisesta että opintojen toteutuksesta. Verkko-oppimisympäristöön kirjallisesti annettua palautetta ja reflektiota käytettiin pohjana seuraavien lähipäivien suunnittelussa. Kaikki lähipäivät toteutettiin työpajatyypisesti, oppijat olivat toiminnan ja tekemisen kautta keskeisessä roolissa.

4.2.1. Oppimisjaksojen toteutuminen

Tässä luvussa kuvaan sitä, millaisia toteutetut lähipäivät/oppimisjaksot olivat ja mitä ne pitivät sisällään. Kuvaan oppimisjaksojen toteutusta erikseen kevään ja syksyn 2012 osalta. Mainittujen lisäksi kerron, miten oppimisjaksoihin valmistauduttiin ja millaisia välitehtäviä oppimisjaksojen välissä oli. Opintoihin liittyvien oppimisjaksojen sisällöt ja aihealueet näkyvät taulukosta 3. Taulukkoon on kerätty oppimisjaksojen sisällöt ja oppimistavoitteet sekä kevään että syksyn 2012 osalta. Oppimisjaksojen tarkemmat sisällöt, aihealueet ja toteuttamistavat on kuvattu liitteissä. (Liite 2.)

KEVÄT 2012	OPPIMISJAKSON SISÄLTÖ:
	TAMMIKUU: MILLAISELLE MATKALLE OLEMME LÄHDÖSSÄ? – KOULUTUKSEN YLEISESITTELYÄ
	OPPIMISTAVOITTEET: Opiskelija tulee tietoiseksi koulutuksen tuottamasta osaamisesta ja ymmärtää oman toimintansa ja ryhmän yhteistoiminnan merkityksen osaamisensa kehityksessä. Opiskelija osaa arvioida lapsiperhepalvelujen nykytilaa ja muutostarpeita käyttäen hyväksi työelämälähtöisen osallistavan kehittämisen orientaatiota. Opiskelija ymmärtää osallistavan kehittämisen keskeiset käsitteet: toimintakonsepti, toimintajärjestelmämalli ja sen osat: tekijä, välineet, kohde, säännöt, yhteisö ja työnjako.
	HELMIKUU: PERHEKESKUSOSAAJAN REPPU – MITÄ SIELLÄ TULISI OLLA JA MITÄ MINULLA JO ON?
	Opiskelija osaa arvioida omaa osaamistaan ja sen kehittämistarpeita perhekeskustyön kehittäjänä. Hän ymmärtää työn kehittämisen jokaisen työntekijän vastuulla olevaksi, osallistavaksi ja yhteistoiminnalliseksi. Hän kehittää valmiuksia ja menetelmiä olla promootorina työn kehittämisprosesseissa.
SYYS 2012	MAALISKUU: MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS PERHEKESKUSTYÖSSÄ
	Opiskelija osaa edistää ja tukea yhteistoimintaa perheiden ja eri ammattiryhmien kanssa yhteisen tavoitteen suuntaisesti yli tiede-, ammatti- ja organisaatorajojen. Hän osaa edistää moniasiantuntijuutta ja arvioida sekä kehittää verkostotyötä. Hän osaa käyttää yhteistoiminnan kehittämisessä hyväksi teoreettista ja tutkimustietoa yhteistyön kehityksestä ja yhteistyötä sekä kumppanuutta edistävästä ja estävästä tekijöistä. Hän osaa arvioida ja edistää sekä sisäisen että ulkoisen kumppanuuden ja ammatillisen kumppanuuden kehittämistä toiminnassa.
	HUHTIKUU: MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS PERHEKESKUSTYÖSSÄ JATKUU...
	Opiskelija osaa edistää ja tukea yhteistoimintaa perheiden ja eri ammattiryhmien kanssa yhteisen tavoitteen suuntaisesti yli tiede-, ammatti- ja organisaatorajojen. Hän osaa edistää moniasiantuntijuutta ja arvioida sekä kehittää verkostotyötä. Hän osaa käyttää yhteistoiminnan kehittämisessä hyväksi teoreettista ja tutkimustietoa yhteistyön kehityksestä ja yhteistyötä sekä kumppanuutta edistävästä ja estävästä tekijöistä. Hän osaa arvioida ja edistää sekä sisäisen että ulkoisen kumppanuuden ja ammatillisen kumppanuuden kehittämistä toiminnassa.
	TOUKOKUU: PERHEIDEN OSALLISUUS JA VARHAINEN TUKI
SYYS 2012	Opiskelija osaa etsiä, arvioida ja käyttää tietoa perheitä osallistavista ja voimavaralähtöisistä varhaisen tuen hyvistä käytännöistä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Hän osaa edistää ja tukea näytöön perustuvien hyvien käytäntöjen ja toimintamallien käyttöönottoa alueensa perhekeskustyössä ottaen huomioon työtä ohjaavan lainsäädännön, hyvinvointipoliittiset ohjelmat sekä alueen/kunnan hyvinvointistrategiset tavoitteet. Opiskelija osaa käynnistää toimenpiteitä päätöksenteon ja ammatillisen osaamisen tueksi edistämään hyvien käytäntöjen toimeenpanoa alueensa perhekeskustyössä.
	SYYSKUU: YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS PERHEKESKUSTYÖSSÄ
	Opiskelija osaa etsiä, arvioida ja käyttää tietoa lasta ja nuorta osallistavista ja voimavaralähtöisistä varhaisen tuen hyvistä käytännöistä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Hän osaa käyttää lasta ja nuorta osallistavassa toiminnan kehittämisessä hyväksi aiheeseen liittyvää teoreettista ja tutkimustietoa. Hän osaa perustella lapsen, nuoren sekä perheen osallisuutta edellyttävien toimintamallien kehittämistä lainsäädännön, hyvinvointipoliittisten ohjelmien sekä alueen/kunnan hyvinvointistrategioiden mukaan. Opiskelija osaa arvioida lapsen, nuoren ja perheen rooleja ja osallisuutta sekä tunnistaa heidän toimintaympäristöjen osallisuutta tukevia/edistäviä/estäviä tekijöitä, ja huomioida ne palvelun suunnittelussa.
	LOKAKUU: PERHEIDEN OSALLISUUS JA VARHAINEN TUKI
	Opiskelija osaa etsiä, arvioida ja käyttää tietoa lasta ja nuorta sekä perheitä osallistavista ja voimavaralähtöisistä varhaisen tuen hyvistä käytännöistä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. Hän osaa käyttää lasta ja nuorta osallistavassa toiminnan kehittämisessä hyväksi aiheeseen liittyvää teoreettista ja tutkimustietoa. Hän osaa perustella lapsen, nuoren sekä perheen osallisuutta edellyttävien toimintamallien kehittämistä lainsäädännön, hyvinvointipoliittisten ohjelmien sekä alueen/kunnan hyvinvointistrategioiden mukaan. Opiskelija osaa arvioida lapsen, nuoren ja perheen rooleja ja osallisuutta sekä tunnistaa heidän toimintaympäristöjen osallisuutta tukevia/edistäviä/estäviä tekijöitä, ja huomioida ne palvelun suunnittelussa.
MARRASKUU: MATKALLA PERHEKESKUSOSAAJAKSI, PERHEKESKUSOSAAJA VÄLIASEMALLA. MATKA JATKUU...	
[]	
JOULUKUU: MATKA JATKUU...	
[]	

Kevät 2012

Ryhmän keskinäiseen tutustumiseen käytettiin opintojen alussa kosolti aikaa, jotta päästiin hyvään vuorovaikutukseen opiskelijoiden kesken ja päästäisiin käsitykseen siitä, millaista tietoa ja osaamista toisilla ryhmäläisillä on ja mitä he voisivat jakaa toisilleen. Opintojen alussa sisäistettiin vahvasti sitä, mikä on perhekeskus, miksi ja kenelle sen toiminta on tarkoitettu. Myös perhekeskustoiminnan nykytilaan ja työtä ohjaaviin lakeihin, asetuksiin ja arvoihin tutustuttiin ja niitä arvioitiin. Lisäksi pohdittiin moniammatillisen oppimisen suhdetta monitoimijaiseen osaamiseen ja siihen, ketkä voivat toimia perhekeskuksissa ja ketkä ovat toimijoina tämän hetken palvelujärjestelmässä. Ensimmäisten päivien aikana käytettyjä menetelmiä olivat reflektiivisen tiimin dialogia edistävä menetelmä (Andersen Tom) sekä Tulevaisuuden muistelu, joita hyödynnettiin ensimmäisen päivän antia arvioitaessa ja pohdittaessa perhekeskuksen tulevaisuuden visiota vuonna 2015.

Helmikuun 2012 oppimisjaksolla pohdittiin jokaisen omaa osaamista suhteessa perhekeskustyössä tarvittavaan osaamiseen ja sitä, kuka voi olla kehittäjä ja millaisilla rakenteilla ja esimiestyöllä tuetaan arjessa tapahtuvaa kehittämistä. Lisäksi oppimisjaksolla tutustuttiin Sukupuuhun itsetuntemuksen lisääjänä ja pohdittiin omia vahvuuksia ja kehittämistarpeita perheiden kanssa työskentelyssä. Tiimityön merkitystä pohdittiin pienryhmissä. Yhdessä mietittiin taitoja huolehtia omasta hyvinvoinnista, tiimin toimivuuden tasoista ja kerrottiin esimerkkejä kokemuksellisesti hyvistä työtiimeistä. Lisäksi ryhmässä pohdittiin, mihin päivien aikana rakentunutta tietoperustaa tarvitaan perhekeskuskehittäjänä. Ryhmätöitä purettiin Tuplatiimi -menetelmällä. Välitehtävänä oli aktiivinen osallistuminen verkko-oppimisympäristö Optimassa tapahtuvaan, perhekeskustyöhön liittyvistä materiaaleista, käytävään keskusteluun.

Kolmanteen oppimisjaksoon valmistauduttiin tutustumalla Kasvun kumppanit -verkkopalveluun. Sitä kautta virittäydettiin pohtimaan, mitä omaa työtä tukevaa sivuilta löytyy, mitä on kasvunkumppanuus ja ketkä ovat tärkeimpiä kumppaneita kunkin omassa työssä. Lisäksi tutustuttiin esi- ja perusopetuksen pedagogisen tuen kolmiportaisuuteen ja verkkokonsultin käsikirjaan ja varauduttiin tuomaan omasta työstä jokin perhetilanne (case) kuvitteelliseen verkostopalaveriin. Ensimmäinen maaliskuun lähipäivistä toteutettiin Oulun yliopistolla kasvatuksen, opetuksen ja kuntoutuksen sekä perhekeskusosaaja -opiskelijoiden yhteisseminaarissa (liite 1). Aiheina yhteisseminaarissa olivat varhaiskasvatuksen, kuntoutuksen ja perhepalveluiden haasteet tänään, kumppanuus perheiden kanssa ja yhteistyö. Luennoitsijoina olivat TtT Arja Veijola ja KtT Kristine From. Jälkimmäisen lähipäivän aiheina olivat tiimi- ja verkostotyö. Aihetta käsiteltiin pohtimalla pienryhmissä mm. tiimien pelisääntöjä ja palaverikäytäntöjä. Pienryhmien keskustelut jaettiin yhdessä koko osallistujaryhmälle. Toisen päivän aikana pidettiin myös kuvitteellinen verkostopalaveri, jossa oli mukana sosiaali- ja terveysalan eri ammattilaisia ja asiakasperhe. Verkostopalaveri refleктоitiin tuoreeltaan kuvitteellisen tilanteen jälkeen. Huhtikuun

oppimisjaksoon valmistauduttiin tekemällä Tiimin toimivuus -tiimityön arviointitehtävä ja ekokulttuurisuuteen liittyvä tehtävä verkko-oppimisympäristössä olleen ohjeistuksen mukaan. Lisäksi ennakoon piti miettiä valmiiksi asiakastilanne, jota käsiteltäisiin lähipäivien aikana. Lähipäivien välillä jatkettiin perehtymistä verkkokonsultin käsikirjaan ja perehdyttiin ratkaisukeskeisen lähestymisen periaatteisiin. Kehittämisen näkökulma kulki mukana koko erikoistumisopintojen ajan, joten opiskelijoita pyydettiin miettimään heidän omia mahdollisuuksiinsa lapsiperhepalvelujen monitoimijaisen yhteistyön kehittämisessä, toimijan ja kehittäjän rooleissa. Lisäksi työn ja työyhteisön kehittämiseen liittyvän materiaalin avulla pyydettiin pohtimaan omaan työhön kohdistunutta viimeisintä innovaatiota. Lähipäivillä pohdittiin yhdessä ekokulttuurisen teorian sopivuutta perhekeskusajattelun, toimivan tiimin ominaisuuksia ja monitoimijaisen yhteistyön kehittämistä lapsiperhepalveluissa.

Toukokuun oppimisjaksoon valmistauduttiin perehtymällä Nettineuvo -verkkopalveluun ja arvioimalla sitä ja sen sopivuutta asiakasperheille. Lisäksi opiskelijat perehtyivät itsenäisesti netin kautta varhaisen tuen malleihin, osallisuus -käsitteeseen ja erilaisiin perheiden osallisuutta edistäviin keinoihin. Opintojen viidensillä lähipäivillä tutustuttiin Oulun Koskelan kaupunginosan hyvinvointineuvolaan, käsiteltiin perheiden osallisuutta, ekokulttuurista teoriaa ja perheiden voimaantumista. Perhekeskusosaajan ammatillisiin erikoistumisopintoihin liittyvänä kehittämistyönä työstettiin Perhekeskustyön Käsikirja. Käsikirjan työstämiseen liittyen toukokuun 2012 lähipäivillä sovittiin projektiryhmät ja osiot, joiden valmistumisesta kukin pienryhmä vastaisi. Myös käsikirjan laatimiseen liittyvä aikataulu tulevalle syksylle suunniteltiin ja sovittiin. Olin itse projektin projektipäällikkönä, näin sain suorituksia ylemmän AMK -tutkinon puolelle projektio-pintoihini. Kerron syksyn 2012 opintojaksojen sisällön ja toteuttamistapojen kuvauksen yhteydessä enemmän käsikirjasta ja sen työstämisestä.

Syksy 2012

Syyskuun 2012 oppimisjaksoon valmistauduttiin etsimällä yksi valtakunnallinen lapsen tai nuoren osallisuuden kehittämishanke, jonka tavoitteista, toimintamalleista ja tuloksista tehtiin itselle muistiinpanot. Toisena ennakkotehtävänä oli pohtia, miten lapsen ja nuoren osallisuutta velvoittava toimintamalli ilmenee ekokulttuurisessa teoriassa ja tutustua lapsen ja nuoren osallisuutta tukeviin toimintamalleihin sekä osallisuuden arviointiin. Neljäntenä tehtävänä opiskelijat tutustuivat yhteistyötä kuvaaviin toimintamalleihin ja arvioivat, minkä mallin mukainen toiminta oli tyypillistä omissa toimintaympäristöissä. Viidentenä tehtävänä opiskelijat pohtivat ennakkotehtävänä, miksi käsitteiden teoreettinen määrittely on tärkeää myös käytännön työssä. Lähipäivillä pohdittiin yhdessä lasten ja nuorten osallisuutta, sen arviointia ja tukemista. Toisena lähipäivien aiheena oli tiimin kehittäminen, miten varmistetaan osallisuus ja tiimin kehittyminen transdisciplinarity -mallin mukaiseen toimintaan. Lisäksi syyskuun oppimisjaksolla paneuduttiin kehittämistehtävänä tehtävän käsikirjan työstämiseen projektiryhmissä.

Lokakuun oppimisjaksoon valmistauduttiin tekemällä Perhekeskustyön Käsikirjaa ja valmistautumalla esittämään omaa ja oman pienryhmän edistymistä sen teossa. Lähipäivillä keskusteltiin osallisuudesta ja sen eri näkökulmista sekä varhaisen tuen toteutumisesta. Johdatteluna oli Yle Areenalta katsottu Aamu Sydämellä – ohjelma (14.10.2012), jossa kaksi lapsena huostaan otettua nuorta aikuista kertoi elämästään ennen ja jälkeen huostaanoton. Ohjelman pohjalta mietittiin sitä, missä vaiheessa perheen oloihin pitää puuttua. Opettajat toivat koulutuspalautteita Oulussa 4.-5.10.2012 järjestetyiltä HYTE 2012 -päiviltä. Tapahtumaan liittyvä luentomateriaalit laitettiin verkko-opiskelu ympäristö Optimaan, jossa toivottiin keskustelua aiheista ennen seuraavaa oppimisjaksoa. Vierailevana luennoitsijana lokakuun oppimisjaksolla oli Sosiaalityön kehittämispäällikkö, Yhteiskuntieteiden lisensiaatti Arja Honkakoski Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (POSKE) Pohjois-Pohjanmaan toimintayksiköstä. Honkakosken luennon aiheena oli "Varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön haasteita". Arja Honkakosken esityksen pohjalta mietittiin, millaista lastensuojelutyötä opiskelijat työssään tekevät. Onko työ primaaripreventiota, sekundaaripreventiota vai tertiäripreventiota? Lisäksi opiskelijaryhmän kanssa yhdessä suunniteltiin, mitä asioita haluttiin vielä viimeisellä oppimisjaksolla oppia.

Marraskuun 2012 oppimisjaksoon valmistauduttiin hiomalla Perhekeskustyön käsikirjan vastuualueet viimeistelyvaiheeseen ja osallistumalla verkko-oppimisympäristössä käytäviin keskusteluihin. Lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen yhteistyöhön liittyvien haasteiden pohtimista jatkettiin marraskuussa Arja Honkakosken johdolla. Jokainen opiskelija kertoi kuvakortin avulla siitä, mitä on kohdallaan oppinut erikoistumisopintojen aikana. Tämä keskustelussa suullisesti tuotettu ja nauhoitettu materiaali on myös opinnäytetyön yhtenä aineistona. Kyseiseen aineistoon ja siitä nousseisiin seikkoihin palataan tarkemmin tutkimustuloksissa, luvussa 8.2. *Koulutuksen toteutukseen liittyvät kysymykset*. Lisäksi marraskuussa opeteltiin Learning Cafe -menetelmän käyttöä kolmessa pienryhmässä. Viimeisenä päivänä opiskelijat esittelivät toisilleen omassa työssään käyttämiään työmenetelmiä. Esittelyssä olivat Parisuhteen Palikat toiminnallisena Karuselli-harjoituksena, Neuvokas Perhe -menetelmä, Temperamenttiluokitus ja erilaiset kuvakortit puheeksi ottamisen välineinä.

4.2.2 Perhekeskustyön käsikirja

Perhekeskuskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen opintokokonaisuuteen kuului seitsemän opintopisteen laajuinen kehittämistehtävä, Perhekeskustyön Käsikirja. Opiskelijat oli jaettu neljään kolmen tai neljän henkilön ryhmään, joille oli jaettu käsikirjan osiot ja niiden toteutusvastuu. Käsikirjasta koottiin tiivis ja käytännönläheinen paketti, jonne on kerätty tietoa perheen voimavarojen ja osallisuuden tukemisesta, vanhemmuuden ja parisuhteen tukemisesta, vertaisryhmätöinnän merkityksestä perhetyössä, kotona tapahtuvasta perhetyöstä, vaikeiden asioiden puheeksi ottamisesta sekä moniammatillisesta ja -toimijaisesta yhteistyöstä.

Käsikirjassa esitellään käytännössä hyväksi havaittuja ja koettuja perhetyön menetelmiä, joita voi käyttää kaikenikäisten lasten ja nuorten perheissä. Menetelmistä on käsikirjaan koottu myös käytännön esimerkkejä siitä, minkälaisissa tilanteissa kyseisiä menetelmiä on käytetty ja millaisiin tuloksiin niillä on päästy. Samalla esimerkit antavat näkökulmaa menetelmien käyttömahdollisuuksista ja niiden toimivuudesta. Käsikirjaan on yksiin kansiin kerättyä koottu kirjallisuutta ja linkkejä erilaisista perhetyöhön liittyvistä sisällöistä. Käsikirjassa tieto on helposti saatavilla ja palvelee ikään kuin työkalupakkina myös Perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen jälkeen. Käsikirja ei ole ladattavissa netistä, vaan on pelkästään opintoihin osallistuneiden omassa käytössä.

Perhekeskustyön Käsikirja toteutettiin projektina toukokuun ja marraskuun 2012 välisenä aikana. Ryhmät työstivät omia osioitaan aluksi keskenään. Jokaisella lähijaksolla käytiin läpi sitä, missä kukin ryhmä on työskentelemissään menossa ja selvitettiin mahdollisia käsikirjan teossa ilmenneitä ongelmia. Verkko-oppimisympäristö Optimassa ryhmäläiset kävivät keskustelua käsikirjan teosta. Käsikirjaa työstettiin myös Google drive -nettipalvelussa. Projektipäällikkönä seurasin ryhmien toimintaa Optiman kautta ja seurasin aikataulussa pysymistä. Olin heidän tavoitettavissaan sovitusti puhelimitse ja sähköpostitse koko projektin ajan. Lopussa tehtäväkseni jäi työstää käsikirja yksiin kansiin ja palauttaa se yliopettajien tarkistettavaksi.

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata Perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen (30 op) tuottama osaamisen kehittymistä koulutuksen aikana ja oppimista edistäviä ja estäviä tekijöitä. Tavoitteena on tuottaa tietoa perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen aikana kehittyneestä osaamisesta ja toteutuksen merkityksestä oppimista ja osaamisen kehittymistä edistävänä tai estävänä tekijänä. Lisäksi tavoitteena on tuottaa tietoa perhekeskustyötä kehittäville toimijoille sekä koulutusta järjestäville tahoille sisällöistä ja menetelmistä, jotka perhekeskustyössä ovat keskeisiä. Tätä tietoa voidaan myöhemmin hyödyntää tämän ammattialan opintojen suunnittelussa. Myös muiden alojen erikoistumis-, lisä- ja jatko-opintojen toteutusten suunnittelussa voitaneen hyödyntää tutkimuksessa tuotettua tietoa opintojen toteutuksesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000.)

Tutkimustehtävä on yleensä tiedossa jo tutkimusta suunniteltaessa, mutta tutkimuskysymykset voivat laadullisessa tutkimusorientaatiossa muuttua tai täsmentyä prosessin aikana (Kiviniemi 2007, 71, Eriksson & Koistinen 2005, 20). Niin kävi myös tämän tutkimuksen kanssa.

Ensimmäinen tutkimuskysymys oli selvänä heti prosessin alussa:

1. Miten osaaminen kehittyy perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen aikana opiskelijoiden kuvaamana?

Toinen arvioitava kohde oli koulutuksen toteutustapa ja sen merkitys osaamisen kehittymiseen. Toinen tutkimuskysymys selkiintyi vasta aineiston analyysivaiheessa ja se on:

2. Mikä koulutuksen toteutuksessa edisti oppimista ja osaamisen kehittymistä ja mitkä olivat niiden haasteita?

6 TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT, TUTKIMUSAINIESTOT JA ANALYYSIMENETELMÄT

Tässä tutkimuksessa on käytetty tutkimusmetodinä tapaustutkimusta. Tapaustutkimus antaa tutkijalle paljon mahdollisuuksia tehdä mielenkiintoista ja innostavaa tutkimusta, siinä on vaikutteita muista laadullisen tutkimuksen suuntauksista. Tapaustutkimuksessa on keskeistä se, että tutkittavana kohteena on jokin tapaus; tässä tutkimuksessa perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot. Tutkittava tapaus määräytyy jonkin kriteerin, kuten ajan tai paikan mukaan. Tapaustutkimusta jaotellaan erilaisiin tyyppihin, mutta se on harvoin puhtaasti yhden tyyliin tutkimus. Tapaustutkimusta pidetäänkin enemmän lähestymistapana kuin aineistonkeruu tai -analyysimenetelmänä. Keskeinen tavoite tapaustutkimuksessa on se, että tutkittavia tapauksia tarkastellaan, määritellään, analysoidaan ja ratkaistaan erilaisten tutkimus- ja analyysimenetelmien avulla. Myös monenlaiset aineistot ja niiden käyttö rinnakkain on tyyppistä. (Eriksson & Koistinen 2005.)

Tähän tapaustutkimukseen sekoittuu arviointitutkimuksellisia piirteitä. Arviointitutkimus tuntui luontevalta valinnalta sen vuoksi, että kahden kyselyn tuloksien perusteella arvioitiin sitä osaamista, joka perhekeskusosaajan erikoistumisopintojen aikana oli kehittynyt. Tässä raportissa kuvataan perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen aikana tapahtunutta osaamisen muutosta. Arviointitutkimukselle tyypillinen numeraalinen arviointi ja tutkittavan kohteen arvon ja tuloksellisuuden määrittely, tässä tutkimuksessa opintojen aikaisen osaamisen kehittyminen, näkyy erityisesti määrällisten aineistojen kohdalla. Osaamisen kehittymiseen haettiin vastauksia lisäksi laadullisen aineiston avulla. (Hyttinen 2006, 14-15.)

Toinen arvioitava kohde oli koulutuksen toteutustapa ja sen vaikutus opiskelijoiden osaamisen kehittymiseen. Tämän kysymyksen aineistona olivat toisen kyselyn avoimet kysymykset koulutuksen toteutustavasta ja kehittämistarpeista sekä oma reflektio ja havainnointini. Tutkimuksen kyselyissä oli sekä avoimia että monivalintakysymyksiä, joten aineisto oli sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista aineistoa. Kvalitatiivista ja kvantitatiivista aineistoa voidaan sekoittaa keskenään samaan tutkimukseen; ilmiötä voidaan selittää molemmilla suuntauksilla, mutta eri tavoin (Jyväskylän yliopisto 2013, hakupäivä 6.4.2013; Kurkela 2013, hakupäivä 6.4.2013; Tuomi & Sarajärvi 2009, 65-66). Kvantitatiivisella analyysillä pyritään selvittämään ilmiön yleisyyttä ja esiintymistä, siihen yhdistyy erilaisia tilastollisia ja laskennallisia menetelmiä (Jyväskylän yliopisto 2013, hakupäivä 6.4.2013). Tässä tutkimuksessa päädyttiin kertomaan lukumäärinä määrällisissä kysymyksissä tapahtunut muutos kuvioiden ja kerronnan avulla, sillä otos oli niin pieni, että lukumäärät

tuntuivat kuvaavan ilmiötä paremmin kuin esimerkiksi prosenttiluvut. (Jyväskylä 2013, hakupäivä 6.4.2013).

Kvantitatiivinen aineisto antaa tässä tutkimuksessa matemaattisesti selkeän vastauksen osaamisen kehittymisestä, koska kyselyn väittämät toistettiin sekä alku- että loppukyselyssä täsmälleen samoilla henkilöillä. Kvantitatiivisen aineiston yhdistyessä kvalitatiiviseen aineistoon avautuu mahdollisuus ilmiön syvällisempään tutkimiseen. Tällöin laadullisen aineiston perusteella voidaan hieman tulkita määrällisiä vastauksia ja syventää analyysiä, kun laadullinen aineisto on lisänä selittämässä määrällisiä vastauksia. Tässä tutkimuksessa jokaisen väittämän jälkeen oli myös kysymys, jossa pyydettiin tarkemmin kuvaamaan osaamisalueen väittämien mukaista osaamisen kehittymistä, joten tutkimuksessa mahdollistui edellä mainittu ilmiön syvällisempi tulkinta. (Kurkela 2013, hakupäivä 6.4.2013; Jyväskylän yliopisto 2013, hakupäivä 6.4.2013.)

Vaikka monivalintakysymyksiä onkin enemmän kuin avoimia kysymyksiä, tutkimuksen painopiste on kuitenkin enemmän kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen puolella (Tuomi & Sarajärvi 2008; Metsämuuronen 2008). Avoimien kysymysten tuottama tutkimusaineisto on enemmän sitä aineistoa, jolla voidaan tarkemmin määritellä tutkimukseen osallistuvien opiskelijoiden osaamista ja sen kehittymistä heidän itsensä kuvaamana. Koulutus painottuu toiminnallisiin monitoimijaista yhteistyötä ja osallisuutta edistäviin menetelmiin sekä perhekeskustuksen kehittämiseen ja oppimisen arvioinnin analysointi tapahtuu kyselyssä juuri avoimien kysymysten kautta. Yhtenä aineistona oli lisäksi viimeisillä lähipäivillä tuotettu suullinen materiaali, jossa opiskelijat kertoivat kuvakorttien avulla omia tunnelmiaan päättyvistä opinnoista ja siitä, mitä he kokivat saaneensa opinnoista.

Tulosten arviointiin vaikuttaa vahvasti perhekeskustuksen arvopohja. Niitä ovat tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, osallistuminen, ihmisarvon ja itsenäisyyden kunnioittaminen ja integriteetti. Myös kyselyn kysymykset ja väittämät heijastavat tätä arvopohjaa ja vastaavat niihin kysymyksiin, jotka ovat perhekeskusosaajan koulutuksen osaamisen keskeisiä osa-alueita. Mukaan valitut kysymykset ovat arvosidonnaisia ja ottavat myös kantaa siihen taustaan, johon perhekeskustustyö on sitoutunut. (Anttila 2007, 15-20.)

Reflektio ja havainnointi kuuluu olennaisena osana tapaustutkimukseen ja on tärkeä osa myös tätä tutkimusta. Sen avulla voidaan tuoda esiin hiljaista tietoa, mitä koulutukseen osallistuvilla on ja joka voisi muuten jäädä huomaamatta. Tämän mahdollistaa tutkijan pitkäaikainen osallistuminen tutkittavaan ryhmään. (Eriksson & Koistinen 2005, 27) Reflektiivinen toiminta voi olla myös ryhmässä tapahtuvaa yhteisöllistä reflektointia ja se edellyttää sosiaalista kanssakäymistä (Anttila 2007, 58-59). Tutkittavan ryhmän ammatillisen kasvun yksi tärkeä tekijä on ryhmässä tapahtuva reflektio, jota tapahtui sekä luennoilla että verkko-oppimisympäristössä. Yksi

perhekeskusosaajan koulutuksen edellytyksistä on, että jokainen opiskelija osallistuu verkkoympäristössä tapahtuvaan keskusteluun.

Aineiston analyysissä on hyödynnetty etnografista sisällönanalyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2004; Metsämuuronen 2000; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001; Laine 2001; Kyngäs & Vanhanen 1999, 4; Hammersley & Atkinson 1995.) Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tutkimusaineiston tiivistämistä sellaiseen muotoon, että sitä voidaan lyhyesti kuvailla ja että ilmiöiden väliset suhteet saadaan selkeästi esille. Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla voidaan tehdä havaintoja aineistosta ja tulkita niitä systemaattisesti. Luokittelu kuuluu olennaisena osana sisällönanalyysiin. Luokittelussa alkuperäiset ilmaukset saatetaan ensin pelkistettyyn muotoon, jonka jälkeen ne ryhmitellään alaluokiksi. Tässä vaiheessa niistä etsitään yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia, jotka ohjaavat tiettyihin alaluokkiin. Tämän jälkeen ryhmille annetaan niitä kuvaava nimi. Kolmannessa vaiheessa aineisto abstrahoidaan eli samansisältöisiä luokkia yhdistellään. Tällä menettelyllä saadaan aikaan yläluokkia. (Janhonen & Nikkonen 2001, 23-29; Tuomi & Sarajärvi 2009, 103-113.)

Etnografinen sisällönanalyysi poikkeaa tavallisesta sisällönanalyysistä siinä, että etnografisesta näkökulmasta katsottuna raportoidessa voidaan käyttää enemmän kuvailevaa, narratiivista, kirjoittamista. Lisäksi etnografisessa sisällönanalyysissä annetaan merkitystä myös sille, että tutkijan oma kokemus ja elämänkatsomus eivät voi olla vaikuttamatta tutkijan tulkintaan aineistosta. Etnografiassa vältetään myös aineiston liiallista abstrahointia eli pitkälle vietyä luokittelua. Etnografiassa kenttätutkimuksella on myös iso merkitys ja tutkija osallistuu mahdollisimman pitkään tutkittavan yhteisön toimintaan. (Hammersley & Atkinson 1995; Honkanen 2008.) Edellä kuvattu toteutui tässä tutkimuksessa hyvin - tutkija on itse mukana toiminnassa yhtenä opiskelijana. Samalla mahdollistui ryhmän toiminnan, oppimisen ja esiin nousseiden osaamistarpeiden reflektointi. Raportissa on käytetty opiskelijoiden vastauksista poimittuja suoria lainauksia. Opiskelijoiden äänen esiin nosto elävöittää kerrontaa.

Aluksi tutkimusaineistot on luettu läpi useaan kertaan. Seuraavaksi alkuperäiset ilmaukset on pelkistetty helpommin luettavaan muotoon. Sen jälkeen pelkistetyistä ilmauksista on etsitty samankaltaisuuksia ja luokiteltu niitä sen mukaisiin ryhmiin. Näistä muodostuivat ns. alaluokat, jotka eroteltiin erilaisin värikoodein. Alaluokittelun jälkeen pystyttiin laskemaan lukumäärinä ilmiön esiintyvyys aineistossa. Aineistoja ei ole kuitenkaan luokiteltu sen pidemmälle. Etnografiassa vältetään aineiston liiallista luokittelua, joten tässäkin tutkimuksessa luokittelu on jätetty alaluokkiin (Hammersley & Atkinson 1995; Honkanen 2008). Perusteluna tälle on se, että aineistosta haluttiin nousevan mahdollisimman paljon myös yksittäisiä osaamisen kehittymisiä. Osaamisen kehittyminen on yksilöllinen prosessi ja oli mielenkiintoista nähdä, millaisia toisistaan poikkeavia osaamisen kehittymisiä eri yksilöillä tapahtui opintojen aikana. Liian pitkälle viety luokittelu olisi pienen otoksen (n=15)

vuoksi saattanut jättää monet pienet, mutta tutkimuksen kannalta tärkeät osaamisen kehittymiset huomaamatta.

Tutkimuksen metodologinen lähtökohta on siis tapaustutkimus, jossa on arviointitutkimuksen (mm. Hyttinen 2006; Anttila 2007) ja etnografian (Lappalainen 2007, 9-14) piirteitä. Arviointitutkimuksen piirteet on nähtävissä selvimmän määrällisten aineistojen kohdalla, numeraalisen arvioinnin, kohteen arvon ja tuloksellisuuden määrittelyssä. (Hyttinen 2006, 14-15). Laadullista aineistoa olen tulkinnut lähinnä etnografian näkökulmasta. (Lappalainen 2007, 9-14). Etnografista sisällönanalyysiä voidaan pitää perusteltuna tapaustutkimuksessa silloin, kun halutaan korostaa tutkimuksen kontekstisidonnaisuutta (Mäkelä 2007, 96). Tutkimuksen painopiste on enemmän laadullisen tutkimuksen puolella, sillä opiskelijoiden kuvaukset osaamisensa kehittymisestä ja sitä edistävästä ja haastavista tekijöistä antavat parhaiten vastauksia tutkimuskysymyksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2004; Tuomi & Sarajärvi 2009).

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

7.1. Tutkimusprosessin kuvaus

Perhekeskusosaajan erikoistumisopintojen tutkimusprosessi käynnistyi reilu viikko ennen kyseisen koulutuksen alkua. Ensimmäiseksi suunniteltiin koulutusta varten kyselylomake, jolla kartoitettiin opiskelijoiden osaamista opintojen alkaessa. Kysely oli tarkoitus toteuttaa toisella kontaktijaksolla helmikuussa 2012, jolloin jokainen perhekeskusosaajan erikoistumisopintoihin osallistuva tulisi vastaamaan kyselyyn. Tarkoituksena oli toteuttaa sama kysely uudelleen opintojen jälkeen, jolloin näiden kahden kyselyn tuloksia voitaisiin verrata keskenään ja sitä kautta saada tietoa opiskelijoiden osaamisen kehittymisestä opintojen heidän itsensä kuvaamana.

Kyselyä alettiin suunnitella ensimmäisten lähipäivien jälkeen tammikuussa 2012. Perhekeskusosaajan opetussuunnitelmaan merkityt osa-alueet ja sinne merkityt osa-alueet poimittiin väittämien pohjaksi. Tarkoituksena oli, että tarpeettomat väittämät poistetaan vastuuolettajien kanssa ennen seuraavia lähipäiviä sovitussa tapaamisessa. Tapaamisessa päädyttiin kuitenkin siihen, että väittämiä ei ollut perusteltua poistaa, kaikki niistä antoivat vastauksia tutkimuskysymyksiin ja antoivat tutkimuksen kannalta oleellista tietoa. Kyselyyn lisättiin avoimia kysymyksiä, joilla saatiin tietoa lisää esimerkiksi siitä, millä tavoin ja mitä menetelmiä opiskelijat käyttivät ennen koulutuksen alkua työssään. Sitä kautta saatiin enemmän tietoa heidän taidoistaan ja samalla niiden kysymysten kautta voitaisiin saada tietoa opiskelijoiden hiljaisesta tiedosta ja heidän tavoistaan tehdä työtä perheiden kanssa.

Kysely päätettiin toteuttaa sähköisesti ja siihen käytettiin Webropol-ohjelmaa (Webropol 2012, hakupäivä 1.2.2012). Webropol-ohjelmaan viettäessä lomakkeen väittämiä vielä viimeisteltiin ja väittämiin lisättiin kohta, missä opiskelija itse arvioi väittämässä esiintyneen osaamisalueen tärkeyttä. (liite 3.) Tätä kohtaa ei toisessa kyselyssä enää koettu tärkeäksi käyttää, koska ensimmäisessä kyselyssä jokainen opiskelija piti kaikkien väittämien osaamisalueita tärkeinä.

Kysely pohjautuu perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen osaamisalueisiin: 1. Strateginen osaaminen 2. Yhteistyöosaaminen, 3. Menetelmäosaaminen, 4. Vuorovaikutusosaaminen ja 5. Suunnittelu- ja arviointiosaaminen. Arviointiasteikkona kyselyssä käytin viisiportaista arviointiasteikkoa (Ojala 2002), jota muutin hieman. Osaamisen tasot on esitetty asteikolla 0-4. Kyselyssä käyttämäni osaamisen tasot on esitetty taulukossa 4.

TAULUKKO 4. Kyselyn arviointiasteikko (mukaillen Ojala 2002).

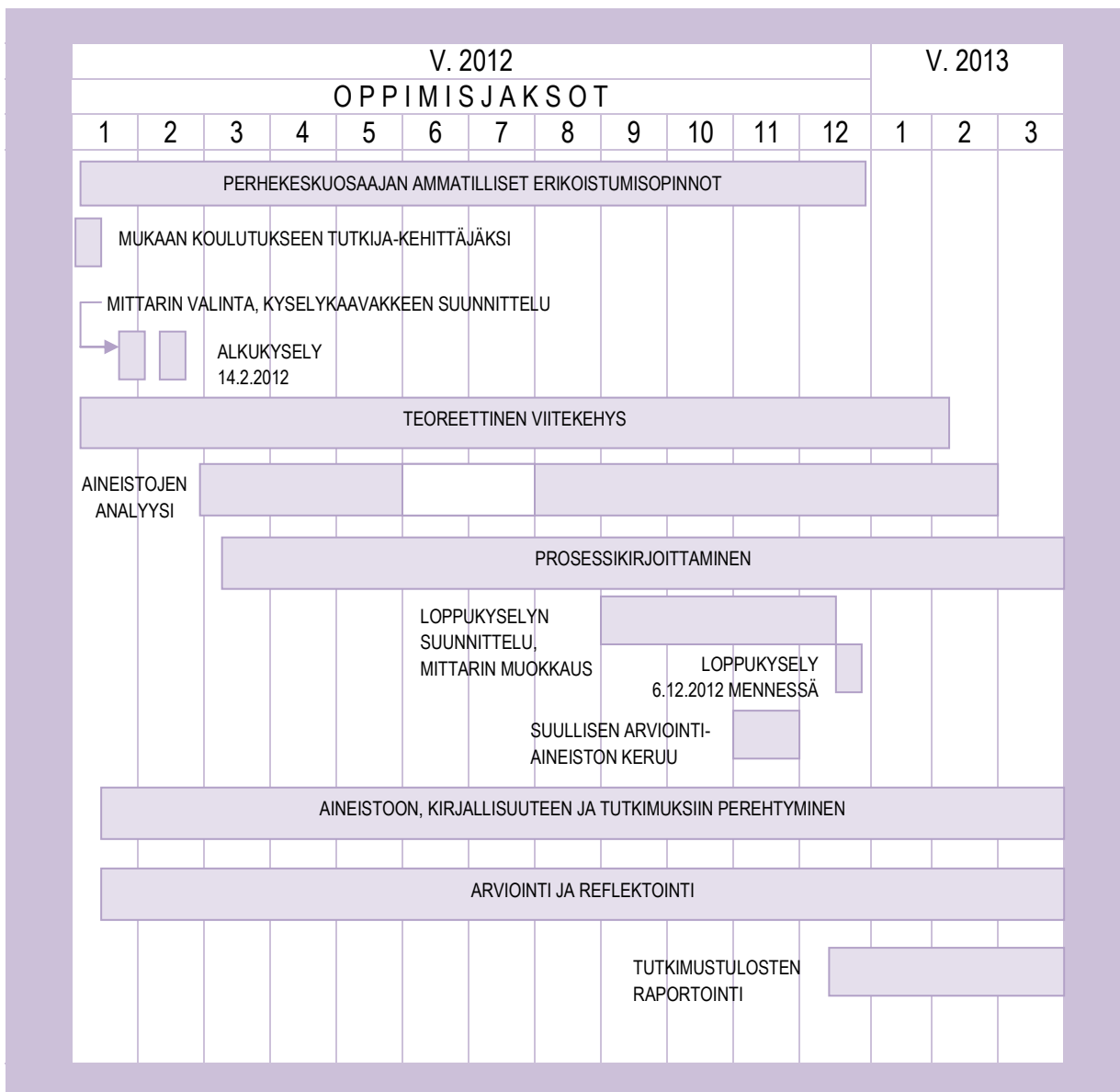
0	Ei osaamista tällä hetkellä	
1	Osaan alkeet	
2	Kohtalaiset taidot	Osaan käyttää työkaluna
3	Hyvät taidot	Osaan soveltaa osaamista. Osaan opastaa tason 1 ja 2 osaajia.
4	Erinomaiset taidot	Asiantuntijataso. Osaan soveltaa monella tavalla laajan kokemuksen turvin. Osaan opastaa tason 3 osaajia

Alkukysely suoritettiin toisella kontaktijaksolla 14.2.2012. Opiskelijat olivat silloin kolmatta päivää koolla. Kysely suoritettiin ATK-luokassa - kysely oli lähetetty jokaiselle opiskelijalle avattuun oppilaitoksen sähköpostiin. Kyselyyn oli varattu aikaa 1,5 tuntia, keskimäärin vastaamiseen meni aikaa n. tunti. Kyselyn alussa opiskelijoita ohjeistettiin huomioimaan, että jokaisen väittämän kohdalla tuli vastata myös osaamisen tärkeyttä kartoittavaan kysymykseen.

Toisen kyselyn suunnittelu alkoi lokakuussa 2012. Kysely päätettiin toteuttaa määrällisten kysymysten osalta täsmälleen samanlaisena; alku- ja loppukyselyn tuloksia pystyttiin vertaamaan toisiinsa. Lisäksi jokaisen osion loppuun lisättiin avoin kysymys, missä opiskelijoita pyydettiin kuvaamaan osaamisensa kehittymistä. Alkukyselyn kaltainen yksityiskohtaisempi osaamisen tason selvittäminen ei ollut enää opintojen päätyttyä tarpeellista. Toisessa kyselyssä pyrittiin välttämään ensimmäisessä kyselyssä ilmennyt toistoa pyytämällä opiskelijoita kuvaamaan oman osaamisen kehittymistä ainoastaan osaamisalueittain (liite 4.). Alun kyselyssä oli tarkoitus kartoittaa lähtötilannetta ja sitä mitä opiskelijat osasivat ennen opintoja. Riittävä tieto opintojen jälkeen oli se, että opiskelijat itse kuvaisivat ja arvioisivat oman osaamisensa kehittymistä opintojen aikana osaamisalueittain. Toiseen kyselyyn lisättiin myös tutkimuksen toteutukseen liittyviä kysymyksiä. Niissä opiskelijoita pyydettiin arvioimaan koulutuksen toteutusta ja pyydettiin kehittämisehdotuksia toteutukseen. Näillä kysymyksillä haluttiin saada vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen, eli siihen mitkä tekijät vaikuttivat osaamisen kehittymiseen koulutuksen toteutuksen osalta. Toinen kysely suoritettiin opintojen päätyttyä marrasjoulukuussa 2012. Kysely lähetettiin opiskelijoiden henkilökohtaiseen sähköpostiin marraskuussa viimeisten lähipäivien jälkeen ja heitä pyydettiin vastaamaan siihen joulukuun 6. päivään mennessä. Opiskelijat toivoivat itse, että saisivat vastata kyselyyn kotona, koska halusivat hyödyntää lähipäivät muihin aiheisiin.

Kyselyjen määrälliset kysymykset on tehty datan käsittelyyn suunnitellulla Webropol-ohjelman avulla taulukoiksi ja kuviksi, joita tutkimalla ja vertaamalla tulokset on kirjoitettu. Osan tuloksista on esitetty kuvina, jotka on tehty Word-tekstinkäsittelyohjelmalla. Tutkimustuloksissa kuvataan määrällisten kysymysten osalta pelkääjän opiskelijoiden osaamisessa tapahtuneita muutoksia. Alkutilannetta ei ole kuvattu, sillä tässä tutkimuksessa kiinnostavaa on vain se, millaista muutosta osaamisessa on tapahtunut opintojen aikana opiskelijoiden itsensä kuvaamana. Taulukko 5. kuvaa opinnäytetyöprosessin aikataulun ja vaiheistuksen kokonaisuudessaan (taulukko 5).

TAULUKKO 5. Opinnäytetyöprosessin aikataulu ja vaiheistus (mukaellen Lappalainen 2012, 41; Rantala 2013, 37).

7.2 Tutkimusryhmä

Tutkimusryhmä koostuu viidestätoista (15) opiskelijasta. Heistä seitsemän oli alle 40-vuotiaita, neljä 41-50 -vuotiaita ja neljä oli yli 50-vuotiaita. Opiskelijoista kahdeksalla eli yli puolella oli sosionomin (AMK) tutkinto tai muu vastaava sosiaalialan opistotason tutkinto. Kolmella oli terveydenhoitajan tutkinto ja kolmella kuntoutuksen AMK -tutkinto. Yhdellä opiskelijalla oli muu sairaanhoidollinen tutkinto.

Suurin osa opiskelijoista työskenteli opintojen alkaessa perhetyössä. Perheisiin tehtävää kotikäyntityötä teki kolme opiskelijaa. Perheisiin tehtävään kotikäyntityöhön on tässä tutkimuksessa laskettu neuvolan, sosiaalitoimen ja seurakunnan perhetyö. Kaksi opiskelijoista työskenteli päivähoidon erilaisissa työtehtävissä julkisella tai yksityisellä sektorilla. Kolme opiskelijaa työskenteli lasten ja nuorten kuntoutuksessa ja kolme äitiys- ja lastenneuvolassa terveydenhoitajan työtehtävissä. Lisäksi yksi opiskelija työskenteli järjestötyössä ja yksi sairaanhoidossa. Yksi opiskelijoista oli päätoiminen opiskelija. Työhistoriansa aikana opiskelijat olivat työskennelleet hyvin monenlaisissa työtehtävissä: neuvolassa, perhetyössä, lastensuojelussa, lasten ja nuorten kuntoutuksessa, päivähoitossa, erikoissairanhoidossa, mielenterveystyössä ja vammaistyössä.

8 TUTKIMUSTULOKSET

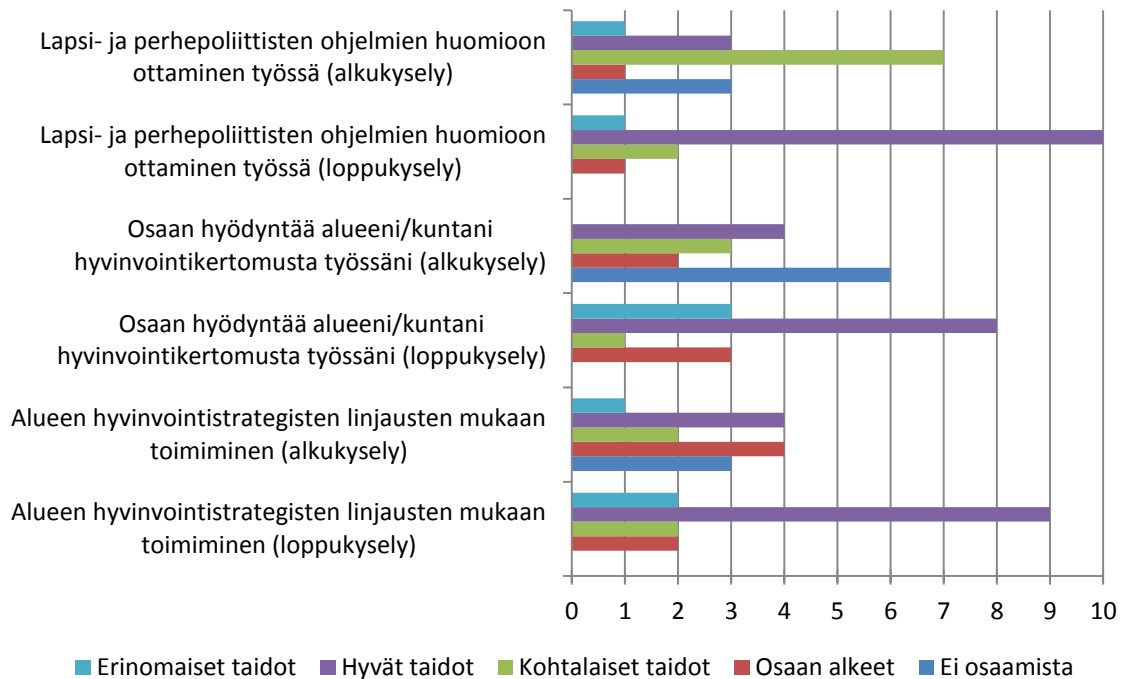
Tutkimustuloksissa esitetään alku- ja loppukyselyn välissä tapahtuneen muutoksen, eli sen, mikä on muuttunut opintojen kuluessa kunkin kyselylomakkeeseen kirjatun väittämän kohdalla. Muutamien osin kävi niin, että vastanneet (n=15) eivät olleetkaan epähuomioissa vastanneet kyselyn jokaiseen kohtaan. Näiden kysymysten kohdalla on maininta pienemmästä vastaajaryhmästä. Toisessa kyselyssä joidenkin avointen kysymysten kohdalla osa opiskelijoista oli jättänyt vastaamatta kokonaan, näidenkin kysymysten kohdalla vastaajaryhmä voi olla pienempi kuin viisitoista. Vastaajien poikkeava lukumäärä on mainittu kyseisten kysymysten / väittämien kohdalla.

8.1. Osaamisen kehittyminen

Tässä luvussa on kuvattuna se muutos, mitä on tapahtunut perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintoihin osallistuneiden opiskelijoiden osaamisessa opintojen aikana. Aineisto perustuu kyselyjen määrällisiin kysymyksiin. Jokaisen osaamisalueen lopuksi esitetään avoimen kysymyksen tulokset opiskelijoiden kuvaamasta erikoistumisopintojen aikana tapahtuneesta osaamisen kehittämisestä.

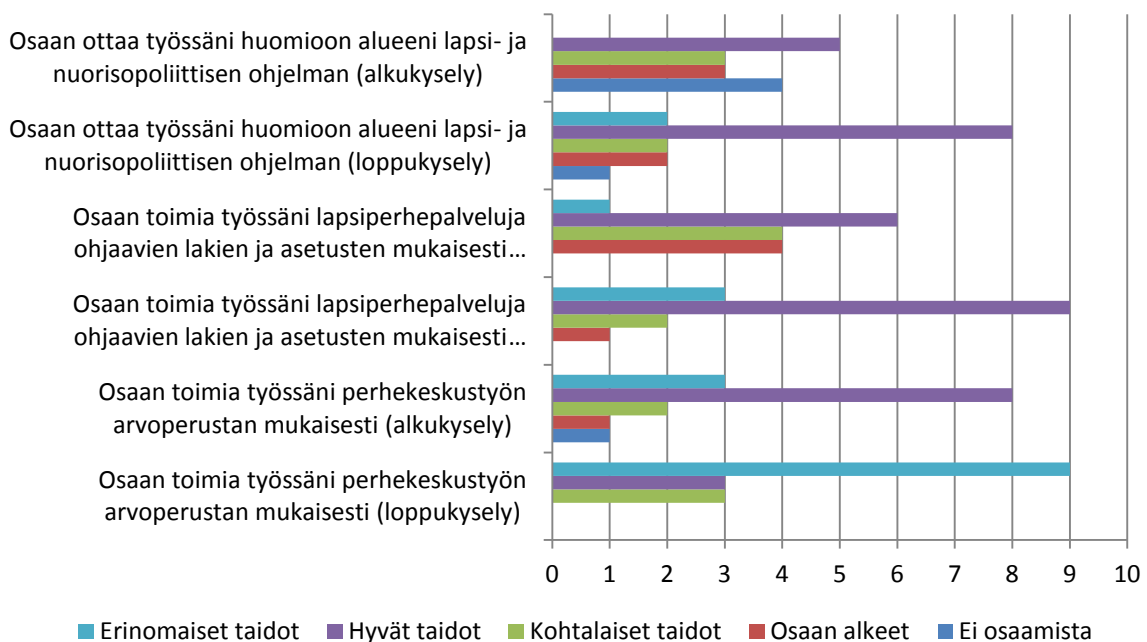
Strateginen osaaminen

Strategisen osaamisen merkittävin muutos näkyi valtakunnallisten lapsi- ja perhepoliittisten ohjelmien osaamisen kehittämisen kohdalla. Suurin muutos oli nähtävissä hyviksi luokiteltujen taitojen kohdalla. Kohtalaisten taitojen osuus pieneni merkittävästi. Toinen merkittävä parannus tapahtui oman alueensa/kuntansa hyvinvointikertomuksen hyödyntämisen kohdalla, missä suurin osa opiskelijoista piti taitojaan vähintään hyvällä tasolla opintojen päätyttyä. Kolmas lähes yhtä merkittävä muutos tapahtui alueensa hyvinvointistrategisten linjausten mukaisesti toimimisessa, jossa opintojen jälkeen vähintään hyvällä tasolla toimimisesta raportoi yhdeksän vastanneista. Opintojen alussa osaaminen painottui selvästi alle hyvän tason (kuvio 6a).

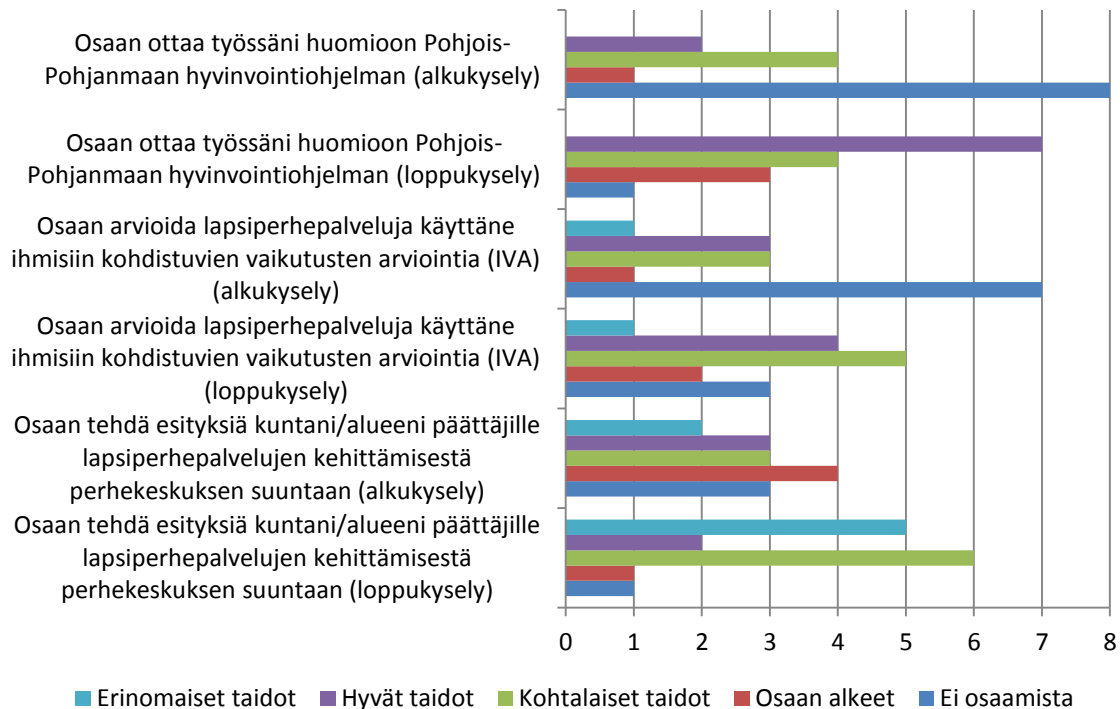
KUVIO 6a. Strategisessa osaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman tuntemus sekä tarkemmin lakien ja asetusten mukaisesti työtä tekevien määrä lisääntyi merkittävästi opintojen aikana. Perhekeskustyön arvoperustan mukaisesti osasi jo ennen opintoja työskennellä suurin osa opiskelijoista, muutosta tapahtui silti parempaan. (Kuvio 6b.)

KUVIO 6b. Strategisessa osaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Alueellisen Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointiohjelman (Pidämme huolta itsestämme, toisistamme ja ympäristöstämme) tuntemus sen sijaan ei noussut merkittävästi, vaikka selkeää parannusta näkyy tässäkin. Samoin IVA-arviointituntemus (Ihmisiin kohdistuvien Vaikutusten Arviointi) ja esitysten tekeminen päättäjille lapsiperhepalvelujen kehittämisestä perhekeskusten suuntaan eivät parantuneet erityisen merkittävästi. (Kuvio 6c.)

KUVIO 6c. Strategisessa osaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Opiskelijoita pyydettiin kuvaamaan strategisen osaamisensa kehittymistä opintojen aikana. Suurin osa oli sitä mieltä, että tietoisuus perhetyötä ohjaavista laeista ja asetuksista sekä toimintaa ohjaavista lapsi- ja perhepoliittisista ohjelmista oli lisääntynyt. Osassa vastauksista tuli esille, että alueellisia strategioita osattiin hyödyntää omassa työssä entistä paremmin. Perhekeskustoiminnan kehittämisen suuntaa opiskelijat kertoivat perustelevansa näiden strategioiden pohjalta:

Ennen peke- koulutusta (perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot) olin jollakin tasolla tietoinen esim. lapsi- ja perhepoliittisista ohjelmista. Nyt kun on laajemmin tutustunut ja perehtynyt niihin, löytää niistä laajempaa näkökulmaa ja teoriaa omien ajatusten ja kokemusten tueksi. Lain linjaukset asettavat tietyt rajat missä toimintaa toteutetaan. Ilman tarkempaa perehtymistä on vaikeampaa hahmottaa millä tavalla toimintaa voi kehittää lain suomissa rajoissa... (vastaaja 6)

Osa opiskelijoista oli sitä mieltä, että koulutuksen aikana saatu teoretieto mm. eri tutkimuksista oli antanut paljon tukea omaan työhön ja ammatillisuuden kasvuun. Vastauksissa tuli esille, että opintojen myötä halu

hakea tietoa oli kasvanut ja opiskelijat olivat löytäneet keinoja oikean tiedon hakemiseen. Osa kertoi, että opintojen myötä he olivat saaneet lisää varmuutta ja uskallusta tuoda omia näkemyksiään julki ja pystyivät nyt perustelemaan näkemyksiään mm. teoria- ja tutkimustiedon valossa.

Vaikuttavuutta arvioivien menetelmien saatua nimet, osaa niitä hyödyntää omassa työssään, sekä tuoda aikaisempaa voimakkaammin ja varmemmin oman osaamisensa julki. (Vastaaaja 2)

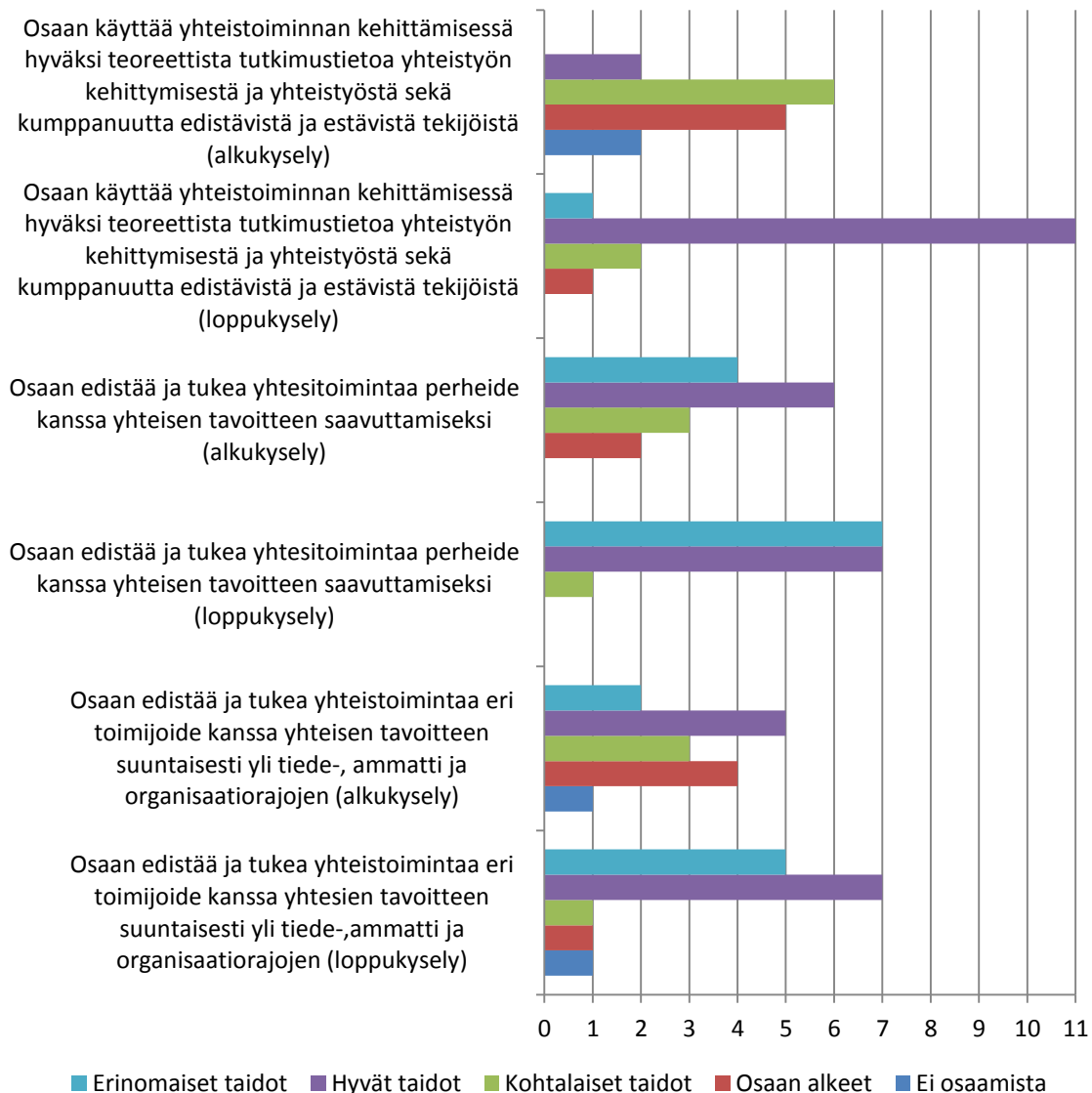
Strategisen osaamisen avulla pystyn paremmin perustelemaan kehittämistyötä mm. työyhteisössäni sekä johtoportaalalle. (Vastaaaja 3)

...Lakeihin ja asetuksiin sekä eril. hyvinvointiohjelmiin perustuva ajattelu ja asioiden tarkastelu on kehittynyt, asioiden perusteleminen on kehittynyt, varmuutta saanut lisää esiintyä ja perustella asioita faktoihin perustuen :) (Vastaaaja 15)

Vastauksissa tuotiin esille perhekeskustytön arvoperustan merkityksen syvenemistä oman työn ja ammatillisuuden lähtökohtana. Opintojen myötä opiskelijat olivat kiinnostuneet seuraamaan lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvä ajankohtaista keskustelua mediassa. Muita esiin nousseita asioita olivat innostus kehittää uutta sekä moniammatillisuuden ja -osaajuuden tärkeyden merkityksen ymmärtäminen perhetyössä.

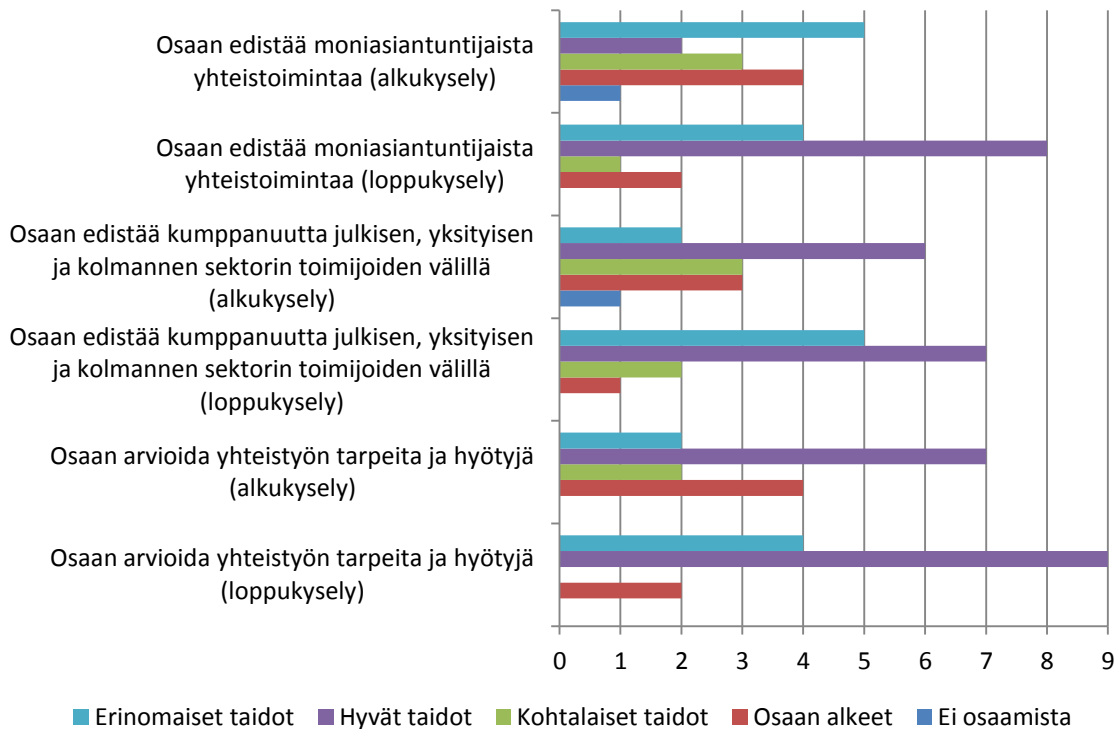
Yhteistyöosaaminen

Yhteistyöosaamisen alueella merkittävin muutos tapahtui väittämän 15 Osaan käyttää yhteistoiminnan kehittämisessä hyväksi teoreettista tutkimustietoa yhteistyön kehittymisestä ja yhteistyöstä sekä kumppanuutta edistävästä ja estävästä tekijöistä vastauksissa. Merkittävää muutosta tapahtui yhteistoiminnan edistämässä ja tukemisessa perheiden kanssa yhteisen tavoitteen asettamiseksi, jossa peräti neljatoista opiskelijaa arvioi taitonsa hyvälle tai erinomaiselle tasolle opintojen jälkeisessä tilanteessa. Yli tiede-, ammatti- ja organisaatio-eräisten toimijoiden kesken tapahtuvaa yhteistoimintaa osasi yhteisen tavoitteen suuntaisesti toimiessaan tukea seitsemän. Opintojen jälkeen seitsemän opiskelijaa arvioi toimivansa vähintään hyvän tasoisesti, viisi arvioi taitojensa olevan erinomaiset. (Kuvio 7a.)

KUVIO 7a. Yhteistyöosaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Osaan edistää moniasiantuntijaista yhteistoimintaa -väittämän vastausten kohdalla suurin muutos tapahtui opintojen aikana siinä, että opiskelijoiden taidot kehittyivät kohtalaiselta ja sitä alhaisemmilta tasoilta hyvälle tasolle. Kumppanuutta kertoi osaavansa edistää julkisen-, yksityisen ja kolmannen toimijoiden kesken vähintään hyvällä tasolla opintojen jälkeen kaksitoista vastanneista. Opintojen alussa kyseinen osaamisalue oli hyvätasoisista kahdeksalla. Suurin muutos tapahtui siinä, että alussa seitsemän piti taitojaan hyvän tason alapuolella ja lopussa enää kolme. Yhteistyön tarpeiden ja höytyjen arvioinnin kohdalla muutosta tapahtui tasaisesti eri vastausvaihtoehtojen kohdalla, mutta mikään muutoksista ei ollut erityisen merkittävää. (Kuvio 7b.)

KUVIO 7b. Yhteistyöosaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

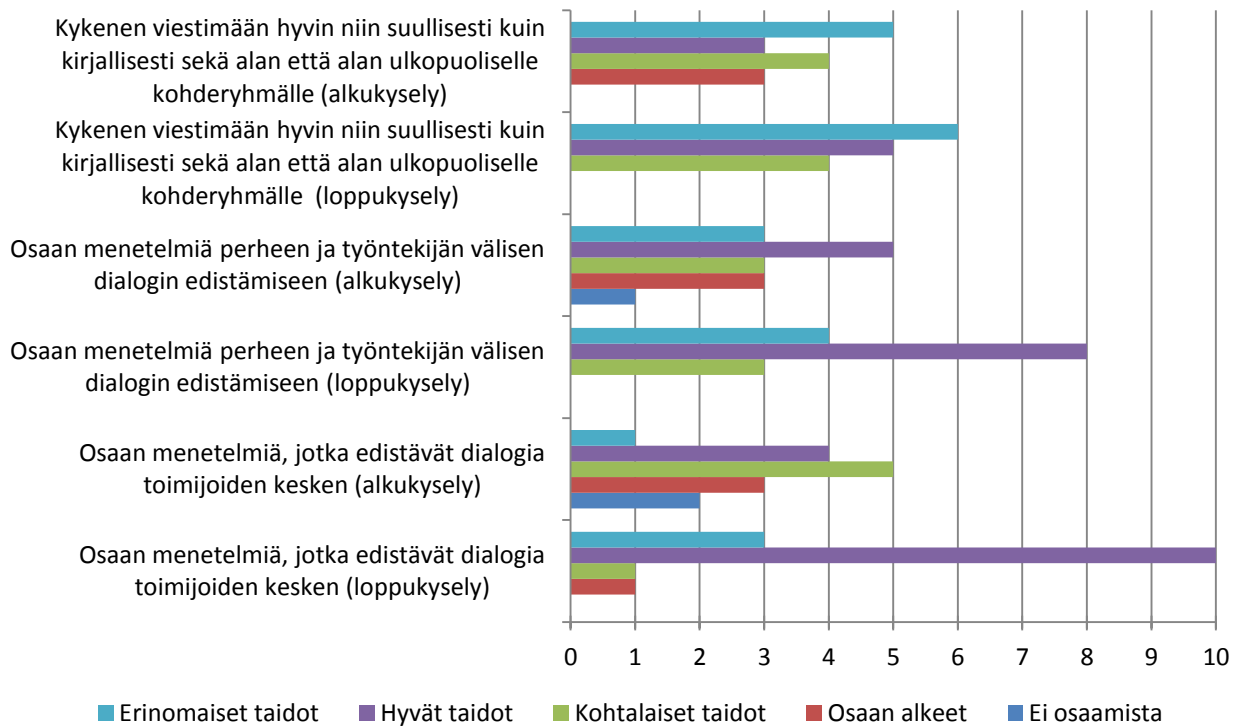
Koulutukseen osallistuneita pyydettiin väittämiin vastaamisen lisäksi omin sanoin kuvaamaan yhteistyöosaamisensa kehittymistä opintojen aikana. Suurin osa opiskelijoista kertoi, että koulutuksessa saatu tieto oli vahvistanut yhteistyötaitoja. Moni kertoi, että teoria- ja tutkimustieto on antanut hyvät mahdollisuudet yhteistyötaitojen kehittämiseen eri toimijoiden kesken ja myös omassa työyhteisössä. Muutamassa vastauksessa tuotiin esille sitä, että koulutuksen myötä oli tullut ymmärrystä siihen, että yhteistyö eri toimijoiden kesken on erittäin tärkeää perheiden kanssa toimittaessa. Osa mainitsi menetelmien tärkeyden yhteistyön mahdollistajana ja painotti perhelähtöisyyttä ja osallisuutta yhteistyön lähtökohtana. Osa toi esille myös sen, että koulutuksen myötä oli tullut rohkeutta ja varmuutta kyseenalaistaa toimintamalleja ja kehittää niiden tilalle uusia tapoja toimia. Muita yksittäisiä yhteistyöosaamiseen liittyviä asioita vastauksissa olivat mm. kuuntelu, oman toiminnan pohtiminen, oman osaamisen saattaminen toisten toimijoiden tietoon ja perheen oikeus tietää syyt eri toimijoiden mukanaoloon heitä koskevassa päätöksenteossa.

Luulenpa edelleen väheksyväni taitojani tässä. Koen, että tarvitsen vielä lisää kokemusta tällä alueella, vaikkakin palaute ympäristöistä on, että tuon esille näitä asioita varmasti ja uskottavasti perustellen. Uskon, että minulla on nyt enemmän rohkeutta kyseenalaistaa entisiä toimintamalleja ja ehdottaa uudenlaisia. Menetelmällinen tietoisuus ja niiden omaksuminen osaksi omaa toimintaa tuo tunteen, että kuljemme suuntaan, jossa asiakas/perhe saa elämänsä maksimaalisen hyödyn. Me toimimme ohjaajana ja mahdollistajana. Työni on ollut laaja-alaista yhteistyötä yli organisaatorajojen ja koulutuksen myötä olen joutunut miettimään millaisia toimintamuotoja olisi hyvä ylläpitää ja mitä taas karsia. Teoreettinen tausta ja tieto on myös lisän-

*nyt tuskaa omasta roolista osana moniasiantuntijaista yhteistyötä. Tuo tuska on pakottanut poh-
timaan ja muovaamaan omaa toimintaa ja näen sen erittäin hyvänä nyt taakse katsoessani. Se
matka jatkuu edelleen ja hyvä niin. Olen saanut itseeni rauhaa ja varmuutta sen myötä, että
kuuntelen enemmän. Kuuntelen ja kysyn, en tulkitse. Koen, että asiantuntijuuteni on vahvistu-
nut ja luotan osaamiseeni. Kuuntelemisen myötä tuleva rauha antaa tilaa asioiden kasvaa ja
muotoutua. Osallistaminen verkostossa on haaste ja koen, että koulutuksen myötä tähän on tul-
lut tietoa, jonka kautta ymmärtää ilmiötä ja osaa tukea sekä rohkaista eri osapuolia. Punaisena
lankana yhteistyöosaamisessa kulkee asiakkaan/perheen tarpeista lähtevä yhteistyö. Näen tär-
keänä, että asiakas tietää riittävästi eri osapuolten toiminnasta ja merkityksestä hänelle ja hä-
nen tilanteelleen. Tämän ymmärtäminen ja toteuttaminen omassa työssä on syventynyt koulu-
tuksen aikana. (Vastaaaja 6)*

Vuorovaikutusosaaminen

Merkittävin muutos vuorovaikutusosaamisen alueella oli toimijoiden välisen yhteistyön edistämiseen liittyvien menetelmien käytössä. Kymmenen vastanneista arvioi alussa taitonsa alle hyvän tason, mutta lopussa peräti kolmetoista piti taitojaan vähintään hyvällä tasolla. Merkittävää muutosta tapahtui myös perheen ja työntekijän välisen dialogin edistämiseen liittyvissä menetelmissä. Alussa kahdeksan opiskelijaa kertoi käyttävänsä dialogisia menetelmiä, opintojen jälkeen dialogia edistäviä menetelmiä oli käytössä kahdellatoista. Yksitoista opiskelijaa arvioi kykenevänsä viestimään niin suullisesti kuin kirjallisestikin sekä alan että alan ulkopuoliselle kohderyhmälle vähintään hyvän tasoisesti ja heistä lähes puolet arvioi viestintätaitonsa opintojen jälkeen erinomaisiksi. Opintoja ennen kahdeksan piti näitä taitojaan vähintään hyvän tasoisena. (Kuvio 8.)

KUVIO 8. Vuorovaikutusosaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Koulutukseen osallistuneita pyydettiin kuvaamaan vuorovaikutustaitojensa kehittymistä koulutuksen aikana. Melkein kaikki vastanneista kertoivat oppineensa erilaisia menetelmiä vuorovaikutuksen edistämiseksi sekä asiakkaiden että eri toimijoiden kesken. Osa heistä kertoi pitävänsä hyvänä asiana sitä, että menetelmiä kehitettiin lähipäivillä opiskelijoiden kesken. Harjoituksen kautta opiskelijat saivat rohkeutta kokeilla menetelmiä myös työelämässä. Ryhmän kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta ja siihen heittäytymistä pidettiin opettavana kokemuksena ja menetelmiä opittiin toisilta opiskelijoilta. Osa kertoi, että oma ammatillisuus oli kasvanut ja henkistä kasvua tapahtunut omaa vuorovaikutustilanteissa tapahtuvaa toimintaa pohtiessa. Myös ammatillista varmuutta ja rohkeutta oli opintojen aikana tullut lisää. Halu itsensä kehittämiseen oli lisääntynyt osan vastanneiden mielestä.

Monipuolisesti käytiin läpi dialogisia menetelmiä ja niitä tuli myös useissa kohdissa kokeiltua omassa työssä ja eri toimijoiden kesken. (Vastaaaja 9)

Olen saanut paljon uusia menetelmiä käyttöni, joita voin hyödyntää dialogin muodostamisessa. Uskon näistä taidoista olevan hyötyä tulevaisuudessa niin perheiden kuin eri toimijoidenkin kanssa työskennellessä. Olen myös alkanut pohtimaan omaa ammatillista kehittymistäni ja toimimistani perheiden kanssa. Miten voisin olla vielä sensitiivisempi ja mahdollistaa paremmin yhteistyön perheen tavoitteen saavuttamiseksi? Kasvua tapahtunut sekä ammatillisesti, että myös henkilökohtaisella tasolla. (Vastaaaja 14)

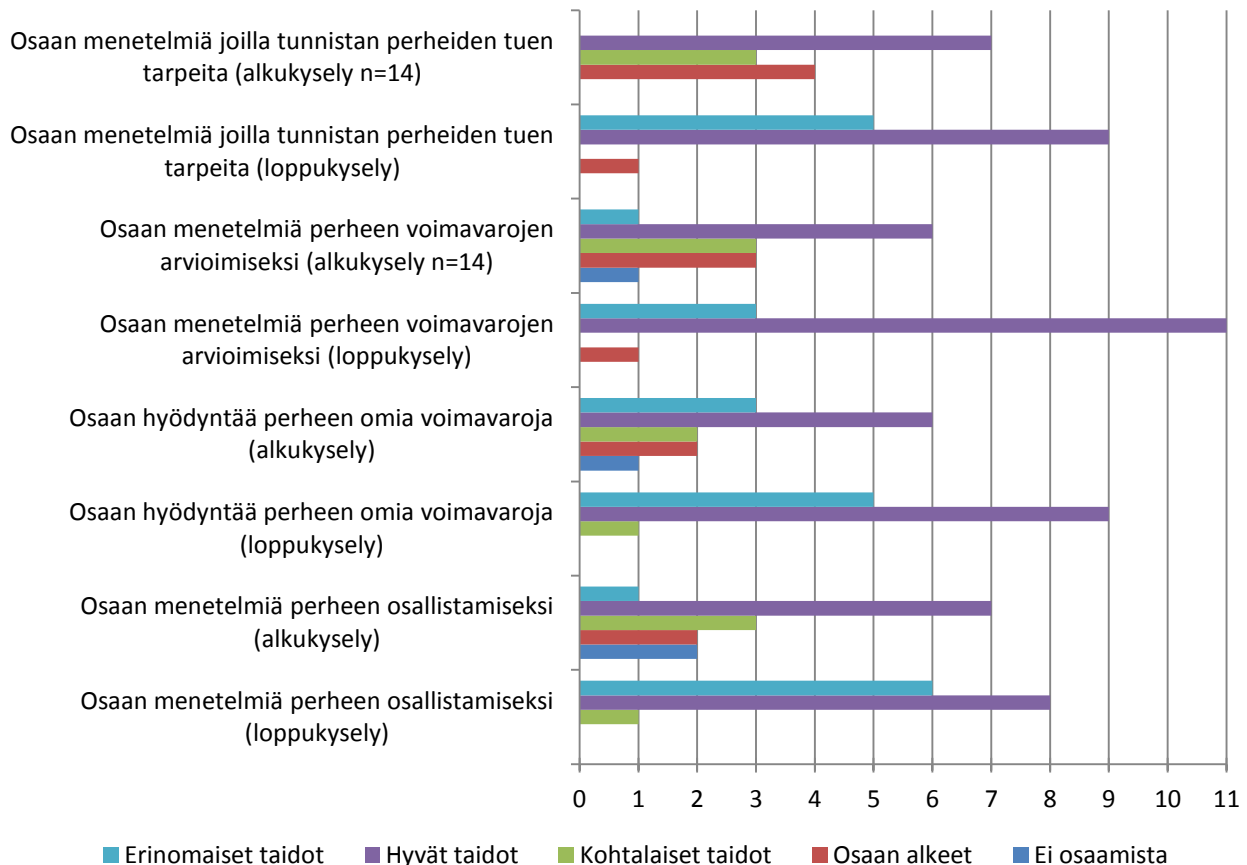
Menetelmäosaaminen

Menetelmäosaaminen perheiden tuen tarpeiden tunnistamisessa oli lisääntynyt opintojen aikana merkittävästi. Alussa seitsemän opiskelijaa arvioi taitonsa olevan tässä hyvän tason alapuolella, kun taas opintojen jälkeen ainoastaan yksi opiskelija arvioi taitonsa alle hyvän tason pitäen taitojaan ainoastaan alkeiden hallitsemisen tasolla. Melkein kaikki pitivät taitojaan vähintään hyvinä opintojen jälkeen ja yli kolmannes piti menetelmäosaamisen taitojaan erinomaisina. Tähän väittämään oli alun kyselyssä vastannut 14 opiskelijaa. (Kuvio 9a.)

Loppukyselyssä lähes kaikki opiskelijat pitivät menetelmäosaamistaan perheen voimavarojen arvioimiseksi vähintään hyvän tasoisena. Kolme arvioi taitonsa erinomaiseksi. Alussa vain yksi opiskelija piti taitojaan erinomaisena ja hyvänäkin reilusti alle puolet opiskelijoista. Tähän väittämään oli alun kyselyssä vastannut 14 opiskelijaa. Tämänkin väittämänä osalta parannus on ollut merkittävää. (Kuvio 9a.)

Merkittävää muutosta parempaan tapahtui myös perheen voimavarojen hyödyntämisen kohdalla, jossa opintojen jälkeen lähes kaikki opiskelijat pitivät taitojaan vähintään hyvällä tasolla. Hyvällä tasolla taitojaan piti yhdeksän ja erinomaisena viisi kaikista opiskelijoista. Opintojen jälkeen ainoastaan yksi arvioi taitonsa olevan alle hyvän tason arvioiden taitonsa olevan kohtalaiset. (Kuvio 9a.)

Menetelmiä perheen osallistamiseksi arvioi osaavansa opintojen alussa alle hyvän tason suurin osa opiskelijoista, mutta opintojen jälkeen enää yksi ja hän arvioi taitonsa olevan kohtalaiset. Opintojen jälkeen kahdeksan piti taitojaan hyvinä ja kuusi piti niitä erinomaisina. Tämän väittämän osaaminen parani erittäin merkittävästi alun mittauksesta. (Kuvio 9a.)

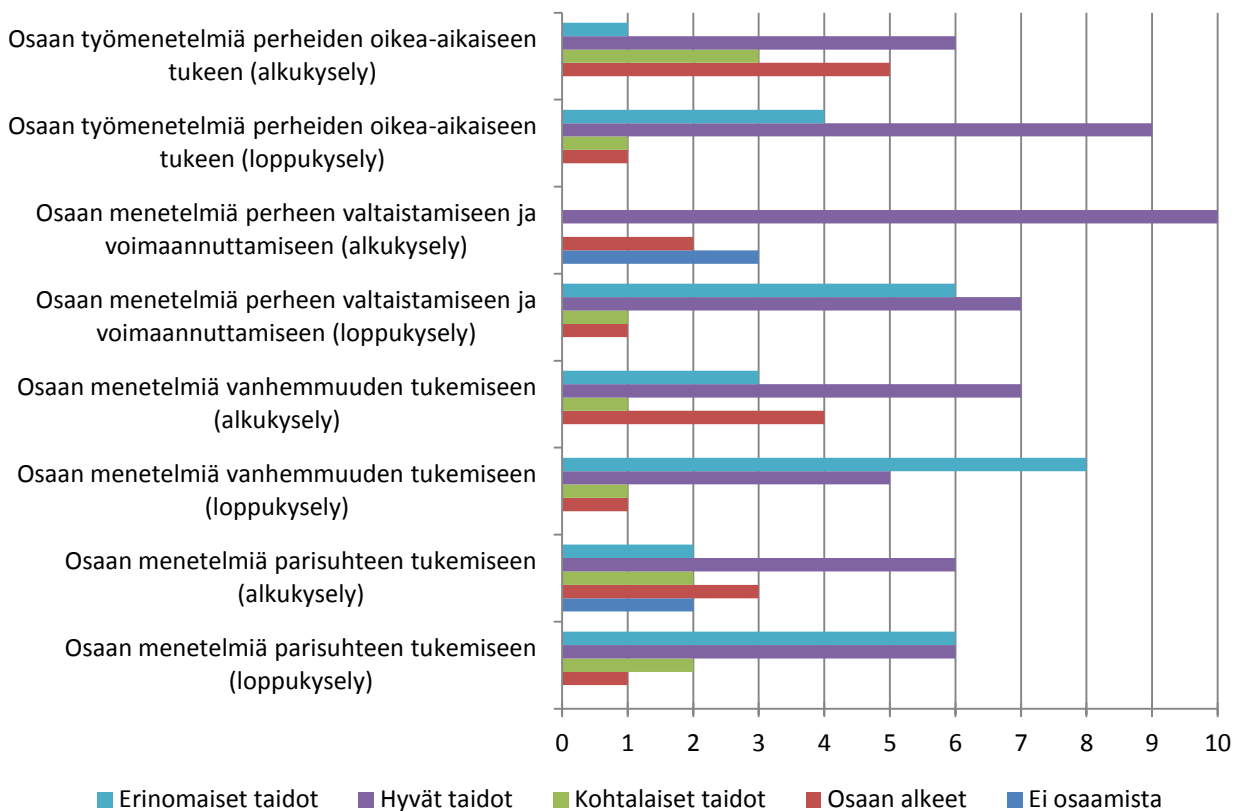
KUVIO 9a. Menetelmäosaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15, kuvaan erikseen merkittyjen osalta n=14)

Työmenetelmiä perheiden oikea-aikaiseen tukemiseen osasi opintojen jälkeen käyttää hyvän tasoisesti yhdeksän opiskelijaa ja oman arvionsa mukaan erinomaisesti neljä. Alussa kuusi opiskelijaa arvioi taitonsa hyväksi ja yksi erinomaiseksi. Alkukyselyssä kahdeksan arvioi taitonsa alle hyvän tason, kun taas lopussa enää kaksi opiskelijaa piti taitojaan hyvän alapuolella. (Kuvio 9b.)

Perheen valtaistamisen ja voimaannuttamisen (empowerment) sekä vanhemmuuden tukemisen lähtötilanteet olivat jo melko hyviä. Molemmissa kymmenen vastanneista kertoi osaavansa näitä menetelmiä vähintään hyvällä tasolla. Loppukyselyssä molemmissa väittämässä kolmetoista arvioi taitonsa hyvälle tasolle. Parannusta tapahtui, mutta se ei ollut lähtötasoon nähden kovin merkittävää. Suurin muutos tapahtui erinomaisella tasolla. (Kuvio 9b.)

Parisuhteen tukemiseen liittyvien menetelmien osaaminen oli parantunut ensimmäisestä mittauksesta eniten erinomaisten taitojen kohdalla. Kuusi opiskelijaa arvioi taitonsa tälle tasolle opintojen jälkeen alun kahden

opiskelijan sijaan. Hyvän tason vastaukset pysyivät samoina. Alussa puolet vastanneista piti taitojaan hyvän tason alapuolella, kun taas opintojen jälkeen suurin osa piti taitojaan vähintään hyvinä. (Kuvio 9b.)

KUVIO 9b. Menetelmäosaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Opiskelijoita pyydettiin kuvaamaan menetelmäosaamisensa kehittymistä perhekeskusosaajan erikoistumisopinnojen aikana. Lähes kaikki opiskelijat kertoivat, että he olivat oppineet uusia menetelmiä ja menetelmäosaaminen oli sitä kautta vahvistunut. Osa kertoi lisäksi, että koulutuksen myötä menetelmien käyttö työssä oli lisääntynyt ja käytössä olevat menetelmät olivat osallistavia sekä voimavaralähtöisiä. Työyhteisössä menetelmiä jaettiin eri ammattilaisten käyttöön. Muutamit opiskelijat kertoivat, että koulutuksen myötä he olivat saaneet rohkeutta käyttää menetelmiä enemmän työssään. Yksi kertoi, että hänen osaamisensa oli arvionsa mukaan kuitenkin vain menetelmien tuntemisen tasolla, toinen olisi kaivannut enemmän perheen voimavaroja tukevia menetelmiä koulutukselta. Yksi opiskelija kertoi, että keskustelut toisten opiskelijoiden kanssa olivat olleet antoisia ja osa oli sitä mieltä, että ryhmätöistä oli saanut eniten työkaluja omaan työhön. Oppimisen ajateltiin mahdollistuneen juuri siinä, kun sai olla itse osallisena toiminnassa.

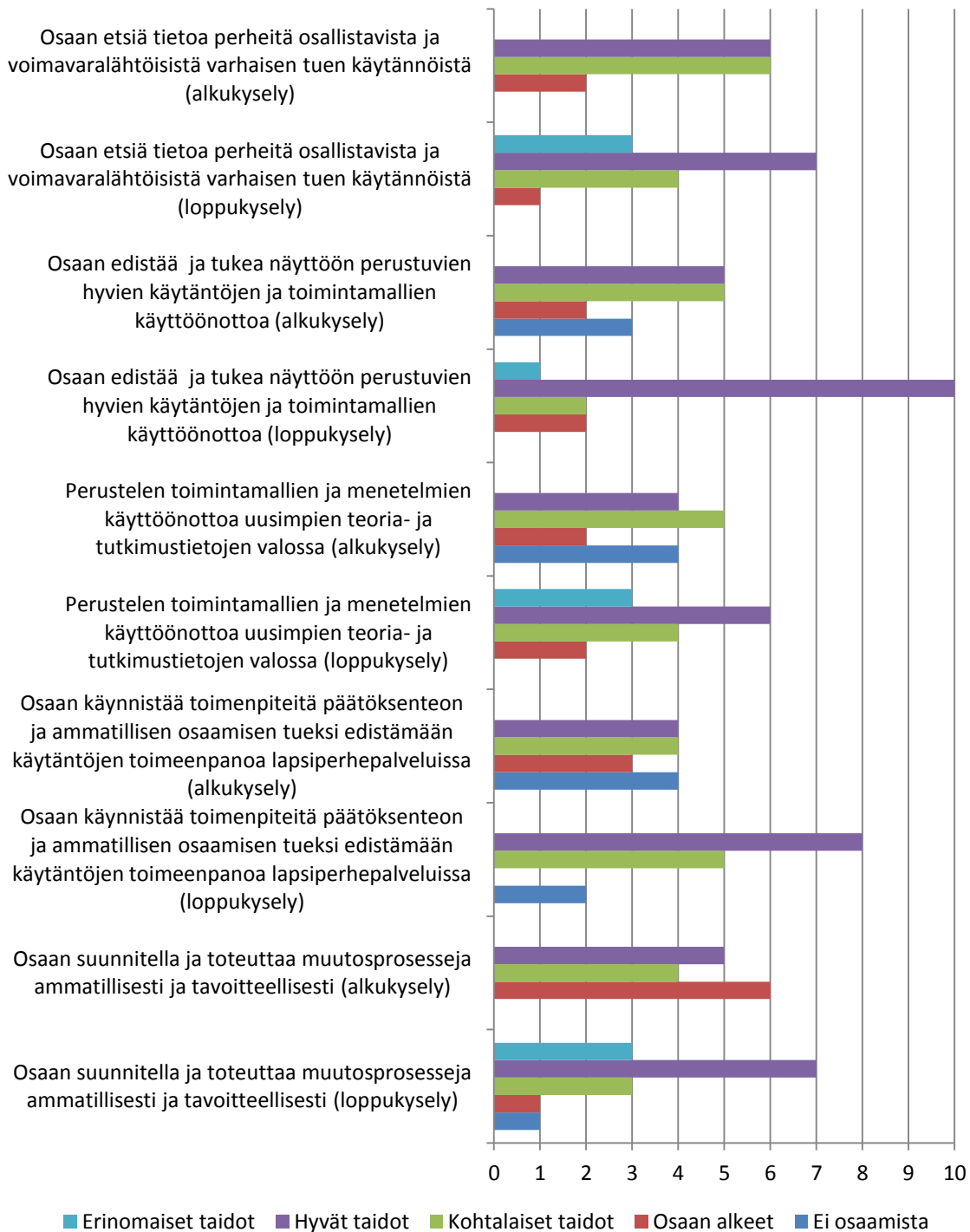
On kehittynyt todella paljon ja oppinut monia uusia menetelmiä. Opiskelijan roolissa olen niitä myös harjoitellut asiakasperheiden kanssa ja saanut varmuutta ja rohkeutta niiden käyttöön. (Vastaaaja 4)

Menetelmäosaamiseni on koulutuksen aikana noussut kohtalaisesta erinomaiselle tasolle. (Vastaaja 5)

Perheitten osallisuuden ja voimavaroja löytävien menetelmien käyttö on lisääntynyt ja se on tullut jäädäkseen, kun näkee kuinka erilailla perheen sitoutuvat omiin tavoitteisiinsa. (Vastaaja 9)

Innovaatio- ja kehittämisosaaminen

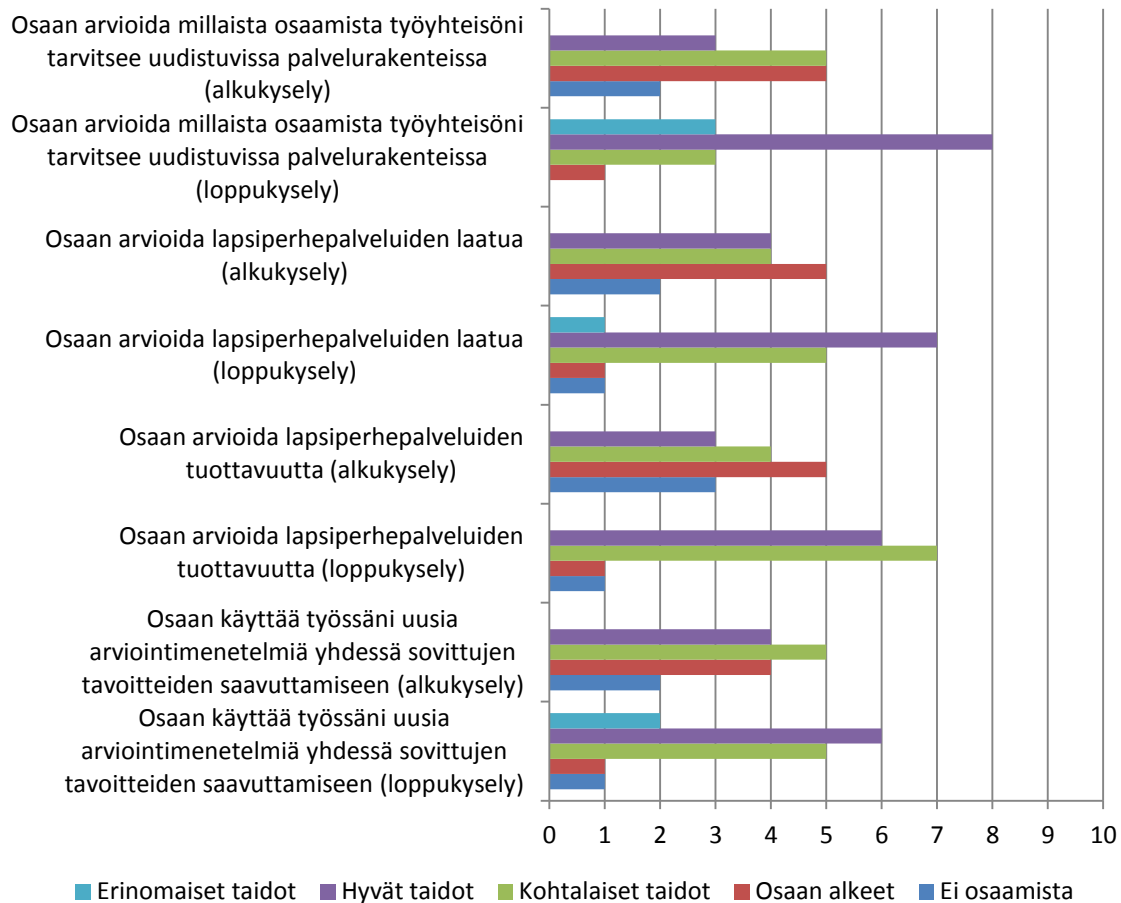
Tiedonhakuun ja hyvien käytäntöjen ja toimintatapojen edistämiseen liittyvät väittämät näkyvät seuraavan sivun kuvassa (kuvio 10a). Suurimmat muutokset näkyvät tiedon etsimisessä perhettä osallistavien ja voimavaroalähtöisten varhaisen tuen käytäntöjen kohdalla, näyttöön perustuvien hyvien käytäntöjen ja toimintamallien käyttöönoton kohdalla ja uusimpien toimintamallien ja menetelmien sekä teoria- ja tutkimustiedon valossa perusteltavuuden kohdalla. Näiden kolmen väittämän kohdalla muutos parempaan oli merkittävää. Toimenpiteiden käynnistämisen ja muutosprosessien suunnittelun kohdalla muutosta parempaan oli myös tapahtunut, mutta se oli tasaisempaa kuin edellisten väittämien kohdalla. (Kuvio 10a.)

KUVIO 10a. Tiedonhakuun ja toimenpiteiden käynnistämiseen liittyvien väittämien muutoksia lukumäärinä (n=15)

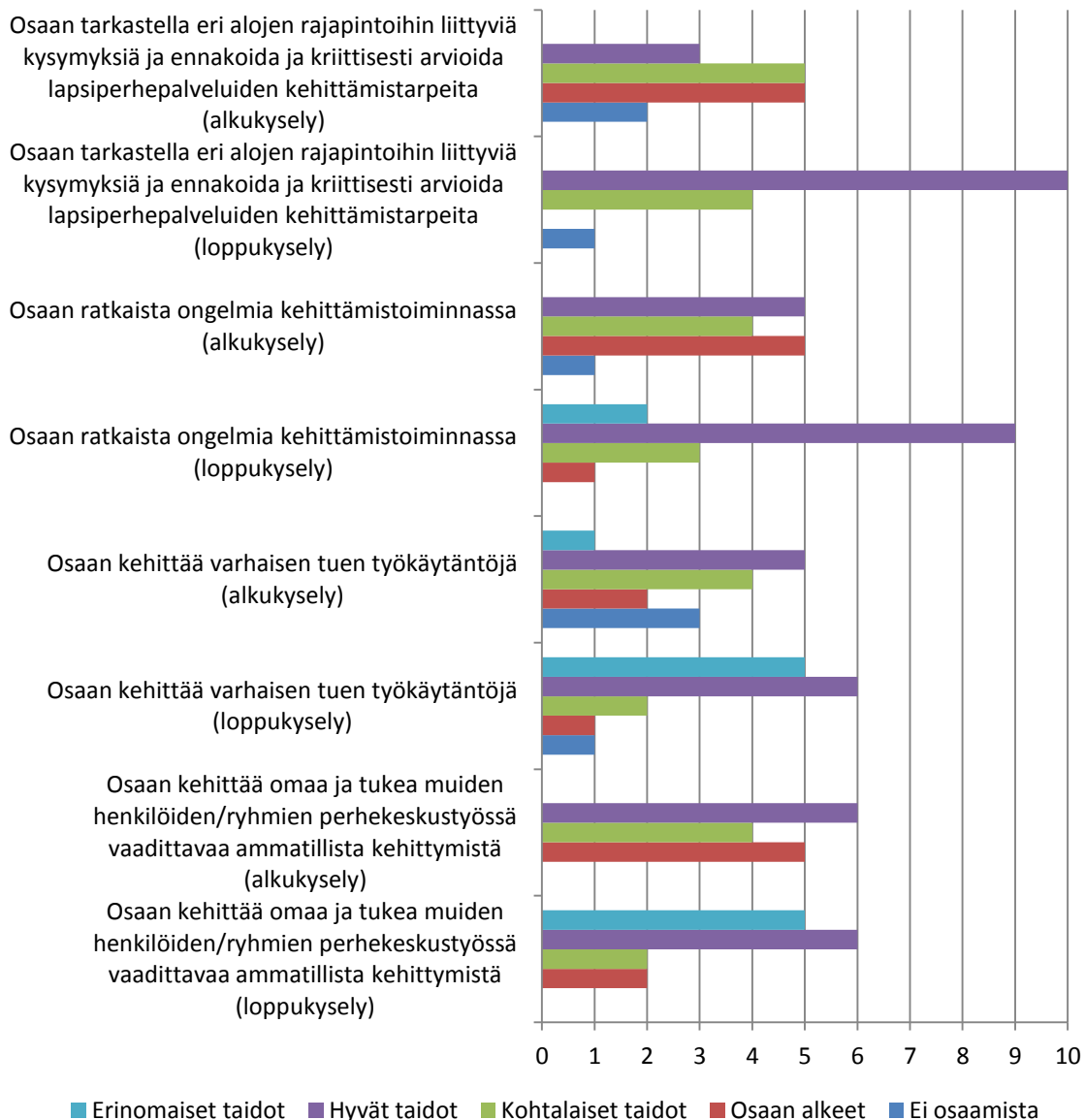
Arviointiin liittyvien väittämien kohdalla suurin muutos tapahtui uudistuvissa palvelurakenteissa tarvittavan osaamisen arvioinnin kohdalla. Siinä osaamisen painopiste muuttui opintojen aikana selvästi hyvän tason alapuolelta hyvän tason yläpuolelle. Tavoitteiden saavuttamisessa käytettävien arviointimenetelmien ja lapsiperheiden laadun arvioinnin kohdalla muutosta tapahtui myös niin, että osaamisen painopiste siirtyi hyvän tason

yläpuolelle. Tuottavuuden arvioinnin kohdalla muutosta parempaan tapahtui, mutta osaamisen taso jäi vieläkin alle hyvän tason. (Kuvio 10b.)

KUVIO 10b. Arviointiosaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Kehittämiseen liittyvissä väittämissä suurin muutos näkyi eri alojen rajapintoihin liittyvien kysymysten tarkastelussa ja lapsiperhepalveluiden kehittämistarpeiden ennakoinnissa ja kriittisessä arvioinnissa. Alussa vastaukset painottuivat alkeiden ja kohtalaisten taitojen tasolle, loppukyselyssä hyvälle tasolle. Kehittämistoiminnan ongelmien ratkaisutaitoja vastanneista suurin osa piti opintojen alussa alkeiden tai kohtalaisten taitojen kohdalla, loppukyselyssä painopiste oli siirtynyt merkittävästi hyvien taitojen puolelle. Varhaisen tuen työkäytäntöjen kehittämisosaaminen oli alussa selkeästi hyvän tason alapuolella, kun lopussa painopiste oli selkeästi vähintään hyvällä tasolla. Edellisten kohtien merkittävästä osaamisen muutoksesta huolimatta jokaisessa kohdassa yksi vastanneista oli arvioinut, ettei taitoja näihin ole vielä opintojen jälkeenkään. Oman ja toisten perhekeskustyksessä vaadittavan ammatillisen kehittymisen kehittäminen ja tukeminen oli muuttunut merkittävästi parempaan suuntaan vastausten painopisteen muuttuessa hyvän tason alapuolelta vähintään hyvälle tasolle. (Kuvio 10c.)

KUVIO 10c. Kehittämisoaamisessa tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Koulutukseen osallistuneita pyydettiin kuvaamaan heidän osaamisensa opintojen aikaista kehittymistä innovaatio- ja kehittämisosaamisen alueelta. Kysymykseen vastasi kaksitoista opiskelijaa. Heistä melko moni kertoi saaneensa rohkeutta perhepalvelujen kehittämiseen ja asiantuntijana toimimiseen. Muutamat kertoivat, että tietopohja oli lisääntynyt paljon ja että opintojen jälkeen oli helpompaa perustella kehittämiseen liittyviä ajatuksia teoria- ja tutkimustiedon pohjalta. Osa oli sitä mieltä, että opintojen myötä oli tullut ymmärrystä ja näkökulmaa kehittää perhepalveluja ja sen vuoksi kehittäminen koettiin myös tavoitteelliseksi ja kehittämistarpeita osattiin tunnistaa paremmin. Osassa vastauksista kerrottiin moniammatillisen yhteistyön merkityksestä ja tärkeydestä, mutta myös siitä, että yhteistyö koettiin haastavana ja sitä haluttiin kehittää. Vastauksista tuli joidenkin vastaajien kohdalla esille tarve arvioinnille kehittämisen mahdollistajana. Kyseisissä vastauksissa kerrottiin, ettei arviointiin liittyvää osaamista opintojen aikana tullut heidän mielestään riittävästi. Opiskelijat eivät koke-

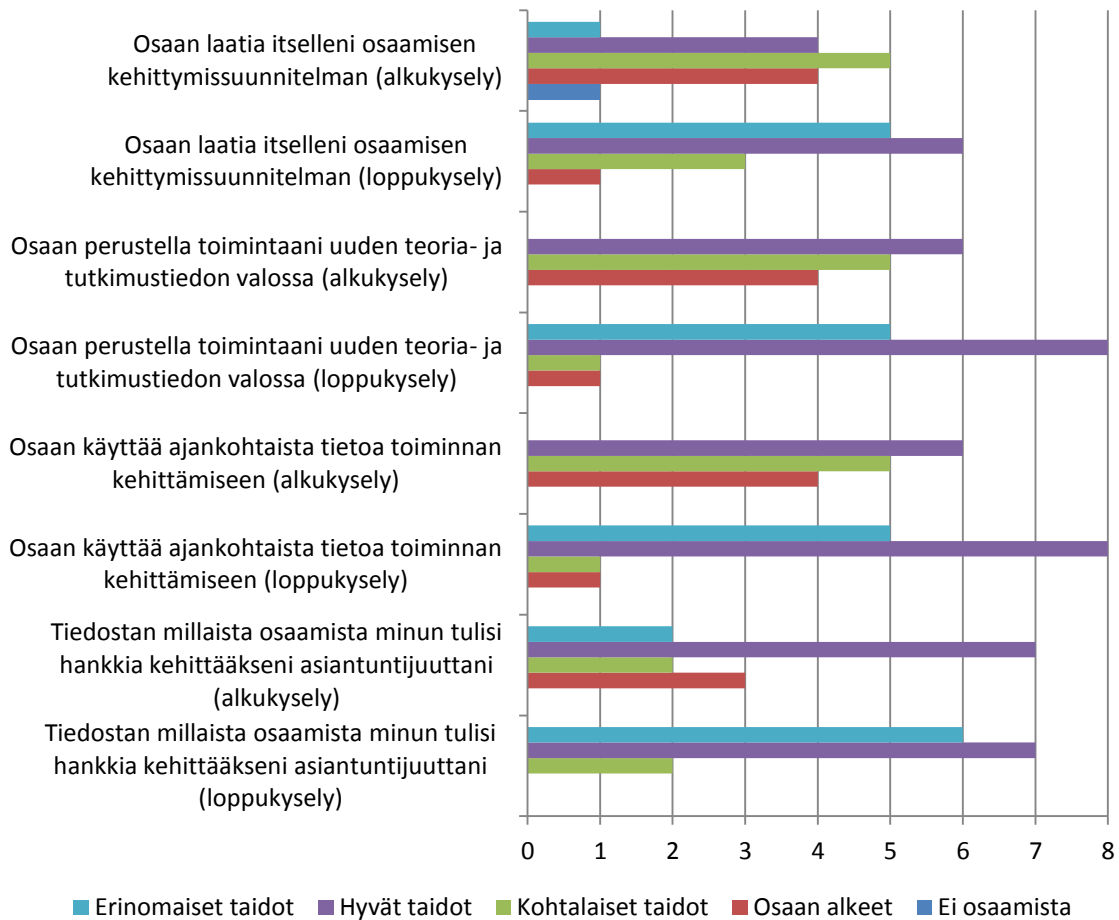
neet pystyvänsä toimimaan asiantuntijatasolla kehittämistyössä. Pieni osa vastanneista kertoi, että oppimista oli tapahtunut, muttei määritellyt sitä sen tarkemmin.

Kehittämisen paikkojen tunnistaminen on huomattavasti tehostunut ja asioiden kehittämisen käytäntöön viemisen perustelu tutkimuksellisen tiedon valossa on saanut laajemman jalansijan työn näyissä. (Vastaja 2)

Olen kehittäjä luonteeltani ja nyt olen päässyt sitä kokeilemaan. Moniammatillinen yhteistyö on meille kaikille haaste ja lähdemme alueellamme sitä kehittämään. Opiskelun kautta olen saanut erilaista näkökulmaa ja ymmärrystä eri rajapintojen tarkasteluun. Olen ymmärtänyt myös yhteistyön haasteellisuuden ja ammattiryhmien erilaisuuden rikkauden joka saamme käyttöön perheiden tukemiseksi. (Vastaja 11)

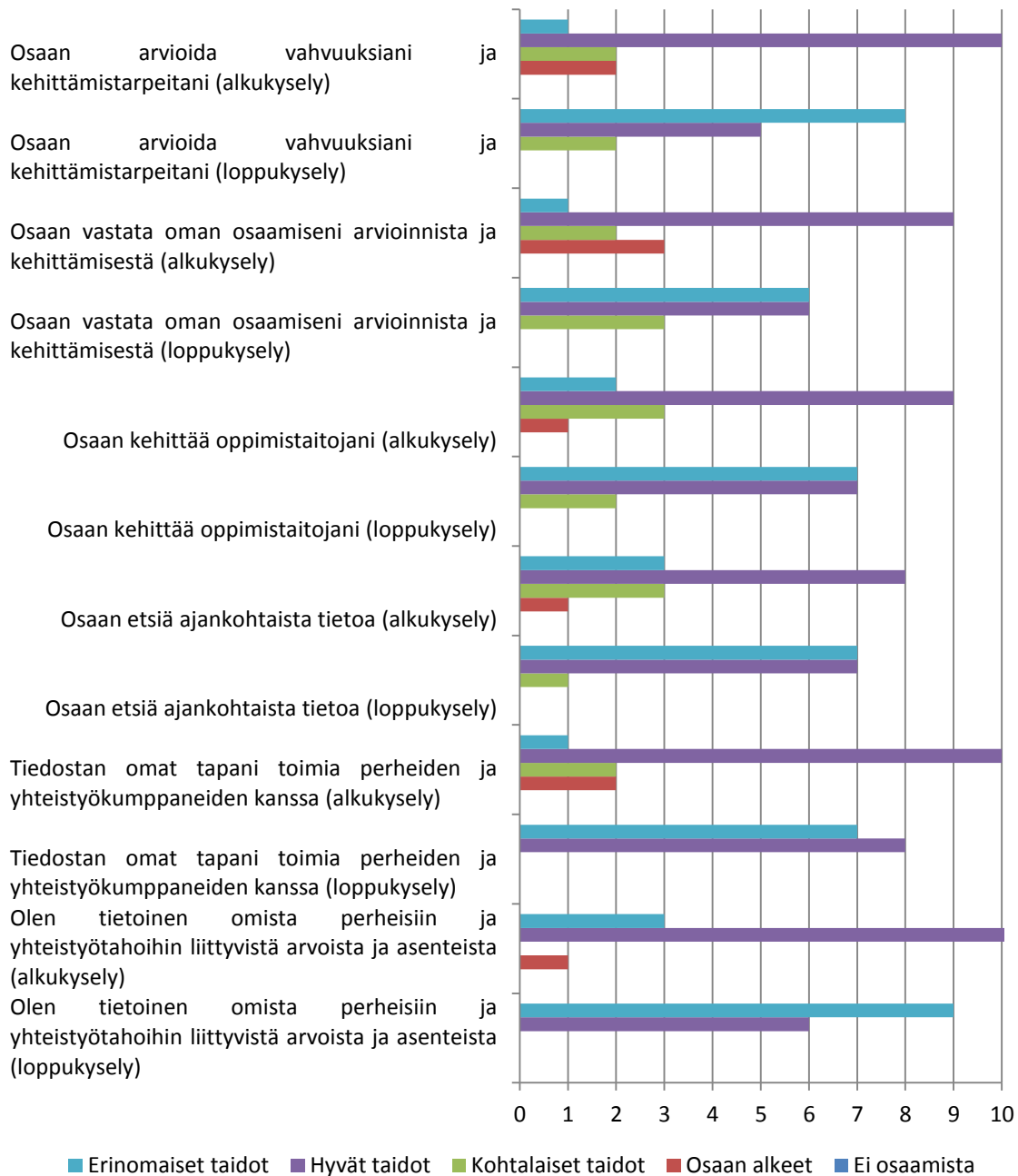
Oma kehittyminen

Oman kehittymisen osaaminen koettiin jo lähtötilanteessa opiskelijoiden vahvuudeksi – oma kehittyminen oli selvästi lähtökohdiltaan paras osaamisen alue, joka syveni opintojen kuluessa. Osaamisen kehittymisen suunnitelman osasi opintojen jälkeen laatia vähintään hyvätasoisesti yksitoista vastanneista, alussa tälle tasolle arvioi itsensä viisi. Teoria- ja tutkimustiedon valossa osasi toimintaansa opintojen alussa perustella hyvällä tasolla vain kuusi vastanneista. Lopussa peräti kolmetoista piti taitojaan vähintään hyvällä tasolla, viisi heistä erinomaisena. Täsmälleen samanlainen muutos oli nähtävissä toiminnan kehittämiseen käytettävän ajankoh-
taisen tiedon hallitsemisen kanssa. Asiantuntijuuden kehittämiseen tarvittavan osaamisen tiedostaminen oli selvästi parantunut edellisestä kyselystä. (Kuvio 11a.)

KUVIO 11a. Oman kehittymisen suurimmat muutokset lukumäärinä (n=15)

Loput omaan kehittymiseen liittyvistä muutoksista olivat pienempiä, osaamisen vahvistumista oli tapahtunut kuitenkin jokaisen väittämän kohdalla. Kaikkien väittämien kohdalla muutosta parempaan oli tapahtunut eniten erinomaisten taitojen kehittymisen kohdalla. Opintojen alussa ainakin yksi opiskelijoista vastasi kuhunkin väittämään osaavansa pelkästään alkeet, mutta loppukyselyssä taidot olivat kaikilla vähintään kohtalaisella tasolla. (Kuvio 11b.)

KUVIO 11b. Omassa kehittämisessä tapahtuneita muutoksia lukumäärinä (n=15)

Kyselyssä opiskelijoita pyydettiin kuvaamaan sitä, millä tavoin he olivat tulleet tietoisemmaksi omasta osaamisestaan ja osaamistarpeistaan. Tähän kysymykseen vastasi kolmetoista kyselyyn vastanneista. Melko moni kertoi, että heille oli opinnoissa herännyt tiedonjano ja sitä kautta halu kehittää itseään. Osa opiskelijoista kertoi, että opintojen aikana he tulivat tietoisemmaksi omista oppimistarpeistaan alkaessaan pohtia omaa ammatillisuuttaan ja osa kertoi, että oma osaaminen oli syventynyt. Osassa vastauksista kävi ilmi, että opiskelijat olivat tulleet tietoisemmaksi omista asenteistaan työskennellessään perheiden kanssa ja asenteiden vaikutuksesta perheiden kanssa työskentelyyn. Pieni osa kertoi itsearviointiosaamisensa kehittyneen opintojen kulu-

sa. Osa opiskelijoista kertoi, että tiedostivat opintojen lopussa paremmin oman asiantuntijuutensa ja ammatilliset vahvuutensa. Muita vastauksissa näkyviä asioita olivat mm. menetelmäosaaminen ja sen kautta työn tavoitteellisuus ja perheiden osallistaminen, omien voimavarojen tiedostaminen, teoretiedon haltuunotto, perheen aseman kokonaisvaltainen näkeminen ja kohdennettu toiminta sen mukaisesti sekä tietoisuus perheiden moniongelmaisuudesta ja ymmärrys monitoimijaisen yhteistyön tärkeydestä.

Olen pohtinut paljon opintojen aikana omaa käyttäytymistäni perheiden ja yhteistyötahojen kanssa. Olen tullut tietoiseksi siitä, miten omat kokemukseni ja olettamukseni vaikuttavat asenteisiin perheitä kohtaan. Mielestäni on erittäin tärkeää havaita ne, jotta ne eivät haittaa yhteistyötä. Jokainen perhe on pystyttävä näkemään ainutlaatuisena ja arvokkaana huolimatta siitä, että ovatko perheen arvot samat kuin omani ovat. Oma osaamiseni on kehittynyt paljon ja olen myös tullut tietoisemmaksi puutteistani ja olen jo miettinyt, että mitä osaamista tulen tarvitsemaan urallani perhepalveluissa. Tiedonjano on vaan kasvanut ja seuraavia opintoja suunnitellaan jo kovasti. (Vastaja 14)

...Peke-koulutus (perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot) ohjasi tiedon lähteelle ja sitä kautta arvioimaan ja kyseenalaistamaan omaa ja toisten toimintaa. Se ohjasi näkemään lapsen/perheen asema kokonaisuudessa ja kohdentamaan toimintaa sen mukaisesti. (Vastaja 6)

Opinnoissa käsitellyt asiat ovat saaneet omat asenteet heräämään ja itseni tiedostamaan niitä. Suunnitteluvaiheessa oleva paikallinen kehitystyö, eli opitun soveltaminen käytäntöön on saanut itseni tietoiseksi omasta osaamisesta ja osaamistarpeista. Käytäntö opettaa minua parhaiten. (Vastaja 1)

8.2. Osaamisen kehittymistä edistävät tekijät ja kehittämishaasteet koulutuksen toteutuksessa

Arvioi perhekeskusosaajan ammatillisia erikoistumisopintoja vapaasti

Opiskelijoita pyydettiin arvioimaan vapaasti perhekeskusosaajan ammatillisia erikoistumisopintoja. Tähän kysymykseen vastasi kolmetoista viidestätoista tutkimukseen osallistuneesta opiskelijasta. Suurimmassa osassa vastauksia tuotiin esille ryhmän moniammatillisuutta ja ryhmäläisten ammattitaidon merkitystä oppimista ja osaamisen kehittymistä edistävänä tekijänä. Opiskelijat toivat esille verkostoitumisen tuomia mahdollisuuksia työelämässä. Osa kertoi saaneensa ryhmän muilta jäseniltä paljon. Uutta ja hyvää näkökulmaa oli saatu myös opettajien johdolla tapahtuneista keskusteluista. Keskustelujen kerrottiin olleen antoisia ja monipuolisia.

Suurimmassa osassa vastauksia opiskelijat kertoivat opintojen olleen erittäin monipuolinen paketti, jossa tietoa oli todella paljon. Osa kertoi, että tietomäärä oli niin suuri, että sen hyödyntäminen tapahtui jokaisen omien

tarpeiden ja motivaatioiden mukaan. Opintojen kerrottiin antaneen hyvät valmiudet tiedon etsimiseen, löytämiseen ja soveltamiseen.

...Peke-koulutus (perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot) oli juuri se erikoistumiskoulutus, joka ohjasi tiedon lähteelle ja sitä kautta arvioimaan ja kyseenalaistamaan omaa ja toisten toimintaa, kehittämisen juurille näkemään lapsen/perheen asema kokonaisuudessa.
(vastaaja 6)

Kolmannes opiskelijoista kehui opettajien ammattitaitoa ja asiantuntijuutta, jotka haastoivat opiskelijan uudenlaiseen ajatteluun ja keskusteluun. Muutamassa vastauksessa kerrottiin, että opinnot ylittivät odotukset. Osassa vastauksissa tuotiin esille sitä, että opinnot vastasivat työelämän tarpeita ja tieto oli heti hyödynnettävissä. Osa oli sitä mieltä, että menetelmiä olisi pitänyt pystyä heti käyttämään työssään, jotta niistä olisi tullut arkipäivän työkaluja.

Yhteisenä kehittämistyönä tehty Perhekeskustyön käsikirja jakoi mielipiteitä. Yhden mielestä käsikirjan työstäminen oli turhauttava projekti, johon ei osannut oikein tarttua. Toisen mielestä laadittu käsikirja toimii varmasti tulevaisuudessa hyvänä työkaluna, josta voi tarvittaessa tarkistella menetelmiä ja palata hakemaan tietoa. Pieni osa kommentoi, että kehittämistehtävän palautus oli haastavaa osan opiskelijoiden passiivisuuden vuoksi. Kehittämistyönä tehdyn käsikirjan palautuksen olisi pitänyt tapahtua aikaisemmin opintojen kuluessa. Aikataulussa pysymisen suhteen toivottiin opettajien vastuuta toteutunutta enemmän.

Verkko-opiskeluympäristö Optimassa tapahtunut opiskelu jakoi niin ikään opiskelijoiden mielipiteitä. Muutamat olivat maininneet vastauksissaan kritiikkiä verkkotyöskentelyä kohtaan. Vain yksi opiskelija piti verkko-opiskelua pelkästään positiivisena, luonnehtien sitä mielenkiintoiseksi tavaksi oppia. Muut verkko-opintoja kommentoineista pitivät verkkotyöskentelyä ainakin jollain tapaa hankalana tai haastavana. Verkossa tapahtunutta keskustelua pidettiin osin pinnallisena ja sen koettiin jäävän liikaa opiskelijaryhmän väliseksi mielipidekeskusteluksi syvällisen pohdinnan ja asioiden käsittelyn sijaan. Pieni osa koki, että verkkotyöskentely oli hankalaa lapsiperheessä, koska itsenäisen opiskelun koettiin tapahtuvan pääosin perheen yhteisen ajan puitteissa eli iltaisin. Osa kertoi myös, että Optiman käyttö oli liian passiivista ja keskustelu tapahtui vain osan opiskelijoiden kesken. Vaikutti siltä, että kaikki eivät osallistuneet verkkokeskusteluun juuri ollenkaan ja se antoi vaikutelman, että osa opiskelijoista teki enemmän töitä opintojensa eteen kuin toiset. Parissa vastauksessa ehdotettiin, että opintojen toteutusta kannattaisi miettiä tarkemmin ja varsinkin opintojen markkinointivaiheessa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että opiskelijat jo hakiessaan ymmärtäisivät opintoihin osallistumisen edellyttävän vahvaa sitoutumista myös verkossa tapahtuvaan työskentelyyn. Eräs vastanneista toivoi, että opiskelijoiden erilainen lähtötaso opiskeluun huomioitaisiin paremmin jo opintojen alussa. Osalla saattoi olla pitkäkin aika

edellisistä opinnoista ja verkossa tapahtuva työskentely oli sen vuoksi hyvin vierasta. Verkko-opintojen valvomiseen toivottiin enemmän panostusta opettajilta.

Lähipäiviin kohdistuvia kommentteja tuli muutamia. Osa kehui lähipäiviä opintojen parhaaksi anniksi. Pieni osa oli sitä mieltä, että lähipäiviä olisi saanut olla enemmänkin. Osa taas oli sitä mieltä, että lähipäivien sisällöt olivat hieman turhauttavia ja niiden käyttöön pitäisi panostaa enemmän. Arviota perusteltiin sillä, että opintoja varten ihmiset ottivat mm. virkavapaata ja odottivat niiltä siksikin paljon. Koko opintojen osalta pari vastanneista koki opintokokonaisuuden olleen jotenkin "sekava" ja "repaleinen" etenkin syksyn 2012 osalta. Kevätluku-kausi koettiin kokonaisuutena napakammaksi. Syksyllä asioita tunnuttiin toistuvasti siirrettävän seuraavaan kertaan ja jäi vaikutelma, että tuliko kaikki aiotut asiat käytyä edes jollain tasolla.

Miten kehittäisit perhekeskusosaajan ammatillisia erikoistumisopintoja?

Opiskelijoilta kysyttiin, miten he kehittäisivät perhekeskusosaajan ammatillisia erikoistumisopintoja. Neljätoista viidestätoista kyselyyn vastanneesta opiskelijasta vastasi tähän kysymykseen. Kolme kertoi, ettei kaipaa muutosta tai ettei osaa kertoa, miten opintoja pitäisi kehittää. Lähes puolessa vastauksista kommentoitiin jollain tapaa koulutuksen suunnitelmallisuutta. Sisältöjen muuntuvuutta pidettiin hyvänäkin asiana, koska silloin sisällöt olisi jatkossakin helppo muuntaa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Tästä huolimatta osassa vastauksia peräänkuulutettiin opintojen suunnitelmallisuutta. Opintojen sisällölle toivottiin vastauksissa selkeämpää runkoa ja aikatauluun toivottiin jämäkkyyttä. Aikataulullisten kehittämistarpeiden toive koski niin tehtävien palautusta kuin luennoilla tapahtuvaa työskentelyä ja keskustelua. Osalle opiskelijoista jäi tunne, että aika loppui kesken ja jäi harmittamaan, että joitakin aiheita ei ehditty käsitellä suunnitelmien mukaisesti. Suunnitelmien ja opintosisältöjen muuttumisen nähtiin toisaalta aktivoivan opiskelijoita positiivisessa mielessä hakemaan itse tarvitsemaansa tietoa muista lähteistä.

Muutamit vastanneista kommentoivat opintojen toteutusta. Toteutuksessa toivottiin muutosta eniten siihen, että toiminnallista tekemistä olisi entistä enemmän. Eräs vastanneista ehdotti, että jaettua materiaalia voisi käydä ryhmittäin läpi omasta näkökulmasta oman hiljaisen tiedon tukemana. Ryhmätöiden purkuun voisi käyttää enemmän toiminnallisia menetelmiä, joita voisi siinä samalla harjoitella käytännössä. Vastauksissa ehdotettiin myös menetelmien kokeilua oikeiden perheiden kanssa. Tämä voisi opiskelijoiden ehdottamana tapahtua myös videoiden. Nauhoituksia voisi sitten yhdessä katsoa ja kommentoida opintojen lähipäivillä. Yhdessä vastauksessa toivottiin enemmän menetelmiä ja asiakastapauksia käsiteltäväksi lähipäivien aikana. Pieni osa opiskelijoista toivoi myös enemmän lähipäiviä.

Opintojen suorittamiseen liittyviä kehittämisehdotuksia tuli muutamissa vastauksissa. Osa toivoi, että verkossa tapahtuva keskustelu olisi enemmän valvottua. Eräs opiskelija mietti, voisiko verkossa olla pakollisia chat -keskusteluja jaetusta materiaalista, joka osallistaisi kaikkia enemmän omaehtoiseenkin opiskeluun. Toinen ehdotti tehtävien palautusta ennakkotehtävien tms. osalta verkkoon, jolloin se aktivoisi kaikki opiskelijat käyttämään verkko-oppimisympäristöä. Vastauksissa ehdotettiin myös pakollista määrää kommentteja verkkokeskusteluihin, ennen kuin suoritusta opinnoista pidetään hyväksyttynä. Verkkotyöskentelyyn toivottiin muutenkin enemmän panostusta jo opintojen markkinointivaiheessa, mutta myös opintojen alussa, jolloin sen tärkeyttä olisi toivottu painotettavan opiskelijalle enemmän.

Muita yksittäisiä kehittämisehdotuksia olivat toiveet ulkopuolisten luennoitsijoiden hyödyntämisen lisäämisestä, työharjoittelusta, tutustumiskäynneistä, panostuksesta moniammatillisen opiskelijaryhmän saamiseen tulevaisuudessa sekä opiskelijoiden tasa-arvoisuuden ja vastuullisuuden tukemiseen (opintojen tehtävien osalta). Opintojen ajankohtaa pyydettiin myös miettimään, koska opintojen keskelle ajoittuneen kesätauon koettiin häiritsevän varsinkin kehittämistyön tekemistä ja sen aikataulussa pysymistä.

Palautekeskustelu 20.11.2012

Viimeisillä lähipäivillä jokainen opiskelija valitsi itselleen kuvakortin, jonka avulla hän kuvasi omaa kokemustaan perhekeskusosaajan ammatillisista erikoistumisopinnoista. Suurin osa piti opiskelijaryhmän merkitystä suurena oppimisensa mahdollistajana. Opiskelijaryhmän eri ammattikuntien edustusta, heidän osaamistaan ja kokemustaan pidettiin erittäin tärkeänä ja arvokkaana asiana oman oppimisen kannalta. Opiskelijat ajattelivat saaneensa sitä kautta myös tärkeää kokemustietoa erilaisista tavoista tehdä työtä ja sen lisäksi erilaista näkemystä asioihin. Luentojen ja alustusten lisäksi ryhmän epävirallisista kahvipöytäkeskusteluista kerrottiin saadun uusia ideoita ja oivalluksia omaan työhön. Muutama opiskelija kertoi, että oli verkostoitunut opiskelijoiden kanssa ja näitä verkostoja oli sitten voinut jo työelämässäkin hyödyntää.

...Mutta se mikä tässä koulutuksessa on ollut suuri anti mulle on se, että me ollaan eri ikäisiä, eri ammattiryhmistä ja eri hallintokunnista ja eri paikkakunnilta, että siksi varmaan tänne hakeuduinkin saamaan sitä verkostoitumista ja verkostoitunut monien kanssa aika tiiviisti... (vastaaja 11)

Yhtä selvästi vastauksista tuli myös esille, että opintojen jälkeen opiskelijat kokivat olevansa varmempia omasta osaamisestaan ja ammatillisuudestaan sekä rohkeampia tuomaan omaa osaamistaan myös toisten toimijoiden tietoon. Tämän myötä yhteistyö kunnan eri toimijoiden välillä oli tiivistynyt. Osa opiskelijoista kertoi, että myös omien tiimien työskentely oli tiivistynyt koulutuksen aikana.

...Että tämmösiä ajatuksia mulla on heränny tässä vuojen aikana tässä koulutuksessa ja se että millä tavalla oma työ on kehittynyt niin se on kehittynyt valtavasti ihan siis sillä, että oon niin paljon rohkeampi pitämään ääntä ittestään ja siitä omasta osaamisesta ja muusta vastaavasta, että yhteistyö on tiivistynyt hirveen paljon siellä omassa kunnassa ja on havaittu se että okei, ei ne ihan omissa ympyröissään sitä työtä tee vaan kyllä ne tekee näköjään muuallakin ja osaa paljon asioita. (vastaaja 2)

Teoria- ja tutkimustiedon merkitys opinnoissa oli ollut suurimman osan mielestä koulutuksen parasta antia. Osa kertoi opintojen aikana ymmärtäneensä, kuinka tärkeää teoria- ja tutkimustieto on ja kuinka sen avulla voidaan perustella omia toimintatapoja ja työkäytäntöjä työyhteisössä. Teoria- ja tutkimustiedon kerrottiin myös lisäävän ammatillista varmuutta ja tämä lisäsi uskoa omiin kykyihin työntekijänä sekä työn kehittäjänä.

...nyt uskon että ja ensinnäkin haluan ja toiseksi että pystyn tekemään jotaki muutoksia, kehittämistä kenties siellä työpaikalla ja ja ja semmosia tosiaan sellaisia niinku kasvunpaikkoja ja sellasia saavutettuja tavoitteita tänä vuonna on ollu sellaset että se mitä mä eilenki mainitsin, niin semmonen kärsivällisyys ja sitkeys on kasvanu. Ja mä oon ymmärtäny että ne prosessit ottaa aikansa ja että niissä ei oo oikoteitä, kun esimerkiksi halutaan että työyhteisössä jäsenet saa oppia tulemaan niinkö osalliseksi siitä työn kehittämisestä ja sellaisista jutuista ja ja ja...ja tosiaan ett vaikka kehittämisen taitoja mä niinku pystyn myöntään ettei mulla niitä hirveästi vielä oo, mutta mulle on tullu semmonen usko siihen ett mä pystyn ja mä nään ne mahdollisuudet että mä pystyn työyhteisössä kehittämään asioita ja viemään sellasia hyviä asioita siellä niinku eteenpäin toisten kanssa, jotka sitten auttaa meidän asiakkaita... (vastaaja 3)

...suurin asia miksi mä halusin lähtä opiskelemaan niin oli se, että mä en osannu oikein perustella sitä mun työtä, että miksi mä teen sitä niinkö mä teen elikkä ne teoriatiedot täällä meni niinkö mun ohi, että joku semmonen mutu oli että kyllä me tätä hyvin tehään ja asiakkaat on hirveen tyytyväisiä, mutta mä halusin sitä perusteltavuutta siihen ommaan työhön ja yhä edelleen opintojen päättyessä olen rinta rottingilla, mutta nyt nämä teoriatiedot ei mee ohi, vaan mä otan niistä kopin. (vastaaja 14)

Muutama opiskelija kertoi, että tiedonjano oli lisääntynyt koulutuksen aikana ja osa suunnittelikin jo uusia opintoja. Muutama oli koulutuksen aikana kiinnostunut lukemaan alan tutkimuksia ja kirjallisuutta enemmän. Osaa opinnot ja sen tuottama tietomäärä olivat haastaneet jopa uuden ammatin kokeilemiseen ja muutenkin oman ammatti-identiteetin muotoutumiseen, vahvistumiseen ja uudenlaiseen ajatteluun. Monissa vastauksissa näkyi uudenlaisen ajattelun kautta myös ammatillisen ja henkisen kasvun prosessi ja omien työtapojen muuttuminen opintojen aikana enemmän perhelähtöiseen, perheen osallisuutta tukevaan ajatteluun.

...mutta sitte se mitä tää koulutus on antanu, niin se on antanu hirveen paljon semmosta varmuutta ja vahvistanu niinku sitä olemista niissä tiimeissä ja sit sitä että se perhe on kuitenkin se tärkein siinä ja perheen hyväksi tehään sitä työtä....mutta se perheen osallisuus nyt niin se on niinku se vahvuus mitä mä oon saanu täältä valtavasti ja justiin niinku sitä tietoa millä mä pystyn perustelemaan. (vastaaja 4)

9 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimustuloksia tutkimuskysymyksittäin. Ensimmäisenä tarkastellaan tuloksia sen mukaan, mitä osaamista koulutus on opiskelijoiden kuvaamana ja arvioimana kehittänyt. Sen jälkeen kerrotaan, mikä koulutuksen toteutuksessa tutkimustulosten perusteella edisti tai esti osaamisen kehittymistä ja oppimista.

9.1 "Nyt nämä teorian tiedot ei mee ohi, vaan mä en otan niistä kopin"

Teoria- ja tutkimustiedon merkitys perhekeskustyön ja sen toiminnan kehittämisen taustalla oli koulutuksessa paljon esillä ollut asia. Vastauksissa näkyi kaikilla osaamisalueilla, että teoria- ja tutkimustieto ja sen merkityksen ymmärtäminen työlle oli koettu tärkeäksi oivallukseksi ja sen osaaminen oli kehittynyt opintojen aikana vahvasti. Teoria- ja tutkimustieto oli tuonut opiskelijoille ammatillista varmuutta, koska oma työtapa ja käytettävät työmenetelmät olivat perusteltavissa esimiehille, johdolle ja asiakkaille. Ammatillinen varmuus ja ammattidentiteetin kasvu vahvistuivat, kun pystyttiin perustamaan omaa toimintaa muuhunkin kuin omaan hiljaiseen tietoon. Oman ammatillisen kasvun myötä kyettiin reflektimaan omaa ja toisten toimintaa. Arvostus toisten silmissä toi työntekijälle uskottavuutta ja luottamusta omiin kykyihin. Työ muuttui luonteeltaan tavoitteellisemmaksi, kun taustalla oli tietoa siitä, mihin tietyllä työmenetelmällä pyritään ja motivoi sekä työntekijää että asiakasta. (Heikkinen 2007, 34-35; Hildén 2002, 33.)

Teoria- ja tutkimustiedon tuntemus loi kykyä ja rohkeutta toiminnan kehittämiseen, koska se haastoi oman ja toisten toiminnan reflektiiviseen tarkasteluun ja sitä kautta kyseenalaistamaan jo olemassa olevia toimintamalleja. Opiskelijoiden työpaikoilla lähdettiin miettimään sitä, miten toimintaa voitaisiin kehittää perhekeskuksen suuntaan. Oma osaamista ja teoria- ja tutkimustietoa jaettiin työtiimeissä. Tutkittua tietoa vietiin työyhteisöihin ja toisten ja omasta osaamisesta haluttiin saada työyhteisössä mahdollisimman paljon hyötyä sekä toisille työntekijöille että asiakkaille. Perhepalveluiden kehittämisen yhteiskunnallisten näkökulmien sekä kunnallisten ja alueellisten strategioiden ja ohjelmien tuntemus (mm. Kaste, lapsi- ja nuorisopoliittiset ohjelmat, hallitusohjelma, kuntastrategiat, hyvinvointikertomukset) antoivat varmuutta kehittämiselle työpaikoilla perhelähtöisen perhekeskustoiminnan suuntaan. Tämä toiminta on samassa linjassa yhteiskunnallisten näkemysten kanssa. Kehittämisosaaminen muuttui opintojen myötä tavoitteellisemmaksi ja kehittämistarpeita lapsi- ja perhepalveluissa osattiin tunnistaa paremmin lisääntyneen ymmärryksen ja uudenlaisen ajattelun sekä opinnoissa saatujen uusien näkökulmien kautta.

Ammatillinen kasvun prosessi helpotti opiskelijoiden oppimista ja lisäsi työn tehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Ammatillinen kasvu näkyi kaikkien tutkimukseen osallistuneiden vastauksissa. Osalla ammatillinen kasvu oli niin vahvaa, että se oli antanut kipinän hakeutua jopa toisenlaisiin työtehtäviin ja uusiin koulutuksiin. Kiinnostuksen lisääntyminen herätti tietoisien ja konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaisen aktiivisuuden, joka laittoi opiskelijat hakemaan omatoimisesti lisää omien kiinnostuksen kohteiden mukaista tietoa myös opintojen ulkopuolella (mm. Ojala 2008, 65). Se, millaista tietoa opiskelija haki, riippui täysin hänen omista henkilökohtaisista mielenkiinnonkohteistaan ja työnkuvastaan. Oppiminen tapahtui hyvin pitkälle opiskelijan omien oppimisvalmiuksien ja -halujen kautta sekä omien kehittämistarpeiden ymmärryksen mukaan. Opintojen aikana tapahtunut osaamisen kehittyminen oli hyvin yksilöllinen prosessi, johon vaikuttivat muun muassa opiskelijan oma henkilökohtainen elämäntilanne, työn luonne ja työn kehittämisen mahdollisuudet. (Ojala 2002, 65; Ruohotie 2006, 110; Ruohotie 1997, 59.)

Perhekeskustöön kehittämistarpeiden ymmärtämisen kautta opiskelijoille selkeni entistä paremmin myös yhteistyön merkitys eri toimijoiden kesken. Moniammatillinen ja -toimijainen yhteistyö mahdollisti perhelähtöisen työskentelyn ja perhelähtöisyys lisäsi perheen osallisuutta perhepalveluissa ja niiden asiakaslähtöisessä kehittämisessä. Työtiimeissä oli hyvin monenlaisia osaajia ja perheiden eri toimijat saattoivat tehdä myös päällekkäistä työtä, koska työnkuvat eivät olleet tarpeeksi selvillä toisille toimijoille. Työtehtävien avaaminen toisille toimijoille lisäsi työn tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta ja helpotti pääsyä perheen ja toimijoiden yhteistyössä asetettuihin tavoitteisiin (mm. Veijola 2004). Tutkimustulosten mukaan koulutus antoi hyviä työkaluja moniasiantuntijaisen yhteistoiminnan edistämiseen ja sen edellytyksiä rakentavan toiminnan kehittämiseen. Uusiin haasteisiin vastaaminen vahvistui, kun opiskelijat pystyivät myös työssään omaksumaan uutta tietoa ja olivat ajan hermolla työn kehittämisen suunnista yhteistyössä keskenään. Tieto vanhenee melko nopeasti. Ne työyhteisöt, joissa työntekijät olivat valmiita omaksumaan jatkuvasti uusia asioita ja pystyivät soveltamaan tietoaan moniammatillisesti, olivat vahvoilla. Tällainen tiedon soveltamisen taito oli nähtävissä opiskelijoiden osaamisen kehittämisessä. (Ruohotie 1997, 57.)

Kehittämisen arviointiin liittyvä osaaminen ei vahvistunut koulutuksessa opiskelijoiden mielestä tarpeeksi kyttäköseen toimimaan asiantuntijatasoisesti kehittämistyössä. 30 opintopisteen laajuudessa koulutuksessa väistämättä jokin osa-alue jäi vähemmälle huomiolle, eikä pystytty paneutumaan kaikkeen tarpeeksi syvällisesti, jotta opiskelijat olisivat voineet pitää itseään asiantuntijana kehittämisen kaikilla osa-alueilla. Tämä ei ollut myöskään koulutuksen tavoite. Opiskelijoilla oli kovin erilaisia tietoja ja taitoja koulutukseen tullessaan ja oli mahdotonta tehdä koulutuksesta sellaista, joka olisi vastannut jokaisen opiskelijan henkilökohtaisiin oppimistarpeisiin. Koulutuksen tavoitteena oli alueellisten lapsiperhepalveluiden kehittäminen työntekijöiden osaamista vahvistamalla ja tällaiseen perhekeskustoiminnan kehittämiseen ja osaamisen lisäämiseen koulutus näytti

antavan hyvät valmiudet. Lisäksi koulutus antoi hyvät valmiudet tiedon etsimiseen, löytymiseen ja soveltamiseen. Esitysten tekemiseen, kehittämisen arviointiin sekä vaikuttavuuteen liittyneen osaamisen kehittäminen asiantuntijatasolle ei tässä koulutuksessa ollut mahdollista näin lyhyen ajan ja opiskelijoiden erilaisen lähtötason vuoksi (mm. Hakkarainen 2005). Vaikka koulutusta voidaan luonnehtia perhekeskustöön kehittämisen koulutukseksi, on kehittämisosaaminen koulutuksessa kuitenkin sen tasoista, että se antaa mahdollisuudet lähinnä oman työyhteisön ja oman työn, ammatillisuuden ja oman itsensä kehittämiseen. Varsinaista laajaa kehittämisosaamista, johon kuuluu muun muassa edellä mainitut arvioinnit sekä tuottavuuden ja vaikuttavuuden arviointi, ei tämä koulutus tässä laajuudessa pysty tarjoamaan.

Asiantuntijuuden lisääntyminen näkyi vastauksissa selvästi. Oman henkilökohtaisen ja ammatillisen kasvun prosessi oli suhteellisen hidasta ja nämä ovat asiantuntijuuden kehittymisen edellytyksiä. Omaan osaamista pitää osata suhteuttaa toisten osaamiseen monitoimijaisessa yhteistyössä. (Hakkarainen 2005) Opiskelujen aikana opiskelijat saivat paljon lisää ammatillista varmuutta, jonka kautta he kokivat oman asiantuntijuutensa kehittyneen. Heille tuli uskallusta ja halua tuoda omaa osaamistaan toisten toimijoiden tietoisuuteen. Heille kehittyi kyky tehdä työtä mahdollisimman tehokkaasti ottaen huomioon kaikkien työyhteisön jäsenten osaaminen ja osaamisten yhdistäminen. Luottamus omiin kykyihin sekä perhekeskusosaajan arvopohjan ja taustalla vaikuttavan lainsäädännön tuntemus antoivat aineksia perhekeskustöön asiantuntijuuden syventymiseen. Opiskelijat tulivat tietoisiksi omista asenteistaan ja ymmärsivät niiden merkityksen perheiden kanssa tehtävässä työssä. Omien asenteiden ymmärrys ja itsereflektio auttoivat opiskelijoita ymmärtämään omia reaktioitaan asioihin ja pitämään ne erillään työstä. Tämä lisäsi heidän kykyään toimia perheiden kanssa mahdollisimman tasa-arvoisesti, sensitiivisesti ja perhelähtöisesti (mm. Obholzer & Vega 2006). Ruohotien (2006) mukaan asiantuntijuus kasvaa kaikin edellä mainituin tavoin ja on elinikäinen prosessi. Halu hakea lisää tietoa osoittaa asiantuntijuutta, opintojen aikana halu tiedon hakemiseen kasvoi suurimmalla osalla opiskelijoista. Asiantuntijuus vaatii jatkuvaa itsereflektiota ja ns. korkeampaa ajattelua, jotta opittua tietoa voitaisiin soveltaa ja jotta itsensä kehittäminen olisi jatkuva prosessi. Asiantuntijuus on tavoitteellista itseä kehittävää toimintaa, jonka edellytys on osata tunnistaa oman osaamisen kehittämiskohdat. Tämän koulutuksen myötä tietoisuus omista kehittämistarpeista selkeni koulutukseen osallistuneilla opiskelijoilla vahvasti. (Ruohotie 2006, 106.)

Menetelmäosaaminen kehittyi erittäin paljon opintojen aikana - sitä enemmän se kehittyi, mitä enemmän opiskelijoilla oli mahdollisuus kokeilla menetelmiä heti työssään. Laaja menetelmien tuntemus rohkaisi opiskelijoita käyttämään niitä enemmän työssään ja menetelmien käyttö lisääntyi opintojen aikana. Perhelähtöisyys näkyi selvästi käytettävien menetelmien valinnoissa. Käytettävien menetelmien kirjo oli laaja ja ne olivat suurimmaksi osaksi dialogia edistäviä, perheen tuen tarpeita tunnistavia sekä perheen voimavaroja ja osallisuutta tukevia. Perheen arvoja ja asiantuntijuutta arvostettiin opintojen jälkeen enemmän ja ne osattiin suhteuttaa pa-

remmin omaan ammatillisuuteen ja perheelle tarjottavaan tukeen, jotta palveluista saataisiin mahdollisimman yksilöllisiä ja perheelle yksilöityjä palveluja perhelähtöisesti. Perheen oman äänen esiin tuominen koettiin entistä tärkeämmäksi asiaksi perheen tukemisessa ja tavoitteen asettelussa. Perheen osallistuminen palvelujen suunnitteluun toteutui vuorovaikutuksessa perheen ja palvelujen tarjoajan kanssa. Erilaiset koulutuksessa opitut dialogia edistävät ja osallistavat menetelmät ovat erittäin tärkeitä perhepalvelujen suunnittelussa. Perheiden osallisuuden ja hyvinvoinnin tukeminen on otettu yhdeksi tärkeäksi painopisteeksi sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiassa ja hallitusohjelmassa ja sen lisäksi sitä painotetaan Kaste-ohjelmassa 2012-2015. Työmenetelmien valitseminen osallisuutta tukeviksi on perhekeskustyössä tärkeää. Dialogia edistävät menetelmät mahdollistavat perheen osallisuuden. Vuorovaikutuksen on oltava kaksisuuntaista ja organisaation on kestävä myös asiakkailta tulevaa kritiikkiä, jotta toiminnan suunnittelu olisi mahdollisimman asiakaslähtöistä. Tämä edellyttää perheiden kuuntelua. (mm. Stenvall & Virtanen 2012, 162-163). Dialogisten menetelmien osaaminen kehittyi perhekeskusosaajan ammatillisiin erikoistumisopintoihin osallistuneilla tulosten perusteella vahvasti ja dialogia edistäviä menetelmiä osattiin käyttää sekä perheen ja työntekijöiden että eri toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen.

Perhekeskustyön arvomaailman merkityksen avautuminen ja sitä ohjaavien lakien, asetusten, ohjelmien ja alueellisten strategioiden tuntemus lisäsi perhetyön kehittämisen tavoitteellisuutta. Opiskelijoiden ajattelussa tapahtui suuri muutos perhekeskusajattelun suuntaan, missä perhelähtöinen toiminta on kaiken kehittämisen lähtökohdana ja perheen toiveet otetaan huomioon palveluja tarjottaessa ja kehitettäessä. Uuden ajattelutavan omaksuminen onkin organisaatioiden haaste lähdeittäessä suunnittelemaan uusia asiakaslähtöisiä toimintamalleja. Asiakkaiden mielipiteille pitää osata antaa arvoa ja heidän kuulemiseen tulee käyttää erilaisia keinoja huomioon ottaen heidän eritasoiset kykynsä ilmaista itseään. (Stenvall & Virtanen 2012, 165-167.)

9.2. "Ryhmältä oppinut valtavasti" - Osaamista edistävät ja haastavat tekijät

Opiskelijoiden kokemuksen mukaan osaamisen kehittymisessä ryhmän merkitys oppimisen mahdollistajana oli erityisen suuri. Useissa vastauksissa tuotiin esille sitä, että oppimista tapahtui koulutukseen kuuluvan opetuksen lisäksi moniammatilliselta opiskelijaryhmältä. Tätä oppimista tapahtui myös muussa ympäristössä kuin luokassa, kun opiskelijat verkostoituivat keskenään ja yhteistyö jatkui myös työssä. Verkostoituminen mahdollisti asiantuntijuuden jakamisen opintojen jälkeenkin. Ryhmäläisten vahva ammattitaito lisäsi oppimista ja tällaista keskustelua eri ammattilaisten välillä voidaan pitää Benchmarkingina perhetyön ammattilaisten välillä. Benchmarking on vertaisarviointia, jossa verrataan omaa toimintaa alan parhaisiin käytäntöihin ja toteutetaan muutosta oman työyhteisön toiminnassa tehtyjen havaintojen perusteella. Tällä toiminnalla voidaan ottaa

omassa työyhteisössä käyttöön toisten jo hyväksi havaitsemissa toimintatapoja ja -malleja (Qualitas Forum 2009, hakupäivä 21.2.2013).

Opettajien ammattitaidon ja asiantuntijuuden merkitys näkyi myös osaamisen kehittymistä edistävänä tekijänä. Opettajat haastoivat opiskelijat uudelleen ajatteluun ja opiskelijat kertoivat tämän vaikuttaneen vahvasti heidän osaamisensa kehittymiseen. Kokemuksellinen oppiminen nousi tässä keskeiseen asemaan, koska lähipäivillä tehdyt harjoitukset toiminnallisista menetelmistä olivat monille erittäin opettavaisia kokemuksia. Harjoitukset rohkaisivat käyttämään turvallisessa oppimisympäristössä harjoiteltuja menetelmiä myös oikeissa työelämän tilanteissa. Näissä oppimistilanteissa opiskelijat toivat esille omaa osaamistaan ja toiset opiskelijat pystyivät hyödyntämään opiskelijatovereilta tullutta tietoa opettajilta saadun tiedon lisäksi ja soveltamaan sitä omassa työssään omien tarpeidensa mukaan. Tällaista opiskelijoiden keskinäistä osaamisen jakamista voidaan pitää yhtenä rikkaana oppimisresurssina ja se on merkittävä oppimista edistävä tekijä osallistavissa ammattilaisten lisäkoulutuksissa. (Mäkinen 2002, hakupäivä 19.3.2013.) Ryhmän jatkuva reflektointi keskusteluissa sekä ajoittaiset erimielisyydet asioista kehittivät vahvasti opiskelijoiden osaamisen kehittymistä. Varsinkin vuoropuhelussa syntyneet erimielisyydet tarjosivat opiskelijoille tilaisuuden kyseenalaistaa omaa ja oman työyhteisönsä toimintaa ja auttoivat heitä suhtautumaan kokemuksiinsa eri tavalla. (Järvinen, Koivisto & Poikelä 2000.)

Verkko-oppimisympäristö Optimassa tapahtunut työskentely sai osakseen kritiikkiäkin. Ainoastaan yksi opiskelija luonnehti sitä pelkästään mielenkiintoiseksi tavaksi oppia. Muut pitivät verkkotyöskentelyä myös haastavana ja aikaa yksityiselämältä vievänä. Verkkotyöskentelyä voitiin pitää osaamisen kehittymistä edistävänä ja oppimista helpottavana tekijänä, joita verkkoympäristöt voivat parhaimmillaan olla, kun opiskelijalla oli oma halu ja tahto oppia (Mäkinen 2005, hakupäivä 19.3.2013). Verkko-opiskelun pitäisi olla parhaimmillaan opiskelua, joka ratkaisee paikan ja ajan esteitä opiskelussa, kun opiskelija voi itse päättää ajankohdan, milloin opiskelee. Lisäksi verkko-opiskelussa saa vertaistukea muilta opiskelijoilta ja opettajilta. (Clarke 2001, 53.) Tässä koulutuksessa opiskelijat eivät kuitenkaan kokeneet verkko-opiskelua täysin Clarken (2001) kuvaamin tavoin, vaan kokivat sen olevan juuri paikan ja ajan omakohtaisen valinnan vuoksi haasteellista.

Verkko-opintoihin ohjauksella on Brownin (2001) mukaan merkitystä ryhmäytymisen kannalta. Mikäli ohjausta ei ole alussa tarpeeksi, eivät kaikki pääse ryhmään mukaan ja verkkotyöskentely koetaan etäiseksi. Jos ryhmäytyminen tapahtuu heti alussa, motivoi se ryhmää työskentelemään lopulta täysin itsenäisesti. (Mäkinen 2005, hakupäivä 19.3.2013.) Ohjausta verkko-opintoihin oli perhekeskusosaajan erikoistumisopintojen alussa, mutta siitä huolimatta verkko-opintojen merkitystä yhtenä tärkeänä oppimisympäristönä ei ehkä ymmärretty. Opiskelijat toivoivat opettajien runsaampaa kommentointia verkossa ja opiskelijoille asetettua minimikommen-

tointi rajaa. Aineiston perusteella verkko-opintojen kontrolloimattomuus aiheutti välillä osalle opiskelijoista vaikutelman, että tekivätkö kaikki yhtä paljon opintojen eteen vai oliko mukana myös "vapaamatkustajia". Tämä tunne saattoi vähentää kiinnostusta verkko-opintoja kohtaan. Jokaisen opintojakson jälkeen opiskelijoilta edellytettiin palautetta opintojen toteutuksesta ja oman osaamisen kehittymisestä edellisen oppimisjakson aikana (itsereflektio), mutta oppilaiden keskinäinen keskustelu jäi kuitenkin melko vähäiseksi.

Muita verkko-opiskelua haasteelliseksi tekeviä asioita olivat verkossa tapahtuvan dialogisuuden ennakoimattomuus ja pirstaleisuus. Tällainen ilmiö voi selkeään järjestykseen tottuneille olla vaikeaa tai jopa turhauttavaa. Lisäksi opiskelijoiden kokemattomuus verkossa tapahtuvaan työskentelyyn saattoi sisältää ennakkoluuloja ja hankaloittaa osallistumista. (Mäkinen 2005, hakupäivä 19.3.2013.) Osa opiskelijoista kertoikin, että eivät esimerkiksi julkaisseet kaikkia kirjoittamiaan mielipiteitä, vaan olivat verkkoon lähettämisen sijaan tuhonneet ne lukemisen jälkeen, koska olivat pitäneet niitä jollain tapaa typerinä. Verkko-opintoihin osallistuminen vaatiikin uudenlaista ajattelu- ja toimintatapaa ja ilmeisesti kaikki opiskelijat eivät olleet valmiita tällaiseen avoimeen dialogiin ryhmän kanssa. Osalla opiskelijoista oli edellisistä opinnoistaan niin pitkä aika, että verkko-opiskelu ei ollut entuudestaan tuttua. Kenties siksi tällainen opiskelu koettiin hyvin vieraana. (Mäkinen 2005, hakupäivä 19.3.2013.)

Määrällisissä vastauksissa näkyi opintojen jälkeen edelleen yksittäisiä arvioita myös alkeiden tason hallinnan kohdalla, vaikka pääsääntöisesti oppimista olikin tapahtunut hyvälle tasolle saakka. Sydänmaanlakka (2002) määrittelee osaamisen esteet neljään eri ryhmään: 1) *toiminnan kautta syntyvät oppimisen esteet*, 2) *tiedonhankintaan liittyvät esteet*, 3) *ymmärryksen kautta tapahtuvaan oppimiseen liittyvät esteet* ja 4) *soveltamiseen liittyvät esteet*.

Aineistosta nousseita ja omaan havainnointiini perustuvia oppimisen esteitä opiskelijoilla olivat edellä mainitun luokittelun mukaan *toiminnan kautta syntyvään oppimiseen* liittyen motivaation ja selkeiden oppimistavoitteiden puute, jotka johtuivat mm. opiskelijan opiskelun aikaisesta omasta elämäntilanteesta. *Tiedon hankintaan liittyviä esteitä* olivat aineiston perusteella ajan puute ja liian suuri tiedon määrä, jota ei osattu hyödyntää käytännössä. Ajan puutteen vuoksi tiedon hankintaan ei ollut mahdollista käyttää tarpeeksi aikaa, jotta oppiminen olisi ollut tehokkaampaa. Osa opiskelijoista koki verkko-oppimisympäristön vieraaksi, joten siellä tapahtuva oppiminen jäi joidenkin osalta vähäiseksi. Suuri osa opiskeluista käytiinkin juuri verkossa, missä syvennettiin lähipäivillä saatua ja jaettua tietoa. *Soveltamiseen liittyvät esteet* näkyivät aineiston perusteella selvimmin siinä, että jos tietoa ei voinut heti soveltaa käytäntöön esimerkiksi kokeilemalla erilaisia koulutuksessa opeteltuja menetelmiä, ei niiden oppiminen ollut niin helppoa kuin niillä, jotka pystyivät soveltamaan oppimaansa heti

käytännön työssään. *Ymmärryksen kautta tapahtuvaan oppimiseen liittyviä esteitä* ei aineistosta noussut esiin. (Sydänmaanlakka 2002.)

Opiskelujen aikana opiskelijat tulivat tietoisiksi omista osaamistarpeistaan ja erityisosaamisistaan. Oman osaamisen kehittämisen suunnitelma oli suurelle osalle ennen opintoja outo asia, mutta opintojen jälkeen ymmärrys oman osaamisen kehittämisestä ja sen tarpeellisuudesta oli aineiston mukaan selkeämpää.

10 POHDINTA

10.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Suurin osa tieteellisestä tutkimuksesta koostuu Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan aikaisemmista kokeuksista ja "maalaisjärjestä". Tutkija on itse osa inhimillistä kokonaisuutta, jota hän tutkii, eikä hän sen vuoksi voi olla täysin objektiivinen suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Pyrkimys objektiivisuuteen on kuitenkin oltava, ja tutkijan on tiedostettava ja huomioitava omat ennako-oletuksensa tutkimuskohteestaan ja tutkimuksen tuloksista. (Eskola & Suoranta 1998, 17-21.)

Oma osallistumiseni yhtenä opiskelijana tutkimusryhmään ei voi olla vaikuttamatta tutkimukseen. Olen tietoisesti pyrkinyt arvioimaan tutkittavaa kohdetta kriittisesti ja tiedostanut omien asenteiden merkityksen tutkimuksen kulkuun. Omat henkilökohtaiset arvoni ja oma työhistoriani perhetyön eri aloilla näkyy myös tavassani ajatella asioita ja on väistämättä vaikuttanut myös tämän tutkimuksen kulkuun ja tulosten tarkasteluun. Mielestäni tässä tutkimuksessa on tärkeää tutkijan ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä, että tiedetään mistä puhutaan ja osataan analysoida vastauksia oikein. Lisäksi minusta on tärkeää sekin, että omatessani tällaisen ammatti-taustan osaan myös käyttää tutkimustuloksia kehittämistyöhön. Olen tutkijana hyvin perillä siitä, millaisia perhepalveluita yhteiskuntamme tällä hetkellä tarvitsee ja mihin suuntaan esimerkiksi kehittämisehdotuksia ja lisätutkimusehdotuksia kannattaa lähteä viemään, jotta ne olisivat samassa linjassa yhteiskunnan palvelurakenteiden kehityksen kanssa. Toki ymmärrän senkin, että omat intressit voivat johdattaa tutkimuksen painopistettä haluamaani suuntaan, mutta tämä asia minun on huomioitava tutkimuksen raportoinnissa, jotta tutkimus on mahdollisimman totuudenmukainen. (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009; 36-42; Anttila 2007, 15-20, 27.)

Tutkimuksessani olen pyrkinyt minimoimaan virheet ja yrittänyt olla huolellinen tutkimusaineiston kanssa ja siinä, ettei tuloksia kirjatessakaan tapahtuisi virheitä. Olen tarkistanut esimerkiksi taulukoita tehdessäni, että olen laittanut luvut niihin oikein. Laadullisen analyysin olen toteuttanut aineistosta nousseiden asioiden perusteella. En ole yrittänyt kaunistella aineistoa tai muutenkaan vaikuttaa tutkimustuloksiin. Tulokset antavat realistisen kuvan siitä, miten osaaminen oli opiskelijoiden kuvaamana kehittynyt opintojen aikana ja mitkä tekijät olivat vaikuttaneet oppimiseen ja osaamisen kehittymiseen. Tutkimustulokset olen esittänyt rehellisesti, avoimesti ja kriittisesti. Tutkimukseni kaikkien vaiheiden raportointi lisää tutkimukseni luotettavuutta. (Hallamaa 2002, 1.)

Tutkimuksessani toteutuu hyvän tutkimuskäytännön noudattaminen, jossa kunnioitetaan tutkittavien ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta (Pelkonen & Louhiala 2002, 129). Kenenkään tutkimukseen osallistujan henkilöllisyys ei paljastu opinnäytetyössäni. Olen myös pyrkinyt erityiseen varovaisuuteen tutkimusaineiston kanssa, etteivät tiedot tutkimukseen osallistujista ja heidän kerronnastaan pääse vääriin käsiin. Lisäksi olen saanut jokaiselta tutkimukseen osallistuneelta kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Ennen tutkimuslupien allekirjoittamista kerroin osallistujille tutkimusaineistoni ja tutkimukseni luottamuksellisuuteen liittyvät asiat ja myös sen, että he voivat halutessaan milloin vain kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta (Tampereen yliopisto 2011, hakupäivä 22.3.2013).

10.2. Tutkimusprosessin arviointia

Ensimmäisen kyselylomakkeen suunnitteluun käytettävä aika oli lyhyt (2 viikkoa), enkä sinä aikana ollut oikein itsekään vielä selvillä siitä millaisesta koulutuksesta oli kyse. Olin tutustunut perhekeskusosaajan ammatillisiin erikoistumisopintoihin opetussuunnitelman perusteella ja poiminkin väittämät sinne kirjatusta oppimistavoitteista. Ajatuksena oli, että opinnäytetyöni arvioisi sitä osaamista, mitä perhekeskusosaajan erikoistumisopinnot tuottavat. Ensimmäisen kyselyn analysointivaiheessa huomasin, että kyselyssä oli paljon sellaista, mikä tuotti tutkimukselleni osin turhaakin informaatiota. Tutkimuskysymysten selkiytymisen jälkeen tutkimusaineiston tuli vastata siihen kysymykseen, miten osaaminen on kehittynyt perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen aikana opiskelijoiden kuvaamana. Sain ensimmäisessä kyselyssä laadullisen aineiston opiskelijoiden sillä hetkellä käyttämistään työmenetelmistä ja -tavoista perheiden tukemisessa - tämä tieto osoittautui kuitenkin tutkimuskysymysten kannalta merkityksettömäksi, vaikkakin mielenkiintoiseksi tiedoksi. Tutkimuksessa arviointi kohdistui nimenomaan muutokseen, jonka koulutus opiskelijoiden osaamiseen tuotti, joten alkutilanteen tarkka kuvaus ei ollut tutkimuksen kannalta merkityksellistä. Aluksi raportoin alkutilanteen tarkasti myös määrällisten kysymysten kohdalla. Jätin kuitenkin alkutilanteen osaamisen kuvauksen kokonaan pois, koska silloin tutkimustulosten osuus olisi ollut liian laaja ja raskas kokonaisuus, eikä alkutilanteen kuvaus olisi vastannut tutkimuskysymyksiin. Toisessa kyselyssä pyysin opiskelijoita kuvaamaan ja arvioimaan eri osaamisalueittain oman osaamisen kehittymistä, joka antoi mielestäni tutkimuskysymysten mukaisesti riittävän tiedon tilanteesta määrällisten kysymysten tulosten lisäksi. Parempi valmistautuminen olisi varmasti antanut lisää näkemystä ensimmäisen kyselyn suunnitteluun ja olisin välttänyt turhien kysymysten mukaan valitsemisen ja niistä aiheutuneen turhan työn. Toisaalta nämä vaiheet myös auttoivat ymmärtämään ilmiötä paremmin ja laadullisen aineiston tuoma informaatio vahvisti aineiston haltuunottoa.

Määrällinen tutkimusaineisto oli laaja, mittaristossa oli yli viisikymmentä kysymystä. Määrälliset kysymykset vastasivat hyvin ja laajasti opintojen osaamisalueisiin ja sain niistä tutkimukselle hyvin tärkeää ja merkityksel-

listä tietoa. Opiskelijoiden mielestä ensimmäinen kysely oli "pitkä kuin nälkävuosi". En voi olla täysin varma, vaikuttiko tämä asia tutkimustuloksiin niitä heikentävästi vastaamishalun mahdollisesti vähentyessä kyselyn loppua kohden (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, hakupäivä 19.3.2013). Päätin kuitenkin käyttää toisessa kyselyssä määrällisten kysymysten osalta täysin samoja väittämiä. Perustelen päätöstäni sillä, että näin pystyin suoraan vertaamaan ensimmäisen ja toisen kyselyn tuloksia keskenään ja arvioimaan sitä kautta tarkemmin osaamisen kehittymistä osallistuneiden viidentoista opiskelijan kohdalla. Tätä osaamisen muutosta voi vääristää kuitenkin se, että opiskelijat eivät välttämättä osanneet alussa arvioida omia taitojaan samalla tavalla kuin opintojen päätyttyä. Uskon, että he saattoivat joissain tapauksissa alussa arvioida osaamisensa tason paremmaksi, kuin mitä se todellisuudessa olikaan.

Etnografisessa sisällönanalyysissä pyritään välttämään liiallista abstrahointia, joten en luokitellut aineistoa pitkälle, ainoastaan alaluokkiin. Aineistosta nousi useita toisistaan vain hieman poikkeavia yksittäisiäkin asioita, jotka toivat yksilöllisiä osaamisen kehittymisen alueita esille. Koska osaamisen kehittyminen on hyvin yksilöllinen prosessi, halusin tuoda tutkimuksessa esiin myös yksittäisten henkilöiden persoonallisia osaamisen kehittymiä ilman liikaa yleistämistä. Etnografialle tyypillisen narratiivisuuden ilmenemistä tutkimuksen raportoinnissa mietin myös pitkään. Uskon narratiivisuuden löytyvän siinä, että tutkimukseeni osallistujien ääni kuuluu pitkin raporttia suorina lainauksina tekstin lomassa sitä elävöittävässä. Lisäksi olen raportoinnissa pyrkinyt siihen, että raportti etenee kertomuksellisesti ja loogisesti kokonaisuudesta toiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2004; Metsämuuronen 2000; Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001; Laine 2001; Kyngäs & Vanhanen 1999, 4; Hammersley & Atkinson 1995.)

10.3 Tulosten pohdintaa

Yllättävä tulos tässä tutkimuksessa oli se, että teoria- ja tutkimustiedon merkityksen oivaltaminen opiskelijoiden omalle työlle ja työn kehittämiseksi vaikutti perhekeskusosaajan opintoihin osallistuneisiin niin paljon. Teoria- ja tutkimustietoon perustuva työ sai opiskelijoiden oman asiantuntijuuden ja ammatillisuuden kasvamaan ja he uskalsivat luottaa tekemisiinsä, kun perusteena oli tutkittu tieto. Monilla heistä työmenetelmät olivat jo työssä hyväksi havaittuja, mutta niiden käyttöön ja etenkin perusteltavuuteen haettiin tukea tästä koulutuksesta ja sitä myös saatiin. Koulutuksen myötä monet opiskelijoista saivat käyttämilleen menetelmille nimiä ja sitä kautta niiden käyttäminen ja perusteltavuus parani entisestään. Perusteluja haluttiin antaa etenkin johdolle ja esimiehille, mutta myös asiakkaille. Teoria- ja tutkimustietoon nojautuminen näytti tehneen perheiden kanssa tehtävästä työstä entistä tavoitteellisempaa.

Se, että työssä käytetyt menetelmät muuttuivat enemmän perhettä osallistaviksi ja entistä enemmän perhelähtöisiksi, oli hyvä saavutus. Opiskelijoiden asenteissa ja ajattelussa tapahtui suurta muutosta; Asenteet ja ajattelu muuttuivat entisestä enemmän ammattilaisjohtoisesta toiminnasta perhe- ja lapsilähtöiseen toimintaan. Tällainen ajattelun muutos oli merkittävä ja vastasi juuri sitä ajatusta, mikä on perhekeskustyössä tärkeää. Perhetyön pääperiaatteet, joita ovat muun muassa varhainen tuki, matalan kynnyksen palvelut, perhe- ja voimaväralähtöisyys ja perheiden osallisuus, näkyivät kaikkien opiskelijoiden vastauksissa. Oivalluksia oli tapahtunut, vaikkei opiskelijoiden sen hetkinen työ olisikaan ollut suoraa asiakastyötä perheiden kanssa. Opiskelijoiden jatkuva oman toiminnan reflektointi näytti syventäneen ammatillisuutta ja asiantuntijuutta ja moni sai koulutuksessa alkusysäyksen myös oman itsensä kehittämiseen.

Oman osaamisen arvostaminen avasi monen opiskelijan kohdalla uusia ovia. Opiskelijan omiin kykyihin luottaminen näytti lisänneen yhteistyötä toisten työntekijöiden ja toimijoiden kesken. Kiinnostus toisten tekemää työtä kohtaan lisääntyi ja työtä haluttiin tehdä yhteistyössä perheiden hyväksi. Omalla työpaikalla alettiin jakaa osaamista ja työtiimien ja eri sektorien välinen yhteistyö tiivistyi.

Koulutukseen hakeutui selvästi sellaisia ihmisiä, joilla oli halu saada työhönsä muutosta ja kehittää sitä. Sisäisen yrittäjyyden piirteitä oli havaittavissa. Sisäinen yrittäjyys näkyi siinäkin, että opiskelijat toimivat heti opintojen alusta asti promoottoreina työpaikoillaan ja levittivät perhekeskusajattelua laajemmalle. Innostus opiskelijoiden kesken oli nähtävissä heti ensimmäisten lähipäivien jälkeen jatkuen koko opintojen ajan. Opiskelijat olivat innokkaita kuulemaan toisten opiskelijoiden osaamisista ja työtapoja ja vertailivat niitä toisiinsa. Tällainen reflektio kehitti heidän ammatillisuuttaan ja sai heidät kyseenalaistamaan omia työtapojaan sekä kokeilemaan uusia hyväksi havaittuja menetelmiä työssään.

Kehittämiseen liittyvä osaaminen vahvistui siinä, että opiskelijoiden ajattelu muuttui enemmän perhekeskusajattelun suuntaan. Kehittämisen myötä työpaikoilla alettiin toimia saman ajatuksen mukaisesti. Työn kehittämisessä pidettiin mielessä myös yhteiskunnallinen perhepalvelujen kehittämisen suunta.

Muutamilla opiskelijoilla oli omassa työyhteisössään juuri meneillään perhekeskuksen suuntaan eteneviä kehittämishankkeita. Kyseiset opiskelijat kertoivat hyötynensä erittäin paljon koulutuksesta ja hyödyn kasvamisen koettiin kulkevan käsi kädessä opintojen etenemisen kanssa. Koulutuksessa saatuja menetelmiä päästiin heti soveltamaan käytäntöön, oltiin "oikeassa paikassa oikeaan aikaan". Tuloksissa näkyikin, että osaamisen kehittyminen oli selvintä niillä, jotka pystyivät konkreettisesti kokeilemaan ja soveltamaan tietoa ja menetelmiä käytännössä jo opintojensa aikana. Myös lähipäivillä tehdyissä harjoitteissa korostui kokemuksellinen oppimi-

nen. Toimintaan osallistuminen näytti tämän ryhmän kohdalla tukeneen selvästi oppimista ja osaamisen kehittymistä.

Moniammatillisen ja -toimijaisen yhteistyön merkitys omalle työlle näytti kasvaneen paljon opintojen aikana. Opiskelijat saivat koulutuksesta paljon menetelmällistä osaamista yhteistoiminnan kehittämiseen ja kehittämisen koettiin tärkeänä asiana omassa työyhteisössä. Jaettu asiantuntemus koettiin opintojen jälkeen tärkeäksi asiaksi nimenomaan sen vuoksi, että tällainen toiminta on perheen etu ja kuuluu perhekeskusajattelun peruslähtökohtiin, perhelähtöiseen toimintaan. Moniammatillisuutta ja -toimijaisuutta ei enää ajateltu uhkana omalle toiminnalle, vaan opintojen jälkeen opiskelijat näkivät tämän perhelähtöisen toiminnan edellytyksenä.

Perhekeskusosaajan opinnot näyttivät kehittäneen erityisesti niiden opiskelijoiden osaamista, joilla oli jo ennestään muutamien vuosien kokemus perhetyöstä ja joiden tietotaso oli jo hyvällä tasolla. Osaamista tapahtui tasaisesti muuallakin. Olikohan opintojen suurin hyöty kuitenkin niille, joiden pohjatiedot olivat jo hyvät? Osaaminen näytti syventyneen entisestään ja osaamisessa siirryttiin monelta osin asiantuntijatasolle. Poikkeuksena tuloksissa on kuitenkin se, että joillain opiskelijoilla osaaminen ei kehittynyt alkeiden tasoa paremmaksi. Oliko tällöin kyse opiskelijan oman motivaation puutteesta, jolloin ei ole vastaanottavainen uudelle tiedolle vai oliko työnkuva tai elämäntilanne sellainen, ettei opiskelija voinut suoraan soveltaa osaamistaan käytännössä? Eikö oppiminen näistä syistä mahdollistunut niin vahvasti kuin toisilla opiskelijoilla?

Perhekeskusosaajan opinnoissa käytettiin paljon kokemuksellista opetusta / oppimista, jossa opiskelijat itse osallistuivat tekemiseen aktiivisesti. Tällainen opetus oli kuitenkin joillekin opiskelijoille hankalaa. Saattoiko kyse olla siitä, että edellisistä opinnoista oli jo niin pitkä aika, että ei ollut totuttu tällaiseen oppimistapaan? Joidenkin kohdalla saattoi vaikuttaa kenties sekin, että he olivat tottuneet opiskelemaan enemmän yksilöllisesti tenttimällä ja tällainen toiminnallinen yhteisvastuullinen tuntui siksi vieraalta. Olivatko tällaisten koulutukseen osallistujien odotukset opinnoista ristiriidassa opintojen toteutustavan kanssa ja sen vuoksi opintokokonaisuudet koettiin jopa turhauttavina? Yhteisvastuullista oppimista oli tarkoitus jatkaa ja syventää keskusteluin verkossa, mutta osa koki myös tämän vieraaksi tavaksi oppia. Olivatko opiskelijat edellisten oppimistyylinsä vankeja, eivätkä halunneet oppia uutta yhteisvastuullista oppimistyyliä? Oliko osalle opiskelijoista uutta se, että oppia voi muiltakin opiskelijoilta, ei pelkästään koulutuksen opettajilta? Voisiko opiskelijoiden yhteisvastuullista oppimista edistää esimerkiksi niin, että opiskelijat jaettaisiin pienryhmiin, joilla olisi vuorotellen velvollisuus aloittaa keskustelua lähijaksolla käydyistä aiheista heti niiden jälkeen? Jokainen pienryhmän jäsen aloittaisi keskustelun eri aiheesta ja kaikki opiskelijat kommentoisivat niitä ja jakaisivat osaamistaan ja kokemuksiaan tätä kautta.

Tutkimustulosten perusteella perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot kehittivät laajasti ja monipuolisesti perhekeskustoiminnassa tarvittavaa osaamista. Opintojaksokuvauksissa selvitettyihin tavoitteisiin päästiin lähes kaikissa kohdissa. Yhtenä tavoitteena oli, että perhekeskustoiminta avautuu opiskelijoille käsitteenä ja he ymmärtävät, mitä perhekeskustoiminta tarkoittaa ja osaavat arvioida siihen liittyvää toimintaa ja perhekeskuksissa tarvittavaa osaamista niin strategisella kuin ammatillisellakin tasolla. Perhekeskustoiminnan periaatteiden sisäistäminen näkyy erittäin selvästi vastauksissa. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että perhekeskusosaaja on perhekeskustyön kehittämisen edelläkävijä. Perhekeskusosaajalla on laaja näkemys perheiden palveluista ja myös ymmärrys siitä, että perheitä tuetaan aina perhelähtöisesti heidän omista tarpeistaan käsin yhteistyössä kaikkien perheen kanssa toimivien kanssa. Tällainen perhelähtöisyys on samassa linjassa tämän hetkisten yhteiskunnallisten perhepalveluiden kehittämisen linjausten kanssa, joissa korostetaan palvelujen kehittämistä asiakaslähtöisiksi yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa.

10.4 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimushaasteet

Perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen osaamisen kehittymistä edistävänä tekijänä voidaan pitää moniammatillista opiskelijaryhmää. Tulosten perusteella ryhmällä oli suuri vaikutus yksittäisen opiskelijan osaamisen kehittämisessä. Mielestäni jatkossa tulisikin miettiä sitä, millä tavoin seuraaviin / muihin erikoistumisopintoihin voidaan taata samanlainen monialainen joukko eri alojen ammattilaisia. Se, että koulutukseen hakeuduttiin omaehtoisesti, lisäsi varmasti osaltaan opiskelijoiden motivaatiota ja halua oppia. Jos tällainen koulutus järjestettäisiin "pakollisena" joillekin työyhteisöille, voisi osaamisen kehittyminen olla hyvinkin erilaista. Mielestäni on tärkeää, että koulutukseen hakeutuneet lähtevät sinne vapaaehtoisesti, halutakseen kehittää itseään, ammatillisuuttaan ja työyhteisöään. Omaehtoinen opintoihin hakeutuminen oli varmasti yksi edellytys sille, että opinnoista saatiin suuri hyöty.

Opintojaksojen kokonaisuudet olivat aika pitkälle ennalta määriteltynä. Opintokokonaisuuksissa oli kuitenkin myös liukumavaraa ja opintojen kuluessa opintojen sisältöihin pystyttiin vielä vaikuttamaan opiskelijoiden mieltyömysten ja osaamistarpeiden mukaan. Kritiikkiä tuli siitä, että loppuvaiheessa opinnot eivät olleet enää niin suunnitelmallisia. Tietyt kokonaisuudet tulee siis jatkossakin säilyttää. Myös opiskelijoiden erilaiset lähtötasot tulisi huomioida koulutuksessa, ehkäpä jopa jo siinä vaiheessa, kun opintoja lähdetään markkinoimaan. Opintoihin olisi hyvä saada mukaan myös johdon työntekijöitä. Kun organisaation johto olisi saman koulutuksen myötä enemmän sitoutunut toiminnan samansuuntaiseen muuttamiseen, voitaisiin paremmin taata toimintojen ja palvelujen perhekeskusten suuntaan kehittyminen. Takaisiko tällainen yhteinen koulutus sen, että johto ja työntekijät puhuisivat enemmän samaa kieltä? Helpottuisiko perhepalveluiden perhekeskusten suuntaan kehittäminen?

Koulutuksen laajuutta voisi jatkossa miettiä. Kolmenkymmenen (30) opintopisteen laajuisissa opinnoissa ehdittään hyvin selvittää perhekeskustoiminnan periaatteet ja tietoa päästään jo soveltamaan käytäntöönkin. Silti toteutuneiden opintojen kohdalla tuntui, että opintojen hyöty olisi opintojen jatkuessa voinut olla vielä suurempi. Opiskelijaryhmän palautteessakin ilmeni, että koulutus tuntui jollain tapaa loppuvan kesken. Ammatillinen kasvu ja asiantuntijuuden kehittyminen pääsivät hyvään alkuun, mutta olisiko koulutusta jatkamalla päästy vielä syvemmälle?

Opintojen toteutuksessa kannattaa miettiä myös opintojen ajankohtaa. Nyt toteutuneiden Perhekeskusosaajan erikoistumisopintojen välissä oli reilun kahden kuukauden mittainen kesäloma, toukokuun lähipäiviä seuraava kokoontuminen oli vasta elokuussa. Opintojen katkeamisen arvioitiin vaikuttavan selkeästi opintoihin ja niihin sitoutumiseen. Opinnot olisi hyvä pitää jatkuvasti etenevänä prosessina. Olisiko parempi järjestää koulutus niin, että kesälomaa ei tulisi väliin lainkaan? Voisiko toteutuneen kaltaiset opinnot ajoittaa esimerkiksi elo-toukokuun väliselle ajalle?

Verkko-oppimisympäristössä tapahtuvaan opiskeluun olisi syytä kiinnittää huomiota. Olisiko aktiivisuutta verkossa käytävään keskusteluun voitu lisätä sillä, että kommentoinnille olisi asetettu jokin minimimäärä, joka jokaisen pitää kommentteja antaa saadakseen opintonsa hyväksytyksi? Voisiko minimikommentointimäärä olla esim. vähintään yksi kommentti jokaiseen keskusteluun? Jos tällainen määriteltäisiin opintojen suorittamisen edellytykseksi, se pakottaisi opiskelijat käymään aktiivisemmin verkossa. Vaikuttikohan joidenkin opiskelijoiden passiivisuus verkko-opintoja kohtaan myös aktiivisten opiskelijoiden haluan kommentoida? Tuliko tässä sellainen vaikutelma, että jos kerran toistenkaan ei tarvitse osallistua, niin miksi minunkaan? Jäikö tässä vastuu ryhmän yhteisestä oppimisesta liian vähäiselle huomiolle? Ryhmän yhteisvastuullista oppimista oli tarkoitus tapahtua myös verkko-opintoina ja -keskusteluina. Eivätkö kaikki opiskelijat olleet ymmärtäneet, kuinka tärkeää verkossa tapahtuva yhteinen oppiminenkin on? Olisiko opintojen markkinointivaiheessa pitänyt jo enemmän korostaa sitä, että koulutukseen osallistuminen edellyttää myös aktiivista osallistumista verkko-opintoihin? Opettajien resursseja verkko-opintojen ohjaukseen tulisi lisätä. Tämän koulutuksen resurssit verkko-opintoihin lähes vuoden kestäneessä prosessissa olivat kuusi tuntia opettajaa kohden. Se on aivan liian vähän ottaen huomioon, kuinka suuri osa opiskelusta tapahtuu muussa ympäristössä kuin oppilaitoksissa. Nykypäivänä opintojen painopiste on siirtynyt entistä enemmän verkko-opintojen suuntaan monimuoto-opiskeluissa, joten tämä haaste on varmasti esillä muidenkin opintojen kohdalla. Opiskelijoiden sitouttamista verkossa tapahtuvaan työskentelyyn ja opettajien resursseja verkossa tapahtuvaan opintojen ohjaukseen on mietittävä ammatilasta ja -opinnoista riippumatta.

Jatkotutkimuksena olisi mielestäni mielenkiintoista selvittää tarkemmin eri ammattiryhmien osaamisen kehittymistä tällaisten erikoistumisopintojen aikana tutkimalla, millaisen työ- ja koulutustaustan omaaville tämäntyyppisestä koulutuksesta olisi suurin hyöty? Selvitystä voitaisiin mielestäni tehdä muissakin erikoistumisopinnoissa, ei pelkästään perhekeskusosaajan ammatillisten erikoistumisopintojen kohdalla. Entä millainen pohjakoulutus antaisi parhaimmat edellytykset perhekeskusasiantuntijuudelle? Vaikuttaako koulutuksesta saatuun hyötyyn kuitenkin eniten opiskelijan oma motivaatio ja halu tehdä mahdollisimman perhelähtöistä työtä perheen hyvinvoinnin tukemiseksi?

LÄHTEET

Aalto-Kallio, M., Saikkonen, P. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2009. Arvioinnin kartalla - matka teoriasta käytäntöön. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 7/2009. Pori: Kehitys Oy.

Anttila, P. 2007. Realistinen arviointi ja tuloksellinen kehittäminen. Hamina: Akatiimi.

Ammattikorkeakoulujen perhekeskusverkosto. 2012. Perhekeskus. Hakupäivä 16.2.2012.
<http://www.perhekeskus.fi/>

Bing, V. 2011. Familjecentersverksamhet och familjepolitik i Norden. Teoksessa Kekkonen, M., Montonen, M. & Viitala, R. (red.) Familjecenter i Norden - en resurs för barn och familjer. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet. 14-20.

Brown, R. 2001. The process of community building in distance learning classes. Journal of Asynchronous Learning Networks. 5,2.

Clarke, A. 2001. Designing computer-based learning materials. Hampshire, England. Burlington, VT : Gower.

Eriksson, P. & Koistinen, K. 2005. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisu 4:2005. Kerava: Savion kirjapaino Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hakkarainen, K. 2005. Asiantuntijuus ja oppiminen työelämässä - psykologisia näkökulmia. Puheenvuoro Osaaminen murroksessa - työelämälähtöisen osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen -seminaarissa. Hakupäivä 20.3.2013.
<http://www.helsinki.fi/science/networkedlearning/material/HakkarainenEsiteilma2005a.pdf>

Hallamaa, J. 2002. Tieteen etiikka: ei mitään sensaatioiden siveysoppia. Tieteessä tapahtuu 4/2002.

Halme, N., Kekkonen, M. & Perälä, M-L. 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 62/2012. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Hammersley, S. & Atkinson, P. 1995. Ethnography: Principles and practice. London. Biddles Ltd. Guilford and King's Lynn.

Heikkinen, H. L. T. 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, H. L. T, Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Vantaa: Kansanvalistusseura. 16-38.

Heikkinen, H. L. T, Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2007. Toimintatutkimus prosessina. Heikkinen, H. L. T, Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Vantaa: Kansanvalistusseura. 78-93.

Heikkinen, H.L.T, Rovi, E. & Syrjälä, L. 2007. Toiminnasta tietoon - Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Helakorpi, S. 2004. Mentorointi ja hiljainen tieto. Hakupäivä 14.1.2013.
<http://openetti.aokk.fi/sisu/TEEMAT%20AIHEALUEITTAIN/Tyoelamaosaaminen/Mentorointi.pdf>

- Hemmilä, K. & Hintikka, K. 2001. Itseohjautuva oppiminen tietoverkoissa. Tampereen yliopisto. Hakupäivä 5.2.2013. <http://www.cs.uta.fi/ipopp/www/ipopp2001/hehi/oppija.htm>
- Hildén, R. 2002. Ammatillinen osaaminen hoitotyössä. Tampere: Tammer-paino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Honkanen, H. 2008. Perheen riskiolot neuvolatyön kontekstissa. Näkökulmana mielenterveyden edistäminen. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 160. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Honkanen, H. & Mellin, O-K. 2008. Terveystiedon edistämisen menetelmiä terveydenhoitajan työssä. Teoksessa Haarala, P, Honkanen, H, Mellin, O-K. & Tervaskanto-Mäentausta, T. Terveystiedon edistäminen. Helsinki: Edita Prima. 105-272.
- House, E. R. 1993. Professional evaluation: Social impact and political consequences. Newbury Park, CA: SAGE
- Huovinen, T., Rovio, E. 2007. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H. & Rovio, E. & Syrjäla, L. Toiminnasta tietoon – toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Kansanvalistusseura. 94-113.
- Hyttinen, N. K. 2006. Arviointi avuksi projektityöhön. Sininauhaliitto. Arvi-projekti. Helsinki: Trio-Offset Oy.
- Isoherranen, K. 2004. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva. WS Bookwell Oy.
- Järvi, S. 2006. Varhaiskasvatus osallisuuden näkökulmasta. Teoksessa Vanhemmat osallisena - käsitteistöä ja menetelmän kehittelyä. Pukari, P. (toim.). Pohjois-pohjanmaan osaamiskeskus. Hakupäivä 21.5.2012. <http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut/Vanhemmatosallisina.pdf>
- Järvinen, A, Koivisto, T. & Poikela, E. 2000. Oppiminen työssä ja työyhteisössä. Helsinki: WSOY.
- Isoherranen, K. 2004. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Kansikas, J. 2007. Kasva yrittäjyyteen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kaste -ohjelma 2008-2011. Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 29.1.2013. http://www.hyvinvointiklusteri.fi/tiedostot/File/STM_KASTE2008-11.pdf
- Kaste -ohjelma 2012-2015. Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 25.1.2013. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-18303.pdf.
- Kekkonen, M., Montonen, M. & Viitala, R. (Toim.) 2011. Teoksessa Familjecenter i Norden – en resurs för barn och familjer. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet. 9-13.

Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Juva: WS Bookwell Oy. 70-85.

Kolb, A. D. 1984. Experiential learning experience as the source of learning and development. New Jersey: Prentice-Hall, Englewood Cliffs.

Kurkela, R. 2013. Tietoteoreettiset lähtökohdat. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Tilastokeskus. Hakupäivä 6.4.2013. <http://tilastokeskus.fi/virsta/tkeruu/01/07/>

Kuronen, T, Säämänen, K, Järvenpää, E. & Rintala, N. 2007. Hiljaisen tiedon säilyttäminen ja jakaminen ydinvoimalaitoksessa. Espoo: Monikko Oy.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede 11, 3-12.

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia. Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus. 26-43.

Laki lasten päivähoitosta (36/1973)

Lappalainen, S. 2007. Mikä ihmeen etnografia? Teoksessa Lappalainen, S, Hynninen, P, Kankkunen, T, La-helma, E.& Tolonen, T. (toim.) Etnografia metodologiana - lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tallinna: Vas-tapaino. 9-14.

Lappalainen, P. 2012. Lasten kuntoutuksen toimintamallin kehittäminen Oulunkaaren alueella. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö, ylempi AMK. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012061812841>

Lastensuojelun käsikirja. 2012. Perhekeskustoiminta. Sosiaaliportti. Hakupäivä 2.2.2012.

http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/perhekeskustoiminta/

Lastensuojelulaki (417/2007)

Latvala, E., Vanhanen-Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WSOY. 21-43.

Lindqvist, U. (toim.). 2008. Varhainen tuki - kohti hyviä käytäntöjä. Lapaset Perheverkosto -hanke. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2008:7.

Mattus, M-R. 2001. Valtaistava ja yhteistyötä avaava haastattelumenetelmä perhelähtöisessä interventiossa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

McCollum, J. & Hughes, M. 1990. Staffing Patterns and Team Models In Infancy Programs. Teoksessa Jordan, J. B., Gallagher, J. J., Hutinger, P. L. & Karnes, M. B. (ed.) Early Childhood Special Education: Birth to Three. Reston: The Council for Exceptional Children and its Division for Early Childhood (DEC), 129-146.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp.

MLL. 2008. Voimaa virtaa - menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Helsinki: Miktor.

Moilanen, R. 1999. Oppiva organisaatio? Sytyke ry - Systeemyö. 3/99. 9-11.

Mäkelä, A. 2007. Mitä rehtorit todella tekevät. Etnografinen tapaustutkimus johtamisesta ja rehtorin tehtävistä peruskoulussa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Mäkinen, P. 2005. Verkko-oppimisen haasteet ja mahdollisuudet. Verkko-tutor. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Tampere. Hakupäivä 19.3.2013
<http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/verkkopedagogiikka/index.php?valinta=14>

Mäkinen, P. 2002. Kokemuksellinen oppiminen. Verkko-tutor. Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Tampere. Hakupäivä 19.3.2013. <http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/kokem.htm#Kokemuksellisen>

Männikkö, L. & Pohjatalo, A. 2013. OK -opintokeskus. Osaavaa kansalaistoimintaa. Opetuksen mallit. Hakupäivä 12.3.2013. <http://kouluttaja.ok-opintokeskus.fi/kouluttaja/opetuksen-mallit>

Määttä, P. 2001. Perhe asiantuntijana. Erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Nuorisolaki (693/2010)

Nuorten ystävät ry. 2012. Järjestötoiminta. Vapaaehtoistoiminta, vertaistuki ja osallisuus. Hakupäivä 22.3.2013. http://www.nuortenystavat.fi/jarjestotoiminta/vapaaehtoistoiminta_vertaistuki_ja_osallisuus

OAMK. 2011. Koulutus ja hakeminen. Opiskelu Oamkissa. Opinto-opas/opintosuunnitelmat. Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma. Hakupäivä 21.3.2013.
http://www.oamk.fi/koulutus_ja_hakeminen/opiskelu_oamkissa/opinto-opas/koulutusohjelmat/?sivu=ops&lk=s2011&code=5052&id=

Obholzer, A. & Vega, Z. R. 2006. Tiedostamaton työssä. Yksilöllinen ja organisatorinen stressi palvelualoilla. EU: Metanoia.

Oulun seudun ammattikorkeakoulu. 2011. Opinto-opas. Ammatilliset erikoistumisopinnot 2011-2012. Opinto-jaksokuvaukset. Perhekeskusosaaja. Hakupäivä 14.1.2013. http://www.oamk.fi/opiskelijalle/rakenne/opinto-opas/erikoistumisopinnot/?sivu=oj_kuvaukset&opas=2011-2012&code=742&vuosi=11S12K

Oulun seudun lapsi- ja nuorisopoliittinen suunnitelma. 2012. Oulun seudun kuntien lapsi- ja nuorisopoliittikka vuoteen 2025. 2012. Tukeva 2 Lapsiperheiden hyvinvointihanke. Hakupäivä 24.1.2013.
<http://oulu.ouka.fi/seutu/Tukeva2/Oulun%20seudun%20LNPO/Oulun%20seudun%20lapsi-%20ja%20nuorisopoliittikka%20vuoteen%202025%20-ohjelma-asiakirja%2030%203%202012.pdf>

Otala, L. 2008. Osaamispääoman johtamisesta kilpailuetu. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Pelkonen, R. & Louhiala, P. 2002. Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Karjalainen, S., Launis, V., Pelkonen, R. & Pietarinen, J. (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus. 126-136.

Pelastakaa Lapset ry. 2012. Lapsen ääni – Sinulle, joka päätät lasten asioista. Osallisuuden ohjeistus. Hakupäivä 21.3.2013. <http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/492e216acc7525936f6277b6b67fa726/1364303534/application/pdf/770756/osallisuudenohjeistus.pdf>

Perhekeskusosaajan ammatilliset erikoistumisopinnot. Esite. 2011. Hakupäivä 5.2.2013. <http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/pohjois-pohjanmaa-lapsen-hyva-arki/sote-perheosaaja-esite.pdf>

PERHE -hankkeen loppuraportti.2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. Hakupäivä 25.1.2013. http://www.sosiaalitaito.fi/ep/tiedostot/perhe_hankkeen_loppuraportti_arvo.pdf .

Perusopetuslaki (628/1998)

Perustuslaki (731/1999)

Pietilä-Hella, R. 2006. Perhekeskus – Kohtaamisen tila ja paikka. Teoksessa Helminen J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. PS-Kustannus: WS Bookwell Oy. 65-67.

Päivähoitolaki (36/1973)

Qualitas Forum. 2009. Laaduntyökalut. Benchmarking. Hakupäivä 21.2.2013. <http://www.qualitas-forum.fi/Laadunty%C3%B6kalut/Benchmarking/tabid/107/Default.aspx>

Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Lievestuore: Jyväskylän University Printing House.

Rantala, S. 2013. Perheliikuntamalli lapsiperheiden elämäntapamuutoksissa tukemiseksi. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö. Ylempi AMK. Hakupäivä 22.3.2013. <https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55111/Rantala%20Sanna.pdf?sequence=1>

Rolland, J. & Walsh, F. 2005. Systemic Training for Healthcare Professionals: The Chicago Center for Family Health Approach: Chicago.

Ruohotie, P. 2006. Metakognitiiviset taidot ja ammatillinen kasvu asiantuntijakoulutuksessa. Teoksessa Eteläpelto, A. & Onnismaa, J. (Toim.) Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Vantaa: Dark Oy. 106-122.

Ruohotie, P. 1997. Oppimalla osaamiseen ja menestykseen. Helsinki:Oy Edita Ab.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Kyselylomakkeen laatiminen. Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Hakupäivä 19.3.2013. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>

Sahlberg, P. & Leppilampi, A. 1994. Yksinään vai yhteisvoimin? Yhdessäoppimisen mahdollisuuksia etsimässä. Helsinki: Yliopistopaino.

Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. Children & Society, 15, 2, 107–117.

- Sosiaaliportti 2012a. Lastensuojelun käsikirja, perhekeskustoiminta. Hakupäivä 2.2.2012.
http://www.sosiaaliportti.fi/fi/FI/FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaiseva_lastensuojelu/toimintamuotoja/perhekeskustoiminta/
- Sosiaaliportti 2012b. Lastensuojelun käsikirja, Lasten osallisuus. Hakupäivä 13.9.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>
- Sosiaaliportti. 2013. Perhekeskus - Perheiden kohtaamispaikka ja toimijoiden verkosto. Hakupäivä 25.1.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/fca86985-c592-4f7c-b400-4df97a8c9ccd.aspx>
- Seppänen-Järvelä, R. 2009. Kehittämisen johtaminen ja organisoiminen. Teoksessa Seppänen-Järvelä R. & Vataja, K. (Toim.) Työyhteisö uusille urille - kehittäminen osaksi arjen työtä. Juva: PS-Kustannus. 69-77.
- Stenvall J. & Virtanen P. 2012. Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen. Kehittämisen mallit, toimintatavat ja periaatteet. Tallinna: AS Pakett. Tietosanoma Oy.
- Sydänmaanlakka, P. 2002. Älykäs organisaatio - tiedon, osaamisen ja suorituksen johtaminen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Särkelä-Kukko, M. 2012. Huono-osaisten osallisuus. Osallisena yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Hakupäivä 18.9.2012. <http://www.jelli.fi/lataukset/2012/03/Mona-S%C3%A4rkel%C3%A4-Kukko.pdf>
- Tampereen yliopisto. 2011. Tutkimusetiikka. Eettiset periaatteet. Tutkittavien itsemääräämisoikeus. Osallistumisen vapaaehtoisuus. Hakupäivä 21.3.2013. <http://www.uta.fi/tutkimus/etiikka/periaatteet/itsem.html>
- Terveystieteiden tutkimuskeskus (1329/2010)
- Thomas, N. 2002. Children, family and the state. Decision-making and child participation. Bristol: Policy Press
- THL 2012a. Kasvunkumppanit lasten hyvinvointia vahvistamassa. Perheiden palvelut, Perheitä tukevat palvelut. Hakupäivä 1.2.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus
- THL 2012b. Lapsiperheiden palvelut. Hakupäivä 1.2.2012.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus
- Tiuraniemi, J. 2002. Reflektiivisyys asiantuntijan työssä. Teoksessa Niemi, P & Keskinen E. (toim) Taitavan toiminnan psykologia. Turun yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja. Turku. 165-195.
- Toikko, T. 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print Tampere.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa. Hansaprint Oy.
- Valtioneuvoston kanslia. 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011.
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf> Hakupäivä 30.1.2013
- Valtioneuvosto 2007. Terveystalouden edistämisen politiikkaohjelma 2007-2011. Hakupäivä 8.2.2012.
<http://www.valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/politiikkaohjelmat-2007-2011/terveys/ohjelman-sisaeltoe/fi.pdf>

Veijola A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön – lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Väitöskirja. Acta Universitatis Ouluensis. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos, Kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitos. Oulu: Oulun yliopisto.

Veijola, A., Isola, A. Taanila, A. 2006. Moniammatillinen perhetyö edellyttää keskustelua. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 43 (3), 186-197.

Viitala, R., Kekkonen, M. & Paavola, A., 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen PERHE -hankkeen loppuraportti, Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakupäivä 2.2.2012
<http://pre20090115.stm.fi/vk1203683225284/passthru.pdf>

Virtanen, P., Suoheimo, R., Lamminmäki, S., Ahonen, P. & Suokas, M. 2011. Matkaopas asiakaslähtöisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Tekesin katsaus 281/2011. Helsinki.

Warren-Adamson, C. 2006. Research Review: Family centres: a review of the literature, Teoksessa Child and Family Social Work. Southampton: Blackwell Publishing Ltd. 171-182.

Webropol. 2013. Webropol – The Intelligent Way. Hakupäivä 1.2.2012. www.webropol.fi

Woodruff, G. & McGonige, M. 1990. Early Intervention Team Approaches: The Transdisciplinary Model. Teoksessa Jordan, J. B. & Gallagher, J. J. & Hutinger, P. L. & Karnes, M. B. (ed.) Early Childhood Special Education: Birth to Three. Reston: The Council for Exceptional Children and its Division for Early Childhood (DEC), 163–183.

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. 1989. UNICEF.

LIITTEET

- LIITE 1. OPPIMISJAKSOJEN SISÄLLÖT, AIHEALUEET JA TOTEUTTAMISTAVAT
- LIITE 2. PERHEKESKUSOSAAJAN ALKUKYSELY
- LIITE 3. PERHEKESKUSOSAAJAN LOPPUKYSELY
- LIITE 4. SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

LIITE 1. OPPIMISJAKSOJEN SISÄLLÖT, AIHEALUEET JA TOTEUTTAMISTAVAT

OPPIMISJAKSOJEN SISÄLLÖT, AIHEALUEET JA TOTEUTTAMISTAVAT

TAMMIKUU: MILLAISALLE MATKALLE OLEMME LÄHDÖSSÄ? – KOULUTUKSEN YLEISESITTELYÄ

Keitä ovat matkatoverini? Millaista osaamista ryhmän jäsenillä on jakaa toisille? Mihin olemme matkalla?
Uuden toiminnan kohde: Perhekeskus – mikä, miksi, kenelle?
Mistä matka alkaa? Toiminnan nykytilan arviointia: Mikä ohjaa työtä tällä hetkellä?
Moniammatillisesta oppimisesta monitoimijaiseksi osaamiseksi – keitä ovat toimijat perhekeskuksessa? Keitä ovat toimijat nykyisessä palvelujärjestelmässä?
Miten matka taittuu - kävellen vai apuvälinein?

HELMIKUU: PERHEKESKUSOSAAJAN REPPU – MITÄ SIELLÄ TULISI OLLA JA MITÄ MINULLA JO ON?

Minä kehittäjänä - Millaista tietoa ja osaamista tarvitsen?
Työkaluja reppuun: Sukupuu itsetuntemuksen lisääjänä – työntekijänä ja vanhempana.
Perhekeskusosaajaksi – miksi ja millaisin eväin? Vahvuuteni ja kehittämistarpeeni perheiden kanssa työskennellessäni. Osaamiskartoitus.
Mitä muuta reppuun? Koulutuksen yhteissuunnittelua luetun materiaalin pohjalta.
Tiimityö.

MAALISKUU: MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS PERHEKESKUSTYÖSSÄ

Teemaan liittyy kasvatuksellinen kuntoutus ja yhteistyö varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen kanssa. Varhaiskasvatuksen, kuntoutuksen ja perhepalvelujen haasteet tänään – kumppanuus perheiden kanssa ja yhteistyö. Mistä yhteinen kieli? ICF? Ekokulttuurinen teoria??
Lapsen *toimintakyvyn* arviointi - lapsen *tuen tarpeen* arvioin. Kuntoutuksen suunnittelu - Kolmiportainen tuki. Lääkinnällinen kuntoutus – kasvatuksellinen kuntoutus. Toiminnallinen osallistuminen. Integraatio – inklusio
Tiimi- ja verkostotyö. Hyvä tiimipalaveri. Tiimin pelisäännöt. Toiminnallisia menetelmiä.
Paras tiimikokemus. Hyvän tiimin jäsenen tuntomerkkejä. Työtiimin toimivuus. Verkostopalaveri. Harjoituksia.

HUHTIKUU: MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS PERHEKESKUSTYÖSSÄ JATKUU...

Virittäytyminen, asiakascaset, Tiimin toimivuus -tehtävän käsittely. Monitoimijaisen yhteistyön kehittäminen lapsiperhepalveluissa.

TOUKOKUU: PERHEIDEN OSALLISUUS JA VARHAINEN TUKI

Virittäytyminen. Tutustuminen Koskelan hyvinvointineuvolaan (Oulu). Case -työskentely mahdollista. Tiimityötehtävien käsittelyä.
Perheiden osallisuus. Ekokulttuurinen teoria. Osallisuus ja voimaantumisen. Ennakkotehtävien käsittely jatkuu. Perhekeskuskäsikirjan työstämistä.

SYYSKUU: YHTEISTYÖ JA KUMPPANUUS PERHEKESKUSTYÖSSÄ

Virittäytyminen päivän työskentelyyn. Case -työskentely – huomio lapsen/nuoren osallisuudessa. Lapsen/nuoren osallisuus. Osallisuuden arviointi ja tukeminen.
Tiimityötehtävien käsittelyä. Tiimin kehittäminen: Miten varmistetaan osallisuus ja tiimin kehittyminen "transdisciplinarity" -mallin mukaiseen toimintaan?
Kehittämistehtävän työstäminen (Perhekeskustyön käsikirja).

LOKAKUU: PERHEIDEN OSALLISUUS JA VARHAINEN TUKI

Virittäytyminen päivään. Lastensuojeluasiasia (vierailtava luennoitsija). Käsikirjatyöskentelyä.

MARRASKUU: MATKALLA PERHEKESKUSOSAAJAKSI, PERHEKESKUSOSAAJA VÄLIASEMALLA. MATKA JATKUU...

Virittäytyminen päivään. Lastensuojelu -teema jatkuu. Käsikirjan työstäminen

JOULUKUU: MATKA JATKUU...

Käsikirjan viimeistely. Loppuarviointi.

KEVÄT 2012

SYKSY 2012

LIITE 2. PERHEKESKUSOSAAJAN ALKUKYSELY

Arvioi osaamistasi ja osaamisen tärkeyttä seuraavien asteikkojen avulla

Osaamisen taso

0 = Ei osaamista tällä hetkellä

1 = Osaan alkeet

2 = Kohtalaiset taidot (Osaan käyttää työkaluna)

3 = Hyvät taidot (Osaan soveltaa osaamista. Osaan opastaa tason 1 ja 2 osaajia)

4 = Erinomaiset taidot (Asiantuntijataso. Osaan soveltaa monella tavalla laajan kokemuksen turvin. Osaan opastaa tason 3 osaajia)

Osaamisen tärkeys

1 Osaaminen ei ole tärkeää

2 Osaaminen on tärkeää

Ikäsi *

20-29

30-39

40-49

50+

Ammattitutkinto ja työtehtävä *

Mikä on ammattitutkintosi ja mikä on tämänhetkinen työtehtäväsi?

Työhistoria *

Kuvaa työhistoriaasi lapsiperhepalveluissa (työnkuva ja työsuhteen kesto vuosina)

Strateginen osaaminen *

	0 Ei osaamis- ta tällä hetkellä	1 Osaan alkeet	2 Kohtalaiset taidot	3 Hyvät taidot	4 Erinomaiset taidot	5 Osaaminen ei ole tärke- ää	6 Osaaminen on tärkeää
1 Osaan toimia työssäni lapsiperhe- palveluja ohjaavien lakien ja asetus- ten mukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2 Osaan ottaa huomioon työssäni valtakunnalliset lapsi- ja perhepoliitti- set ohjelmat	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3 Osaan ottaa työssäni huomioon Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointioh- jelman Pidämme huolta itsestämme, toisistamme ja ympäristöstämme	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4 Osaan ottaa työssäni huomioon alueeni lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5 Osaan toimia alueeni hyvinvointi-	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

strategisten linjausten mukaisesti

6 Osaan hyödyntää alueeni/kuntani hyvinvointikertomusta työssäni	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7 Osaan arvioida lapsiperhepalveluja käyttäen ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia (IVA)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8 Osaan tehdä esityksiä alueeni/kuntani päättäjille lapsiperhepalvelujen kehittämisestä perhekeskusten suuntaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9 Osaan toimia työssäni perhekeskustyön arvonperustan mukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Yhteistyöosaaminen *

	0 Ei osaamis tä tällä hetkellä	1 Osaan alkeet	2 Kohtalaiset taidot	3 Hyvät taidot	4 Erinomaiset taidot	5 Osaaminen ei ole tärkeää	6 Osaaminen on tärkeää
10 Osaan edistää ja tukea yhteistoimintaa perheiden kanssa yhteisen tavoitteen asettamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11 Osaan edistää ja tukea yhteis toimintaa eri toimijoiden kanssa yhteisen tavoitteen suuntaisesti yli tiede-, ammatti- ja organisaatorajojen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12 Osaan edistää moniasiantuntijaista yhteistoimintaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13 Osaan arvioida yhteistyön tarpeita ja hyötyä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14 Osaan edistää kumppanuutta julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15 Osaan käyttää yhteistoiminnan kehittämisessä hyväksi teoreettista tutkimustietoa yhteistyön kehittämisestä ja yhteistyöstä sekä kumppanuutta edistävästä ja estävistä tekijöistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Moniasiantuntijuuden edistäminen *

16 Kuvaa konkreettista toimintaasi moniasiantuntijuuden edistämisessä

Tavoitteiden asettaminen perheen kanssa *

17 Kuvaa konkreettisesti miten tavoitteen asettaminen perheen kanssa toteutuu.

Vuorovaikutusosaaminen *

	0	1	2	3	4	5	6
	Ei osaamista tällä hetkellä	Osaan alkeet	Kohtalaiset taidot	Hyvät taidot	Erinomaiset taidot	Osaaminen ei ole tärkeää	Osaaminen on tärkeää
18 Kykenen viestimään hyvin niin suullisesti kuin kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle kohderyhmälle	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19 Osaan menetelmiä, jotka edistävät dialogia perheen ja työntekijän välillä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20 Osaan menetelmiä, jotka edistävät dialogia toimijoiden kesken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vuorovaikutuksen edistäminen *

21 Kerro konkreettisia esimerkkejä miten edistät dialogia asiakkaiden ja toimijoiden kesken.

Menetelmäosaaminen *

	0	1	2	3	4	5	6
	Ei osaamista tällä hetkellä	Osaan alkeet	Kohtalaiset taidot	Hyvät taidot	Erinomaiset taidot	Osaaminen ei ole tärkeää	Osa tärkeää
22 Osaan menetelmiä, joilla tunnistan perheiden tuen tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23 Osaan työmenetelmiä, joiden avulla tuen perheitä oikea-aikaisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24 Osaan menetelmiä perheen voimavarojen arvioimiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25 Osaan hyödyntää perheen omia voimavaroja	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26 Osaan menetelmiä perheen osallistamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27 Osaan menetelmiä perheen valtaistamiseen ja voimaannuttamiseen (empowerment)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28 Osaan menetelmiä vanhemmuuden tukemiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29 Osaan menetelmiä parisuhteen tukemiseen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Perheiden voimavarojen arvioiminen *

31 Kuvaa konkreettisten esimerkkien avulla toimintaa/metelmiä, jolla arvioit perheiden voimavaroja.

Perheiden osallisuus *

33 Kuvaa konkreettisten esimerkkien avulla toimintaa/metelmää, joilla edistät perheen osallisuutta

Perheen voimaannuttaminen ja valtaistaminen *

34 Kuvaa konkreettisten esimerkkien avulla toimintaa/metelmää, joilla voimaannutat ja valtaistat perhettä

Vanhemmuuden tukeminen *

35 Kuvaa konkreettisten esimerkkien avulla toimintaa/metelmää, joilla tuet vanhemmuutta

Parisuhteen tukeminen

36 Kuvaa konkreettisten esimerkkien avulla toimintaa/metelmää, joilla tuet parisuhdetta

Innovaatio- ja kehittämisosaaminen *

	0	1	2	3	4	5	6
	Ei osaamis- ta tällä hetkellä	Osaan alkeet	Kohtalaiset taidot	Hyvät taidot	Erinomaiset taidot	Osaaminen ei ole tärkeää	Osaaminen on tärkeää
37 Osaan etsiä tietoa perheitä osallistavista ja voimavaralähtöisistä varhaisen tuen hyvistä käytännöistä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
38 Osaan edistää ja tukea näyttöön perustuvien hyvien käytäntöjen ja toimintamallien käyttöönottoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
39 Perustelen uusien toimintamallien ja menetelmien käyttöönottoa uusimpien teoria- ja tutkimustietojen valossa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
40 Osaan arvioida lapsiperhepalveluiden laatua	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
41 Osaan arvioida lapsiperhepalveluiden tuottavuutta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
42 Osaan käyttää työssäni uusia arviointimenetelmiä yhdessä sovittujen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

tavoitteiden saavuttamiseen

43 Osaan käynnistää toimenpiteitä päätöksenteon ja ammatillisen osaamisen tueksi edistämään hyvien käytäntöjen toimeenpanoa alueeni lapsiperhepalveluissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
44 Osaan kehittää varhaisen tuen työkäytäntöjä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
45 Osaan kehittää omaa ja tukea muiden henkilöiden/ryhmien perhekeskustyössä vaadittavaa ammatillista kehittymistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
46 Osaan suunnitella ja toteuttaa muutosprosesseja ammatillisesti ja tavoitteellisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
47 Osaan arvioida millaista osaamista työyhteisöni tarvitsee uudistuvissa palvelurakenteissa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
48 Osaan tarkastella eri alojen rajapintoihin liittyviä kysymyksiä ja ennakoita ja kriittisesti arvioida lapsiperhepalvelujen kehittämistarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
49 Osaan ratkaista ongelmia kehittämistoiminnassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Oma kehittyminen *

	0	1	2	3	4	5	6
	Ei osaamista tällä hetkellä	Osaan alkeet	Kohtalaiset taidot	Hyvät taidot	Erinomaiset taidot	Osaaminen ei ole tärkeää	Osaaminen on tärkeää
50 Osaan laatia itselleni osaamisen kehityssuunnitelman	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
51 Osaan arvioida omia vahvuksiani ja kehittämistarpeitani	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
52 Osaan vastata oman osaamiseni arvioinnista ja kehittämisestä	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
53 Osaan kehittää oppimistaitojani	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
54 Osaan etsiä ajankohtaista tietoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
55 Osaan perustella toimintaani uuden teoria- ja tutki-	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

mustiedon valossa

56 Osaan käyttää ajankohtaista tietoa toiminnan kehittämiseen

57 Tiedostan millaista osaamista minun tulisi hankkia kehittääkseni asiantuntijuuttani

58 Tiedostan omat tapani toimia perheiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

59 Olen tietoinen omista perheisiin ja yhteistyötahoihin liittyvistä arvoista ja asenteista

Osaamisesi vahvuudet *

60 Millaisia vahvuuksia tämänhetkiseen osaamiseesi sisältyy, joita voit jakaa toisten kanssa tässä koulutuksessa?

Toiveet perhekeskusosaajan erikoistumisopinnoista *

61 Millaista osaamista toivot tämän koulutuksen sinulle tuottavan?

LIITE 3. PERHEKESKUSOSAAJAN LOPPUKYSELY

Arvioi osaamistasi seuraavien asteikkojen avulla

Osaamisen taso

0 = Ei osaamista tällä hetkellä

1 = Osaan alkeet

2 = Kohtalaiset taidot (Osaan käyttää työkaluna)

3 = Hyvät taidot (Osaan soveltaa osaamista. Osaan opastaa tason 1 ja 2 osaajia)

4 = Erinomaiset taidot (Asiantuntijataso. Osaan soveltaa monella tavalla laajan kokemuksen turvin. Osaan opastaa tason 3 osaajia)

Strateginen osaaminen *

	0 Ei osaamis- ta tällä hetkellä	1 Osaan alkeet	2 Kohtalaiset taidot	3 Hyvät taidot	4 Erinomaiset taidot
1 Osaan toimia työssäni lapsiperhe- palveluja ohjaavien lakien ja asetusten mukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐
2 Osaan ottaa huomioon työssäni valtakunnalliset lapsi- ja perhepoliittiset ohjelmat	☐	☐	☐	☐	☐
3 Osaan ottaa työssäni huomioon Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointioh- jelman Pidämme huolta itsestämme, toisistamme ja ympäristöstämme	☐	☐	☐	☐	☐
4 Osaan ottaa työssäni huomioon alueeni lapsi- ja nuorisopoliittisen ohjelman	☐	☐	☐	☐	☐
5 Osaan toimia alueeni hyvinvointi- strategisten linjausten mukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐
6 Osaan hyödyntää alueeni/kuntani hyvinvointikertomusta työssäni	☐	☐	☐	☐	☐
7 Osaan arvioida lapsiperhepalveluja käyttäen ihmisiin kohdistuvien vaiku- tusten arviointia (IVA)	☐	☐	☐	☐	☐
8 Osaan tehdä esityksiä aluee- ni/kuntani päättäjille lapsiperhepalve- lujen kehittämisestä perhekeskuk- sen suuntaan	☐	☐	☐	☐	☐
9 Osaan toimia työssäni perhekes- kustyön arvoperustan mukaisesti	☐	☐	☐	☐	☐

Kuvaa strategisen osaamisesi kehittymistä opintojen aikana:

Yhteistyöosaaminen *

	0 Ei osaamis täällä hetkellä	1 Osaan alkeet	2 Kohtalaiset taidot	3 Hyvät taidot	4 Erinomaiset taidot
10 Osaan edistää ja tukea yhteistoimintaa perheiden kanssa yhteisen tavoitteen asettamiseksi	☐	☐	☐	☐	☐
11 Osaan edistää ja tukea yhteis toimintaa eri toimijoiden kanssa yhteisen tavoitteen suuntaisesti yli tiede-, ammatti- ja organisaatorajojen	☐	☐	☐	☐	☐
12 Osaan edistää moniasiantuntijaista yhteistoimintaa	☐	☐	☐	☐	☐
13 Osaan arvioida yhteistyön tarpeita ja hyötyä	☐	☐	☐	☐	☐
14 Osaan edistää kumppanuutta julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä	☐	☐	☐	☐	☐
15 Osaan käyttää yhteistoiminnan kehittämisessä hyväksi teoreettista tutkimustietoa yhteistyön kehittymisestä ja yhteistyöstä sekä kumppanuutta edistävästä ja estävästä tekijöistä	☐	☐	☐	☐	☐

Kuvaa yhteistyö yhteistyöosaamisesi kehittymistä opintojen aikana:

Vuorovaikutusosaaminen *

	0 Ei osaamista tällä hetkellä	1 Osaan alkeet	2 Kohtalaiset taidot	3 Hyvät taidot	4 Erinomaiset taidot
18 Kykenen viestimään hyvin niin suullisesti kuin kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle kohderyhmälle	☐	☐	☐	☐	☐
19 Osaan menetelmiä, jotka edistävät dialogia perheen ja työntekijän välillä	☐	☐	☐	☐	☐
20 Osaan menetelmiä, jotka edistävät dialogia toimijoiden kesken	☐	☐	☐	☐	☐

Kuvaa vuorovaikutusosaamisesi kehittymistä opintojen aikana:

Innovaatio- ja kehittämisosaaminen *

	0	1	2	3	4
	Ei osaamis- ta tällä hetkellä	Osaan alkeet	Kohtalaiset taidot	Hyvät taidot	Erinomaiset taidot
37 Osaan etsiä tietoa perheitä osallis- tavista ja voimavaralähtöisistä varhai- sen tuen hyvistä käytännöistä alueelli- sesti, valtakunnallisesti ja kansainväli- sesti.	☐	☐	☐	☐	☐
38 Osaan edistää ja tukea näyttöön perustuvien hyvien käytäntöjen ja toimintamallien käyttöönottoa	☐	☐	☐	☐	☐
39 Perustelen uusien toimintamallien ja menetelmien käyttöönottoa uusim- pien teoria- ja tutkimustietojen valossa	☐	☐	☐	☐	☐
40 Osaan arvioida lapsiperhepalvelui- den laatua	☐	☐	☐	☐	☐
41 Osaan arvioida lapsiperhepalvelui- den tuottavuutta	☐	☐	☐	☐	☐
42 Osaan käyttää työssäni uusia arviointimenetelmiä yhdessä sovittujen tavoitteiden saavuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
43 Osaan käynnistää toimenpiteitä päätoimintonsa ja ammatillisen osaa- misen tueksi edistämään hyvien käy- täntöjen toimeenpanoa alueeni lapsi- perhepalveluissa	☐	☐	☐	☐	☐
44 Osaan kehittää varhaisen tuen työkäytäntöjä	☐	☐	☐	☐	☐
45 Osaan kehittää omaa ja tukea muiden henkilöiden/ryhmien perhe- keskustyössä vaadittavaa ammatillista kehittymistä	☐	☐	☐	☐	☐
46 Osaan suunnitella ja toteuttaa muutosprosesseja ammatillisesti ja tavoitteellisesti	☐	☐	☐	☐	☐
47 Osaan arvioida millaista osaamista työyhteisöni tarvitsee uudistuvissa palvelurakenteissa	☐	☐	☐	☐	☐
48 Osaan tarkastella eri alojen rajapin- toihin liittyviä kysymyksiä ja ennakoida ja kriittisesti arvioida lapsiperhepalve- lujen kehittämistarpeita	☐	☐	☐	☐	☐
49 Osaan ratkaista ongelmia kehittä- mistoiminnassa	☐	☐	☐	☐	☐

Kuvaa innovaatio- ja kehittämisosaamisesi kehittymistä opintojen aikana:

Oma kehittyminen *

	0	1	2	3	4
	Ei osaamista tällä hetkellä	Osaan alkeet	Kohtalaiset taidot	Hyvät taidot	Erinomaiset taidot
50 Osaan laatia itselleni osaamisen kehittämissuunnitelman	☐	☐	☐	☐	☐
51 Osaan arvioida omia vahvuuksiani ja kehittämistarpeitani	☐	☐	☐	☐	☐
52 Osaan vastata oman osaamiseni arvioinnista ja kehittämisestä	☐	☐	☐	☐	☐
53 Osaan kehittää oppimistaitojani	☐	☐	☐	☐	☐
54 Osaan etsiä ajankohtaista tietoa	☐	☐	☐	☐	☐
55 Osaan perustella toimintaani uuden teoria- ja tutkimustiedon valossa	☐	☐	☐	☐	☐
56 Osaan käyttää ajankohtaista tietoa toiminnan kehittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
57 Tiedostan millaista osaamista minun tulisi hankkia kehittääkseni asiantuntijuuttani	☐	☐	☐	☐	☐
58 Tiedostan omat tapani toimia perheiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐
59 Olen tietoinen omista perheisiin ja yhteistyötahoihin liittyvistä arvoista ja asenteista	☐	☐	☐	☐	☐

Kuvaa millä tavalla olet tullut tietoisemmaksi omasta osaamisestasi ja osaamistarpeistasi opintojen aikana:

Arvioi perhekeskusosaajan ammatillisia erikoistumisopintoja vapaasti:

LIITE 4. SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

KIRJALLINEN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Mira Jussilan tekemään tutkimukseen perhekeskusosaajan erikoistumisopinnoista. Tutkimusaineistona on kaksi kyselyä ja sen lisäksi Optima-alustalla käydyt keskustelut ja arvioinnit opintojen toteutuksesta ja oppimisesta. Minulle on selvitetty, että minusta kerättävät tiedot käsitellään luottamuksellisena ja henkilöllisyyteni ei selviä tutkimuksesta.

Annan luvan tietojeni käyttämiseen tutkimuksessa.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys
